

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

СЛОБОДЯНЮК О. В., КОТЛУБАЙ В. О., ОТЛИВАНСЬКА Г. А.

**МЕНЕДЖМЕНТ
У ДВОХ ЧАСТИНАХ:
ФІНАНСОВИЙ, СТРАХОВИЙ**

Практикум

Одеса - 2021

УДК 334.772.8

Рецензенти:

Орлов Василь Миколайович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та цифрового бізнесу Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку (м. Одеса);

Славітська Марина Олександрівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, керівник центру забезпечення якості освіти Одеського національного економічного університету

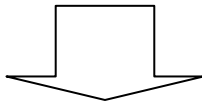
Слободянюк О. В. Менеджмент у двох частинах: фінансовий, страховий : методичні рекомендації та завдання для проведення практичних занять для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 073 «Менеджмент» / О. В. Слободянюк, В. О. Котлубай, Г. А. Отливанська. – Одеса : НУ «ОЮА», 2021. – 106 с.

Методичні рекомендації та завдання призначені для роботи в аудиторний час, для самостійної та індивідуальної роботи студентів над дисципліною, підготовки до екзамену та заліку, а також для супроводження лекцій і практичних занять в цілому з дисципліни.

Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія».
Протокол № 5 від 30 серпня 2021 р.

ЧАСТИНА I. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Мета навчальної дисципліни

формування компетентностей досліджувати та розв'язувати складні проблеми щодо прийняття найбільш ефективних управлінських рішень із фінансових питань; формування системи знань з управління фінансами підприємств, операційною та інвестиційною діяльністю, визначення стратегії і тактики фінансового забезпечення суб'єктів господарювання

Результати навчання дисципліни				
<i>Символ РН</i>	<i>Внаслідок вивчення навчальної дисципліни студент буде здатним продемонструвати такі результати навчання:</i>	<i>Посилання на символ ПРН</i>	<i>Методи викладання і навчання</i>	<i>Методи оцінювання досягнення РН</i>
1	Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства.	РН03	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях
2	Демонструвати навички виявлення проблеми та обґрунтування управлінських рішень.	РН04	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях
3	Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.	РН06	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях
4	Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.	РН08	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях

5	Демонструвати навички аналізу ситуації та здійснення комунікації у різних сферах діяльності організації.	RH11	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях
6	Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації.	RH12	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях
7	Виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера.	RH17	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях

Зв'язок з програмними результатами навчання

<i>Шифр програмного РН</i>	<i>Результати навчання цієї навчальної дисципліни деталізують такі програмні результати навчання:</i>
RH03	Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства.
RH04	Демонструвати навички виявлення проблеми та обґрунтування управлінських рішень.
RH06	Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.
RH08	Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.
RH11	Демонструвати навички аналізу ситуації та здійснення комунікації у різних сферах діяльності організації.
RH12	Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації.
RH17	Виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера.

Формування та розвиток компетентностей	
<i>Посилання на шифр компетентності</i>	<i>Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей:</i>
<u>ІК</u>	<u>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів відповідних наук.</u>
ЗК03.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК04.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК08.	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
ЗК11.	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
СК02.	Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.
СК03.	Здатність визначати перспективи розвитку організації.
СК07.	Здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту.
СК12.	Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.

ПРОГРАМА ТА ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	
Програма навчальної дисципліни	1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту.
	2. Системи забезпечення фінансового менеджменту.
	3. Управління грошовими потоками на підприємстві.
	4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках.
	5. Управління прибутком.
	6. Управління активами.
	7. Вартість і оптимізація структури капіталу.
	8. Управління інвестиціями.
	9. Управління фінансовими ризиками.
	10. Аналіз фінансових звітів.
	11. Внутрішньофінансове прогнозування та планування.
	12. Антикризове фінансове управління на підприємстві.
	13. Управління фінансами підприємства з позицій вартісно-орієнтованого підходу.
	14. Основи фінансового управління капіталом людини та сім'ї.
	15. Основи фінансового управління країною.

ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ		
Символ одиниці змісту	Опис змісту навчання (теми)	Посилання на РН дисципліни
Тема 1.	<i>Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту.</i> 1. Сутність фінансового менеджменту. 2. Мета та функції фінансового менеджменту. 3. Принципи організації фінансового менеджменту. 4. Стратегія і тактика фінансового менеджменту.	1 (РН03)
Тема 2.	<i>Системи забезпечення фінансового менеджменту.</i> 1. Правове забезпечення фінансового менеджменту. 2. Система організаційного забезпечення фінансового менеджменту. 3. Система інформаційного забезпечення фінансового менеджменту. 4. Організація внутрішнього фінансового контролю на підприємстві.	1 (РН03)
Тема 3.	<i>Управління грошовими потоками на підприємстві.</i> 1. Сутність, види та поняття грошових потоків. 2. Аналіз грошових потоків підприємства. 3. Управління грошовими потоками. 4. Планування грошових потоків.	1,2,3 (РН03, РН04, РН06)
Тема 4.	<i>Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках.</i> 1. Сутність і необхідність визначення вартості грошей у часі для здійснення фінансових розрахунків. 2. Визначення майбутньої вартості грошей. 3. Визначення теперішньої (поточної) вартості грошей. 4. Методика визначення вартості ануїтетів.	1,2,3,5 (РН03, РН04, РН06, РН11)
Тема 5.	<i>Управління прибутком.</i> 1. Зміст та завдання управління прибутком підприємства. 2. Розробка цінової політики та її оптимізація на підприємстві. 3. Управління використання прибутком.	1,2,3,5 (РН03, РН04, РН06, РН11)
Тема 6.	<i>Управління активами.</i> 1. Необхідність та завдання управління активами підприємства. 2. Управління оборотними активами підприємства. 3. Управління необоротними активами підприємства.	1,2,3,5 (РН03, РН04, РН06, РН11)
Тема 7.	<i>Вартість і оптимізація структури капіталу.</i> 1. Економічна сутність капіталу. 2. Особливості формування власного та позикового	1,2,3,5 (РН03, РН04,

	капіталів. 3. Визначення вартості капіталу. 4. Оптимізація структури капіталу.	PH06, PH11)
Тема 8.	<i>Управління інвестиціями.</i> 1. Сутність, класифікація, зміст та завдання управління інвестиціями. 2. Принципи розробки інвестиційної політики. 3. Особливості управління реальними інвестиціями. 4. Особливості управління фінансовими інвестиціями.	1,2,3,5 (PH03, PH04, PH06, PH11)
Тема 9.	<i>Управління фінансовими ризиками.</i> 1. Сутність та класифікація фінансових ризиків. 2. Управління фінансовим ризиком. 3. Оцінка фінансових ризиків. 4. Страхування фінансових ризиків.	1,2,3,5 (PH03, PH04, PH06, PH11)
Тема 10.	<i>Аналіз фінансових звітів.</i> 1. Сутність і задачі аналізу фінансових звітів. 2. Аналіз балансу підприємства. 3. Аналіз звіту про фінансові результати (сукупний дохід) підприємства. 4. Аналіз звіту про рух грошових коштів. 5. Аналіз звіту про власний капітал. 6. Аналіз основних фінансових коефіцієнтів.	3,4 (PH06, PH08)
Тема 11.	<i>Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування.</i> 1. Зміст та задачі фінансового планування. 2. Методи фінансового прогнозування та планування. 3. Оперативне фінансове планування, його зв'язок із контролінгом.	1,5 (PH03, PH11)
Тема 12.	<i>Антикризове фінансове управління на підприємстві.</i> 1. Сутність та принципи антикризового фінансового менеджменту. 2. Поняття, види і причини банкрутства. 3. Методи прогнозування банкрутства підприємства. 4. Правове та організаційне забезпечення санаційних і ліквідаційних процедур.	1,5 (PH03, PH11)
Тема 13.	<i>Управління фінансами підприємства з позицій вартісно-орієнтованого підходу.</i> 1. Сутність управління фінансами підприємства на основі вартісно-орієнтованого підходу. 2. Підходи та методи щодо оцінки вартості підприємств. 3. Формування системи фінансового менеджменту націленого на зростання вартості підприємства.	1,5 (PH03, PH11)

Тема 14.	<i>Основи фінансового управління капіталом людини та сім'ї.</i> 1. Людина та сім'я: соціально-економічний аспект. Суть управління капіталом людини і сім'ї. 2. Фінансова оцінка та облік капіталу сім'ї та окремої людини. 3. Фінансове планування капіталу сім'ї та людини. 4. Фінансові заходи щодо підвищення ефективності діяльності сім'ї, збільшення її вартості.	6,7 (PH12, PH17)
Тема 15.	<i>Основи фінансового управління країною.</i> 1. Сутність фінансового управління країною. 2. Грошова-кредитна політика держави – основа фінансового управління. 3. Фінансова оцінка та облік суспільних ресурсів у країні. 4. Фінансове регулювання соціально-економічних процесів у країні.	6,7 (PH12, PH17)

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Мета: визначити цілі, задачі, стратегію та тактику фінансового менеджменту, вміти класифікувати функції фінансового менеджменту, визначати систему основних завдань, що спрямовано на реалізацію основної мети.

План

1. Повторення лекційного матеріалу та базових термінів щодо теоретичних і організаційних основ фінансового менеджменту.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Алгоритм розробки стратегії фінансового менеджменту.
4. Складання есе ключових понять по темі 1.

1. Сутність фінансового менеджменту. Складові фінансового менеджменту. Матеріальна основа фінансового менеджменту. Структурно-логічна схема фінансового менеджменту. Мета і завдання фінансового менеджменту. Функції фінансового менеджменту, їх зміст та прояв в фінансовому управлінні фінансами.

Організація фінансового менеджменту. Об'єкти фінансового менеджменту та їх класифікація за окремими ознаками. Методи та прийоми фінансового менеджменту.

Стратегія і тактика фінансового менеджменту. Фінансова стратегія як система довгострокових цілей діяльності підприємства. Формування фінансової стратегії та його етапи. Фінансова політика як складова фінансової стратегії.

Організаційно-економічні заходи забезпечення реалізації фінансової стратегії. Оцінка ефективності фінансової стратегії. Стратегічний фінансовий менеджмент. Оперативно-тактичний фінансовий менеджмент.

2. Тестовий контроль:

1. Фінансовий менеджмент – це:

- а) система управлінських рішень, пов'язаних з фінансовим плануванням;
- б) система принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства та організацією обороту його грошових засобів;
- в) система управління грошовими коштами.

2. Основна мета фінансового менеджменту:

- а) забезпечення фінансової стійкості підприємства;
- б) забезпечення найбільш ефективного використання фінансових ресурсів;
- в) забезпечення максимізації добробуту власників підприємства у поточному і перспективному періодах.

3. До принципів фінансового менеджменту належать ...

- а) динамізм, системність, комплексність, альтернативність, стратегічний характер;
- б) ліквідність підприємства;
- в) контроль за прийняттям рішень фінансового характеру;
- г) комплексний характер формування управлінських рішень.

4. Формування активів підприємства це:

- а) визначення загальної структури капіталу;
- б) аналіз і прогнозування тривалості оборотних циклів робочого капіталу;
- в) розрахунок реальної потреби за видами активів та визначення їх суми;
- г) забезпечення ефективного використання основних засобів.

5. Яке визначення фінансового менеджменту вважається найточнішим?

- а) метод дослідження фінансово-господарської діяльності підприємства;
- б) організація обігу грошових коштів;
- в) мистецтво управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства;
- г) мистецтво управління фінансово-господарською діяльністю підприємства;
- д) оптимізація грошового обороту підприємства.

6. Яке місце займає фінансовий аналіз в системі управління підприємством:

- а) формує ефективну систему контролю;
- б) дозволяє оцінити ефективність діяльності в минулому періоді і забезпечує інформацією для підприємства для прийняття рішення в майбутньому;
- в) формує ефективну систему управління підприємством;
- г) формує сприятливу кон'юнктуру фінансового середовища.

7. Формування фінансової структури капіталу підприємства це:

- а) забезпечення ефективного використання позикових коштів;
- б) формування напрямків фінансової діяльності підприємства;
- в) визначення загальної структури капіталу;

г) аналіз альтернативних джерел формування фінансових ресурсів підприємства.

8. До функцій фінансового менеджменту відносять:

а) забезпечення мінімізації фінансових ризиків ;

б) управління оборотними активами;

в) дослідження зовнішнього середовища;

г) аналіз та планування фінансової діяльності.

9. Умови успішного виконання завдань фінансового менеджменту:

а) сприятлива кон'юнктура фінансового середовища;

б) позитивний торгівельний баланс підприємства;

в) володіння методикою управління фінансовими ресурсами і відносинами підприємства;

г) результативність виробничої, комерційної і фінансової діяльності підприємства.

10. Фінансовий менеджмент спрямований на управління:

а) фінансовими ресурсами;

б) фінансовими відносинами;

в) фінансовими ресурсами і відносинами;

г) усіма ресурсами підприємства

3. Алгоритм розробки стратегії фінансового менеджменту.

АЛГОРИТМ

1-й етап

ОПИС

п-й етап ...

4. Складання есе ключових понять по темі 1.

Під фінансовим менеджментом розуміють

До об'єктів ФМ належать

Механізм ФМ

ТОЦО

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Використовуючи дані періодичних видань з'ясувати, які саме проблеми фінансового менеджменту існують в Україні.

ОПИС ПРОБЛЕМИ	Джерело

2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 1.

ГЛОСАРІЙ

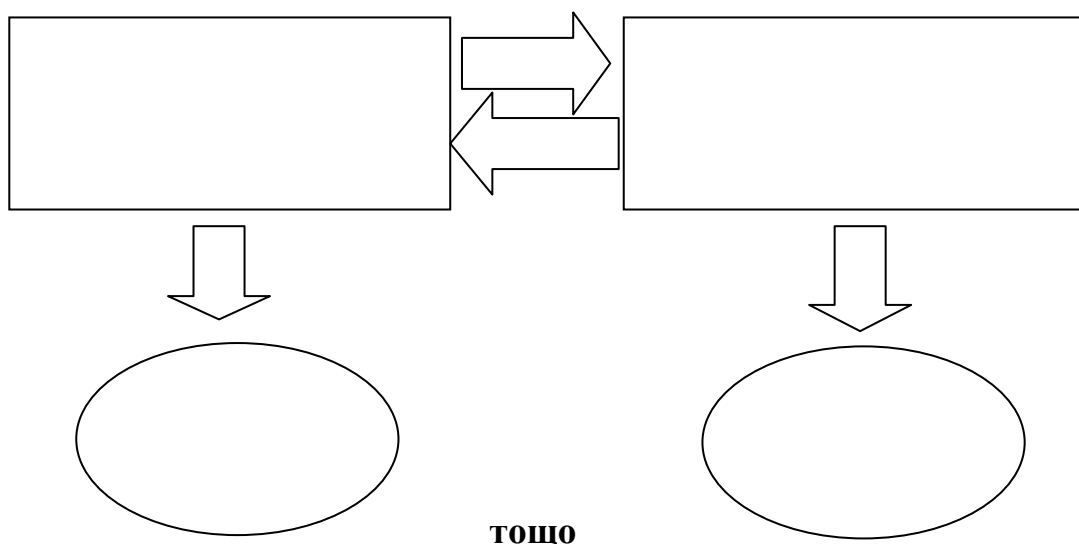
Менеджмент -

Фінансовий менеджмент-

3. Написати реферат на тему: «Історичні передумови виникнення фінансового менеджменту як науки».

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Скласти блок-схему за тематикою: «Спільні риси в діяльності фінансового менеджера і підприємства»

ТЕМА 2. СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Мета: закріплення знань щодо системи та методів фінансового аналізу, визначення оптимальної організаційної структури підприємства, економічна інтерпретація показників фінансового стану підприємства.

План

1. Повторення базових термінів лекційного матеріалу щодо систем забезпечення фінансового менеджменту.
2. Правове забезпечення у фінансовому менеджменті: обговорення нормативного законодавства.
3. Розв'язання тестових завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 2.

1. Організаційне забезпечення фінансового менеджменту як сукупність внутрішніх структурних служб і підрозділів підприємства, які забезпечують розроблення і прийняття управлінських рішень. Принципи організаційного забезпечення фінансового менеджменту. Принципи формування фінансових служб управління підприємством.

Формування системи організаційного забезпечення фінансового управління на основі центрів відповідальності.

Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту. Класифікація інформаційного забезпечення фінансового менеджменту. Звітна та оперативна інформація. Інформативна та інструктивна інформація. Планово-прогнозна інформація. Довідково-аналітична інформація.

Вимоги до інформаційного забезпечення фінансового менеджменту. Значення та вимоги до фінансової звітності. Принципи побудови фінансової звітності.

Система показників інформаційного забезпечення фінансового менеджменту, що формується із зовнішніх джерел, їх класифікація.

Система показників інформаційного забезпечення фінансового менеджменту, що формується із внутрішніх джерел, їх класифікація.

2. Заповнити таблицю

Основні напрями державного регулювання фінансової діяльності підприємств	Нормативне законодавство
Податкове регулювання	Закон України: «.....»: Положення
Організаційно-правові форми створення та функціонування підприємств різних форм власності	Кодекс Закон України: «.....»:

ТОЩО

3. Тестовий контроль:

1. Мета читання фінансової звітності:

- формування первісного уявлення про фінансово-господарську діяльність підприємства;
- відбір показників для постійного спостереження за їх динамікою;
- визначення доцільності і необхідності проведення поглибленого фінансового аналізу;
- надання прогнозу розвитку підприємства.

2. За допомогою вертикального аналізу фінансової звітності визначається:

- зміна фактичних показників фінансової звітності порівняно з плановими;
- зміна структури статей фінансової звітності;
- динаміка показників фінансової звітності;

г) порівняльна характеристика показників звітних форм.

3. Аналітиком розраховано темп росту доходу від реалізації поточного року по зрівнянню з минулим. У даному випадку необхідно використати наступні системи фінансового аналізу:

- а) порівняльний аналіз;
- б) вертикальний аналіз;
- в) аналіз фінансових коефіцієнтів;
- г) горизонтальний аналіз.

4. Створення центрів управління інвестиціями, грошовими потоками, фінансовими ризиками доцільне:

- а) на малих підприємствах;
- б) на середніх підприємствах;
- в) на великих підприємствах;
- г) на великих корпораціях.

5. Інвестиційний бюджет є формою:

- а) стратегічного планування;
- б) поточного планування;
- в) оперативного планування.

6. Фінансовий моніторинг – це:

- а) концентрація контрольних дій на пріоритетних напрямках фінансової діяльності;
- б) механізм постійного спостереження за показниками фінансової діяльності, виявлення відхилень і встановлення причин цих відхилень;
- в) побудова системи інформативних звітних показників по кожному виду фінансового контролю.

7. Власники підприємства використовують інформацію фінансової звітності з метою:

- а) прийняття рішень про доцільність вкладання коштів у дане підприємство;
- б) визначення платоспроможності підприємства;
- в) визначення кредитоспроможності підприємства;
- г) визначення змін у обсязі і складі власного капіталу підприємства та досягнутого рівня прибутковості.

8. Яка з систем фінансового аналізу дозволяє виявити і оцінити вплив окремих величин на результативний показник:

- а) вертикальний аналіз;
- б) горизонтальний аналіз;
- в) факторний аналіз;
- г) порівняльний аналіз.

9. Які показники характеризують фінансову стійкість підприємства?

- а) коефіцієнти автономії, фінансування заборгованості, фінансової незалежності;
- б) коефіцієнти абсолютної ліквідності, проміжної платоспроможності, співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості;

в) коефіцієнти рентабельності власного капіталу, рентабельності реалізації, рентабельності поточних витрат.

10. Сукупність внутрішніх структурних підрозділів, які забезпечують розробку і прийняття управлінських рішень, пов'язаних із фінансовою діяльністю та несуть відповідальність за результати цих рішень – це:

- а) система організаційного забезпечення фінансового менеджменту;
- б) система аналітичного забезпечення фінансового менеджменту;
- в) система інформаційного забезпечення фінансового менеджменту;
- г) система контрольного забезпечення фінансового менеджменту.

4. Складання есе ключових понять по темі 2.

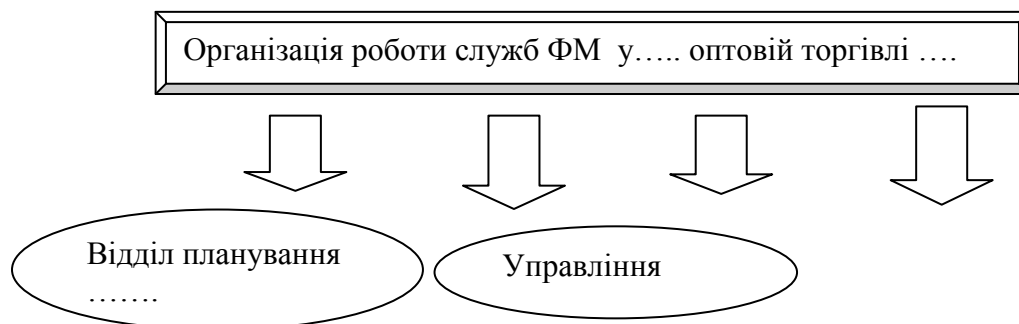
Аналогічно до попередньої теми.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Самостійно розробити організаційну структуру забезпечення функціонування фінансового менеджменту підприємств наступних галузей: оптова торгівля, роздрібна торгівля, оптово – роздрібна торгівля, харчова промисловість, машино-будівництво, станкобудівництво, рекламне агентство, консалтингове агентство, аудиторська фірма, будівельна компанія, страхова компанія, банк, фірма, що реалізує програмне забезпечення.

Галузь обирається по узгодженню з викладачем.

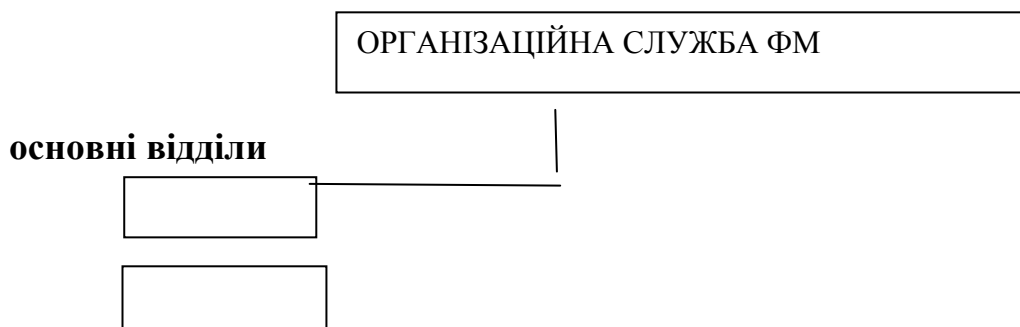
2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 2.

Аналогічно до попередньої теми.

3. Написати реферат на тему: «Системи фінансового аналізу на підприємстві».

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Скласти блок-схему за тематикою: «Організаційна служба фінансового менеджменту»

ТЕМА 3. УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.

Мета: набуття навичок планування та прогнозування фінансової діяльності підприємства, використовувати методи та принципи управління грошовими потоками підприємства.

План

1. Повторення базових термінів основ управління грошовими потоками.
2. Алгоритм розробки платіжного календаря.
3. Розв'язання тестових завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 3.

1. Грошові потоки як об'єкт фінансового менеджменту. Поняття грошового потоку. Грошові потоки як основа самофінансування суб'єкта підприємництва. Формування грошового потоку як результат прояву сукупності фінансово-економічних відносин при здійсненні господарських операцій, пов'язаних з операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю. Основні функціонально-організаційні характеристики грошових потоків.

Класифікація грошових потоків суб'єкта господарювання. Класифікаційна сукупність видів грошових потоків суб'єкта господарювання. Узгодження вхідних та вихідних грошових потоків. Типова сукупність вхідних грошових потоків суб'єкта господарювання. Типова сукупність вихідних грошових потоків суб'єкта господарювання.

Структурування грошових потоків за видами діяльності. Грошові потоки суб'єкта господарювання за видами діяльності та джерелами формування. Грошовий потік від операційної діяльності. Алгоритм розрахунку операційного грошового потоку суб'єкта господарювання. Грошовий потік від фінансової діяльності. Чистий грошовий потік. Прямий та непрямий методи розрахунку операційного CASH flow. Розрахунок чистого грошового потоку підприємства.

Інструментарій управління грошовими потоками. Необхідність управління грошовими потоками та принципи його організації. Політика

управління грошовими потоками: її обґрунтування та реалізація. Детермінанти політики управління грошовими потоками. Кількісна оцінка грошових потоків.

Моделювання управління грошовими потоками як цілісна система. Структура моделі управління грошовими потоками. Основні етапи управління грошовими потоками підприємства, характеристика їх змісту та задач. Управління операційними грошовими потоками, та його особливості. Управління операційними грошовими потоками підприємства на основі касового розриву. Управління інвестиційними та фінансовими грошовими потоками та їх його особливості.

2. Платіжний календар

№ з/п	Стаття	Місяць кварталу		
		1	2	3
1.	Надходження коштів:			
	виручка			
	оренда			
2.	Видатки:			
	Податки			
	З/ПЛ			
	Інше			
3.	Перевищення надходжень над видатками			
4.	Перевищення виплат над надходженням			
5.	Залишок коштів на початок періоду			
6.	Залишок коштів на кінець періоду			

3. Тестовий контроль:

1. Перевага надходжень грошових засобів на підприємство над реальною потребою у їх використанні – це грошовий потік:

- а) позитивний;
- б) надлишковий;
- в) валовий;
- г) чистий.

2. Встановлення цінових скидок та передплати за продукцію на підприємстві призводить до:

- а) прискорення грошового обороту;

б) уповільнення грошового обороту.

3. Дострокове погашення довгострокових кредитів – це метод оптимізації грошового потоку:

- а) дефіцитного;
- б) надлишкового.

4. Фінансовий грошовий потік це -

- а) виплати комерційного характеру, які компанія повинна здійснювати, щоб уникнути фінансової катастрофи;
- б) надходження та виплати грошових коштів, які не пов'язані безпосередньо комерційними операціями;
- в) надходження грошових коштів і виплати, пов'язані зі зміною довгострокового капіталу;
- г) сума фактичних надходжень грошових коштів від операцій за визначений період.

5. Зовнішні фактори впливу на грошовий оборот підприємства:

- а) загальна платіжна ситуація в країні;
- б) енергомісткість, трудомісткість та ресурсозатратність діючих технологій;
- в) низька купівельна спроможність населення;
- г) низька якість продукції у поєднанні з її високою ціною.

6. Мета аналізу руху грошових коштів - це:

- а) оцінка ефективності використання ліквідних активів;
- б) оцінка здатності підприємства заробляти кошти в розміри і в строки, необхідні для здійснення запланованих витрат;
- в) визначення оптимального залишку грошових коштів, необхідних для розрахунку по своїм терміновим фінансовим зобов'язанням;
- г) визначення оптимального залишку грошових коштів для здійснення операційної діяльності.

7. Тривалість обороту грошових коштів може бути скорочена шляхом:

- а) збільшення тривалості обороту товарно-матеріальних цінностей;
- б) збільшення тривалості обороту дебіторської заборгованості;
- в) зменшення тривалості обороту дебіторської заборгованості;
- г) зменшення тривалості обороту кредиторської заборгованості.

8. Заміна придбання необоротних активів на підприємстві на їх лізинг призводить до:

- а) прискорення грошового обороту;
- б) уповільнення грошового обороту.

9. Внутрішні фактори впливу на грошовий оборот підприємства:

- а) низька якість продукції у поєднанні з її високою ціною;
- б) загальна платіжна ситуація в країні;
- в) перевищення експорту над імпортом;
- г) обмеженість використаних підприємством ринків збуту продукції.

10. До основних формалізованих методів аналізу грошових потоків включається розрахунок показників:

- а) сума валового позитивного грошового потоку;
- б) коефіцієнт чистого грошового потоку підприємства;
- в) коефіцієнт ліквідності грошового потоку підприємства ;
- г) коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку.

4. Складання есе ключових понять по темі 3.
Аналогічно до попередньої теми.

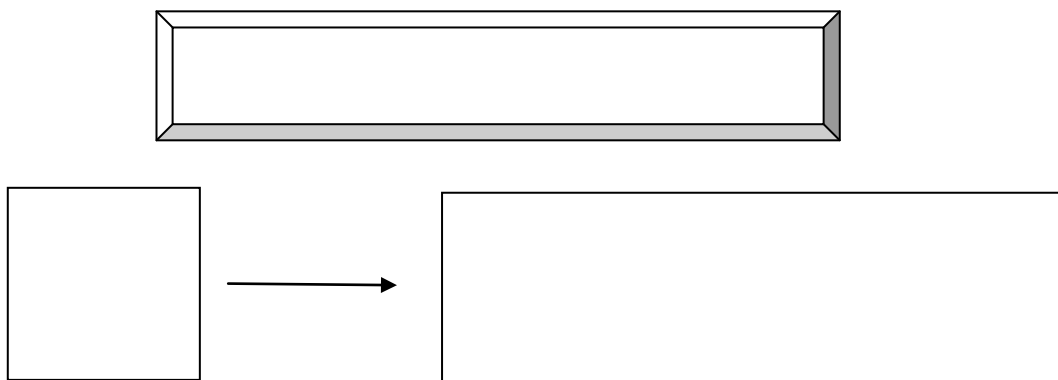
САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Використовуючи дані періодичних видань, інтернет-ресурсів з'ясувати, які проблеми існують при кредитних відносинах суб'єктів господарювання в Україні.
2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 3.
3. Написати реферат на тему: «Основні напрями оптимізації грошових потоків підприємства».

Аналогічно до попередньої теми.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Скласти блок-схему за тематикою: «Основні принципи управління грошовими коштами»

ТЕМА 4. ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ГРОШЕЙ У ЧАСІ ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ У ФІНАНСОВИХ РОЗРАХУНКАХ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Мета: з'ясувати необхідність управління грошовими потоками, принципи його організації, розробити політику управління грошовими потоками.

План

1. Повторення лекційного матеріалу щодо вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках.
2. Розв'язання тестових завдань.

3. Особливості застосування простої та складної схеми нарахування відсотків.
4. Розв'язання практичних завдань.
5. Складання есе ключових понять по темі 4.

Управління грошовими потоками передбачає цілеспрямований вплив на процеси акумуляції грошових коштів, їх витрачання та перерозподіл з метою забезпечення платоспроможності, фінансової рівноваги, ритмічності та ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

До складу основних методів управління грошовими потоками відносяться:

- аналіз грошових потоків;
- планування грошових потоків;
- контроль за рухом грошових коштів;
- облік грошових коштів.

Компаундування (нарощування) – процес переходу від теперішньої вартості (PV) до майбутньої (FV) – може відбуватися при перерахуванні простих або складних процентів.

Якщо використовують прості проценти (початкова сума не змінюється протягом усього періоду), то:

$$FV = PV (1 + R * n)$$

FV (MB) – майбутня вартість грошей (їх номінальний обсяг, який буде отриманий у майбутньому);

PV (TB) – теперішня вартість грошей;

R – процентна ставка, за якою нараховуються проценти за рік;

n – кількість періодів.

У фінансовому менеджменті процентна ставка використовується як **вимірювач ступені доходності** комерційної операції.

Якщо процентні гроші не оплачуються, а приєднуються до початкової суми (капіталізуються), то використовують модель складних процентів за формулою:

$$FV = PV (1 + R)^n$$

$(1 + R)^n$ – коефіцієнт або множник нарощування капіталу (FVIF, Future Value Interest Factors), значення якого для R від 1% до 99% та n від 1 року до 50 містяться у спеціальних таблицях.

Якщо проценти нараховуються частіше, наприклад щоквартально, щомісячно, то визначають інтервал нарахування і визначають FV так:

$$FV = PV \left(1 + \frac{R}{m}\right)^{n * m},$$

де m – кількість інтервалів нарахування процентів за один рік.

В умовах інфляції для визначення майбутньої вартості (FV) необхідно розраховувати реальну процентну ставку за допомогою моделі Фішера:

$$R_p = \frac{R - TI}{1 + TI},$$

де R_p – реальна процентна ставка, виражена десятковим дробом;

R – номінальна процентна ставка, виражена десятковим дробом;

TI – прогнозований темп інфляції, виражений десятковим дробом.

Оцінка майбутньої вартості грошей з урахуванням фактора інфляції здійснюється за формулою:

$$FV = PV [(1 + R_p) \times (1 + TI)]^n$$

Визначення зміни вартості грошей у часі може відбуватися як пошук теперішньої суми грошей, яка рівноцінна майбутній вартості.

Дисконтування (приведення) – процес переходу від майбутньої вартості (FV) до теперішньої вартості (PV) також може використовувати як модель простих процентів, так і модель складних процентів.

Для простих процентів:

Для складних процентів:

$$PV = \frac{FV}{1+R}$$

$$PV = \frac{FV}{(1+R)^n}$$

Дисконтування для m – кількості нарахування складного процента протягом одного року:

$$PV = \frac{FV}{\left(1 + \frac{R}{m}\right)^{n \cdot m}}$$

де $\frac{1}{(1+R)^n}$ – коефіцієнти дисконтування ((PVIF, Present Value Interest Factors)

Оцінювання теперішньої вартості грошей з урахуванням фактора інфляції.

$$PV = \frac{FV}{(1+Rp) \times (1+TI)^n}$$

Алгоритм розрахунку **чистого грошового потоку від операційної діяльності** непрямым методом:

$$ЧГПод = П(З) + АМоз \pm ЗЗ \pm П(З)кр \pm П(З)нд \pm \Delta ОА \pm \Delta ПЗ - Ппр$$

де:

ЧГПод - чистий грошовий потік від операційної діяльності

П(З) - прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування,

АМоз - сума амортизації основних засобів,

ЗЗ - зміна забезпечень наступних витрат і платежів,

П(З)кр - сума прибутку (збитку) від нереалізованих курсових різниць,

П(З)нд - сума прибутку (збитку) від не операційної діяльності,

$\Delta ОА$ - зміна суми оборотних активів,

$\Delta ПЗ$ - зміна суми поточних зобов'язань,

Ппр - сума податку на прибуток.

Алгоритм розрахунку **чистого грошового потоку від інвестиційної діяльності** непрямым методом:

$$ЧГПід = Vfi + Vна + Нв + Д + Нд + Ніниш - Пфі - Пна - Вд - Іпл$$

де:

ЧГПід - чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності,

Вфі - виручка від реалізації фінансових інвестицій,
 Вна - виручка від реалізації необоротних активів,
 Нв - надходження від отриманих відсотків,
 Д - надходження від дивідендів,
 Нд - надходження від деривативів,
 Нінш - інші надходження,
 Пфі - сума придбання фінансових інвестицій,
 Пна - сума придбання необоротних активів,
 Вд - виплати за деривативами,
 Іпл - інші платежі.

Алгоритм розрахунку **чистого грошового потоку від фінансової діяльності** непрямим методом:

$$ЧГПфд = Квк + К - Ва - Пп - Д - Пінш$$

де:

Квк - сума додатково залученого власного акціонерного або пайового капіталу,
 К - сума додатково залучених позик та кредитів,
 Ва - витрачання на викуп власних акцій,
 Пп - сума погашення позик та кредитів,
 Д - сплата дивідендів,
 Пінш - інші платежі

Чистий рух грошових коштів за звітний період розраховується як:

$$Чзаг = ЧГПод + ЧГПід + ЧГПфд$$

Таблиця 1.

Показники оцінки ефективності грошових потоків

Показники	Розрахунок
Синхронність надходження та витрат грошових потоків	$\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (H_n - B_n)^2}{n}}$
Коефіцієнт руху грошових коштів у результаті операційної діяльності	$ЧГПон/ПЗ$
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	H_n/B_n
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	$ЧГПзаг/B_n$
де: НП- надходження грошових коштів Вп - витрачання грошових коштів $\bar{H}$ - середній розмір надходжень грошових коштів ПЗ - поточні зобов'язання п - кількість днів в періоді	

Завдання №1.

За даними звіту про рух грошових коштів ВАТ "РЕКА-group":

- розрахувати загальну суму чистого грошового потоку,
- оцінити ефективність грошових потоків підприємства,
- визначити тип політики управління грошовими потоками підприємства,
- надати пропозиції щодо регулювання грошових потоків.

Таблиця 2.

Оцінка ефективності грошових потоків

Показники	На початок року	На кінець року	(+,-)
Синхронність надходження та витрат грошових потоків			
Коефіцієнт руху грошових коштів у результаті операційної діяльності			
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку			
Коефіцієнт ефективності грошового потоку			

Завдання №2.

Охарактеризувати грошові потоки на підприємстві, розрахувати загальний грошовий потік за період та визначити тип політики управління грошовими потоками, якщо:

- реалізовано продукцію на суму 250 тис. грн
- сплачено постачальникам 80 тис. грн.
- виплачено заробітну плату на суму 70 тис. грн
- погашено кредит у 90 тис. грн.
- придбано основні засоби для виробничого цеху на суму 120 тис. грн.
- сплачено у бюджет 20 тис. грн.
- вкладено у капітальне будівництво 100 тис. грн.
- сплачено дивідендів власникам у сумі 10 тис. грн.
- отримано дивідендів на суму 15 тис. грн.

Завдання № 3.

Скласти бюджет грошових коштів підприємства, використовуючи наступні дані. Прогнозна виручка від реалізації продукції підприємства в I кварталі - 250 тис. грн., II - 350 тис. грн, III - 460 тис. грн., IV - 450 тис. грн. Підприємство надає комерційний кредит, сальдо дебіторської заборгованості на початок періоду складає 134 тис. грн. Середній період погашення дебіторської заборгованості 50 днів.

Витрати на закупівлю сировини і матеріалів складають 55% від прогнозного обсягу реалізації продукції. Оплата праці та податкові відрахування складають 25% від обсягу реалізації продукції. Відрахування у

резервний фонд щоквартально у розмірі 10 тис. грн. Витрати на довгострокове фінансування складають у I кварталі - 20 тис. грн, у II - 15 тис. грн, у III - 35 тис. грн, у IV - 15 тис. грн. У III кварталі планується придбання основних засобів у розмірі 128 тис. грн. Сальдо грошових коштів на рахунку 20 тис. грн.

Таблиця 3.

Бюджет грошових коштів підприємства

Показники	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
Надходження грошових коштів				
Початкова дебіторська заборгованість				
Виручка від реалізації				
Грошові надходження				
Кінцева дебіторська заборгованість				
Витрачання грошових коштів				
Закупівля сировини і матеріалів				
Оплата праці та податки				
Капітальні витрати				
Витрати на довгострокове фінансування				
Загальні грошові витрати				
Баланс грошових коштів				
Початкове сальдо				
Чистий грошовий потік				
Кінцеве сальдо				
Резерв коштів				
Накопичений залишок/нестача грошових коштів				

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Концепція вартості грошей в часі використовується в практиці фінансового менеджменту з метою:

- а) управління формуванням прибутку підприємства;
- б) управління формуванням структури капіталу підприємства;
- в) здійснення фінансово - економічних розрахунків, пов'язаних з рухом грошових потоків у різні періоди часу;
- г) управління фінансовими ризиками підприємства.

2. Якщо складний процент нараховується частіше, ніж один раз на рік, тоді майбутня вартість (S) депозиту P при ставці процента i і після n нарахувань розраховується в такий спосіб, де t - кількість разів нарахування складного процента протягом одного року:

- а) $S = P \times (1 + i \times n \times m)^{nm}$
 б) $S = P \times (1 + i \div m)^{nm}$
 в) $S = P \times (1 + i \div m)^n$
 г) $S = P \times (1 + i \div m + n)$

3. Якщо здійснюється m -кількість разів нарахування складного процента протягом одного року, тоді:

- а) процентна ставка зменшується в m разів;
 б) процентна ставка збільшується в m разів;
 в) кількість періодів зменшується в m разів;
 г) кількість періодів збільшується в m разів.

4. Для визначення поточної вартості грошових коштів з урахуванням фактора інфляції використовується формула:

- а) $PV = \frac{FV_n}{(1+i)^n} = FV_n \left(\frac{1}{1+i} \right)^n$;
 б) $PVA_n = PMT \left(\frac{1}{i} - \frac{1}{i(1+i)^n} \right)$;
 в) PVA (вексельна) = PVA звичайної ренти $\times (1+i)$;
 г) $PV = \frac{FV}{[(1+i) \times (1+T)]^n}$;
 д) інша формула.

5. Складання есе ключових понять по темі 4.
Аналогічно до попередньої теми.

САМОСТІЙНА РОБОТА

- З'ясуйте важливість річної відсоткової ставки.
Опишіть коротко сутність
- Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 4.
- Написати реферат на тему: «Грошові зобов'язання: довіра і відповідальність членів суспільства».

Аналогічно до попередньої теми.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Скласти блок-схему за тематикою: «Платіжний календар»

Зробіть в графічній формі (Прикладом візьміть роботу над складанням календарю на практичному занятті: закріплення знань)

ТЕМА 5. УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Мета - набуття студентами навичок з управління прибутком, управління формуванням доходів, управління витратами підприємства.

План

1. Повторення базових термінів лекційного матеріалу та закріплення розрахункових формул.
2. Дивідендна політика підприємства: стратегія та методи нарахування дивідендів. Приклади.
3. Розв'язання тестових та практичних завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 5.

Максимізація прибутку є одним із основних завдань фінансового менеджера, яке для свого вирішення потребує оптимальних рішень у сфері капіталовкладень, управління структурою та вартістю капіталу, доходами і витратами, основним і оборотним капіталом.

Управління прибутком полягає:

- у збільшенні доходів підприємства;
- зменшенні витрат;
- формуванні та реалізації ефективної податкової політики;
- оптимальному розподілі прибутку.

Виконати завдання:

При виконанні практичних завдань щодо управління прибутком підприємства доцільно скористатися наступними формулами:

Послідовність факторного аналізу методом ланцюгових підстанов:

$$ВП_0 = K_0(C_0 - CC_0)$$

$$ВП_{ум1} = K_1(C_0 - CC_0)$$

$$ВП_{ум2} = K_1(C_1 - CC_0)$$

$$ВП_1 = K_1(C_1 - CC_1)$$

Вплив факторів:

$$\text{Обсяг реалізації: } ВП_{ум1} - ВП_0$$

$$\text{Ціна реалізації: } ВП_{ум2} - ВП_{ум1}$$

$$\text{Собівартість реалізації: } ВП_1 - ВП_{ум2}$$

Валова маржа:

$$ВМ = ВР - ЗМ$$

Межа рентабельності:

$$ТБ = Пост / (ВМ / ВР)$$

Запас фінансової міцності:

$$ЗФМ = ВР - ТБ$$

Сила впливу операційного важіля:

$$ОВ = ВМ / Пр$$

Диференціація витрат методом максимальної і мінімальної точки:

$$\text{Ставка змінних витрат} = [(\max_{\text{заг. витрат}} - \min_{\text{заг. витрат}}) * 100\% / (100\% - K_{\min})] : K_{\max}$$

$$\text{Постійні витрати} = \max_{\text{заг. витрат}} - \text{Ставка зм. витрат} * K_{\max}$$

Диференціація витрат методом найменших квадратів:

$$\text{Ставка змінних витрат} = \Sigma(X - \bar{X})(Y - \bar{Y}) : \Sigma(X - \bar{X})^2$$

$$\text{Змінні витрати в розрахунку на середньомісячний обсяг виробництва} =$$

$$\text{Середній обсяг виробництва} * \text{Ставку змінних витрат}$$

$$\text{Постійні витрати} = \text{Сумарні витрати} - \text{Змінні витрати}$$

Завдання №1. Визначити методом ланцюгових підстановок зміни:

1. обсягу реалізації продукції;
2. ціни одиниці продукції;
3. собівартості одиниці продукції на зміну суми валового прибутку підприємства.

Вихідні дані - дані фінансової звітності підприємства ВАТ "РЕКА-group" на початок та на кінець року, ціна одиниці продукції 140 грн, на кінець року - 150 грн.

Таблиця 1.

Факторний аналіз валового прибутку підприємства

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення (+,-)
Обсяг реалізації продукції, од. (К)			
Ціна реалізації 1 продукції, грн. (Ц)			
Собівартість 1 реалізованої продукції, грн. (С)			
Валовий прибуток (ВП), тис. грн.			

Завдання №2. Базові дані - фінансова звітність підприємства ВАТ "РЕКА-group" на кінець року, ціна одиниці продукції - 150 грн.:

Таблиця 2.

Показники	I	II	III	IV
Виручка від реалізації (ВР)				
Змінні витрати (ЗМ)				
Валова маржа (ВМ)				
Постійні витрати (Пост)				
Точка беззбитковості (ТБ)				

Запас фінансової міцності (ЗФС)				
Прибуток (Пр)				
Сила впливу операційного важеля (ОВ)				

- I. Провести операційний аналіз прибутку, визначити силу впливу операційного важеля.
- II. Скільки одиниць продукції слід виготовити підприємству для досягнення точки беззбитковості?
- III. З урахуванням зміни кон'юнктури товарного ринку підприємство змушене знизити ціну реалізації до 130 грн., але бажає отримати той самий прибуток, що і за ціни в 150 грн. На скільки треба збільшити обсяг реалізації продукції?
- IV. Підприємство має намір збільшити обсяг реалізації продукції на 10%. Необхідно розрахувати суму прибутку відповідно до нового обсягу виручки від реалізації. Розрахувати силу впливу операційного важеля.

Завдання №3. Провести диференціацію витрат підприємства методом максимальної і мінімальної точки.

Таблиця 3.

Вихідні дані		
Квартал	Обсяг виробництва, од.	Витрати, грн.
I	3800	4680
II	2500	3500
III	4000	6050
IV	5200	6800

Таблиця 4.

Показники	Обсяг виробництва		Різниця між максимальним і мінімальним
Рівень виробництва: (К)	max	min	
- од.			
- %			
Загальні витрати, грн.			

Завдання №4. Розрахувати постійні та змінні витрати методом найменших квадратів.

Таблиця 5.

Квартал	Обсяг виробництва X	$X - \bar{X}$	Сумарні витрати Y	$Y - \bar{Y}$	$(X - \bar{X})^2$	$(X - \bar{X})x(Y - \bar{Y})$
I	3800		4680			
II	2500		3500			
III	4000		6050			
IV	5200		6800			
Разом						
Середнє						

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Основні завдання, що вирішують при управлінні формуванням операційного прибутку підприємства, передбачають:

- а) визначення обсягу реалізації, що забезпечує беззбиткову діяльність в довго- і короткостроковому періодах;
- б) визначення обсягу реалізації для забезпечення досягнення запланованої величини операційного прибутку;
- в) визначення величини та рівня фінансової надійності («граничної безпеки») підприємства;
- г) всі відповіді правильні;

2. Операційний важіль — це механізм впливу на суму та рівень прибутку через зміну співвідношення:

- а) постійних і змінних витрат;
- б) оборотних і необоротних активів;
- в) власних і залучених коштів;
- г) довгострокових і поточних зобов'язань.

3. Величину маржинального прибутку можна розрахувати як різницю:

- а) валового доходу і непрямих витрат;
- б) валового доходу і чистого доходу;
- в) чистого доходу і постійних витрат;
- г) чистого доходу і змінних витрат.

4. Показник ефекту фінансового важеля відображає:

- а) відношення залученого і власного капіталу підприємства;
- б) рівень додатково створюваного прибутку за рахунок використання залученого капіталу;
- в) різницю між рентабельністю активів та платою за використання залученого капіталу;
- г) відношення прибутку до суми залученого капіталу.

5. Показник інтегрального важеля підприємства можна розглядати як:

- а) суму операційного і фінансового важелів;
- б) різницю операційного і фінансового важелів;

- в) добуток операційного і фінансового важелів;
- г) відношення операційного і фінансового важелів.

6. У ринкових умовах на розмір ціни впливають:

- а) конкуренція;
- б) рівень цін на товари - замінники;
- в) виробнича собівартість;
- г) життєвий цикл товару;
- д) все вищевказане.

7. Вплив операційного левериджу в полі, максимально наближеному до точки беззбитковості

- а) максимально позитивно;
- б) максимально негативно;
- в) не змінюється.

8. Чим вище коефіцієнт операційного левериджу:

- а) тим більшою силою впливу на приріст прибутку буде мати підприємство, нарощуючи обсяг реалізації продукції;
- б) тим більшою силою впливу на приріст прибутку буде мати підприємство, скорочуючи обсяг реалізації продукції;
- в) тим меншою силою впливу на приріст прибутку буде мати підприємство, скорочуючи обсяг реалізації продукції.

9. Маржинальний прибуток - це:

- а) результат реалізації продукції (послуг);
- б) результат реалізації після відшкодування змінних витрат;
- в) результат реалізації після відшкодування постійних витрат;
- г) результат реалізації після сплати податків.

10. Різницю між досягнутим вибором від реалізації й порогом рентабельності називають:

- а) запасом фінансової міцності підприємства;
- б) ефектом виробничого левериджу;
- в) крапкою беззбитковості підприємства.

4. Складання есе ключових понять по темі 5.

Аналогічно

САМОСТІЙНА РОБОТА

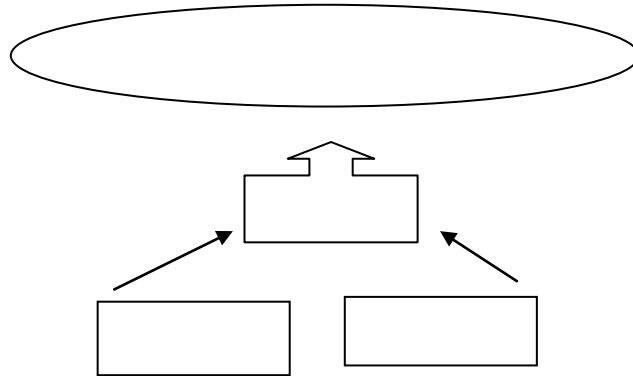
Завдання:

1. Визначити загальні цілі та можливості операційного аналізу (CVP).
 - 1...
 - 2....
 - 3.....
2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 5.

3. Написати реферат на тему: «Основні методи виплати дивідендів: їх переваги та недоліки».

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Скласти блок-схему за тематикою: «Фактори впливу на прибуток»

ТЕМА 6. УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Мета: закріплення теоретичних знань з методів управління активами підприємства та набуття студентами навичок з управління багатоелементним складом активів підприємства, оптимізації їх структури за критерієм мінімізації рівня ризику їх використання.

План

1. Повторення лекційного матеріалу та обговорення ключових питань щодо управління оборотними та необоротними активами.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Розв'язання практичних завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 6.

1. Активи підприємства як об'єкт фінансового менеджменту. Сутність та структура активів підприємства. Класифікація активів підприємства. Управління оборотними активами.

Управління виробничими запасами та запасами готової продукції. Операційний цикл та його вплив на обсяг, структуру й ефективність використання товарно-матеріальних цінностей.

Управління операційним циклом. Прискорення оборотності матеріальних цінностей у процесі виробництва продукції. Методичні підходи щодо визначення оптимального розміру замовлень матеріальних цінностей.

Управління грошовими коштами. Визначення оптимальної потреби в грошових коштах.

Управління дебіторською заборгованістю. Розробка кредитної політики щодо покупців продукції.

Стратегія фінансування оборотних активів. Моделі фінансування поточних активів.

Мета та завдання управління необоротними активами. Механізми управління необоротними активами з урахуванням вимог П(С)БО. Особливості управління окремими видами оборотних активів.

Оцінювання ефективності управління оборотними і необоротними активами. Показники оцінки. Напрями удосконалення ефективності управління.

Тестовий контроль:

1. Зміна структури активів підприємства в бік збільшення частин оборотних коштів може свідчити про:

- а) згортання виробничої бази;
- б) формування більш мобільної структури активів;
- в) зміну статутного капіталу;
- г) підвищення залежності від зовнішніх джерел фінансування.

2. Джерелами покриття потреби у оборотному капіталі можуть бути:

- а) власний оборотний капітал;
- б) короткостроковий кредит;
- в) збільшення акціонерного капіталу;
- г) довгостроковий кредит.

3. Структура майна підприємства з високою питою вагою дебіторської заборгованості і низькою питою вагою грошових коштів може свідчити про:

- а) незадовільний фінансовий стан підприємства;
- б) проблеми, пов'язані з маркетинговою політикою підприємства;
- в) необачною кредитною політикою підприємства стосовно покупців;
- г) необачною кредитною політикою підприємства стосовно постачальників.

4. Повне задоволення потреби у всіх видах оборотних активів:

- а) це підхід до формування оборотних активів;
- б) консервативний;
- в) помірний;
- г) агресивний.

5. Низька оборотність дебіторської заборгованості свідчить про:

- а) низький обсяг реалізації продукції;
- б) високий платіжний дисципліні боржників;
- в) нераціональній політиці підприємства по відношенню до своїх дебіторів;
- г) підвищених цінах на продукцію по зрівнянню з середньо ринковими.

6. Перевищення тривалості періоду погашення кредиторської заборгованості над тривалістю періоду погашення дебіторської заборгованості свідчить про:

- а) неефективну кредитну політику підприємства;
- б) високу платіжну дисципліну підприємства;
- в) можливість підприємства використовувати безоплатно залучені кошти.
- г) високу ступінь платоспроможності підприємства.

7. Політика управління дебіторською заборгованістю спрямована на:

- а) розширення обсягу реалізації продукції;
- б) скорочення обсягів дебіторської заборгованості;
- в) розширення продажу товарів у кредит.

8. Політика управління операційними необоротними активами полягає в:

- а) покращенні використання необоротних активів;
- б) фінансовому забезпеченні їх своєчасного оновлення й ефективному використанні;
- в) оптимізації структури необоротних активів.

9. Оптимальний рівень дебіторської заборгованості підприємства визначається:

- а) шляхом досягнення компромісу між прибутковістю і ризиком втрат по безнадійним боргам;
- б) на основі ранжування дебіторської заборгованості;
- в) на основі розроблених підприємством кредитних стандартів;
- г) на основі розробки оптимальної політики підприємства по відношенню до своїх дебіторів.

10. Політика фінансування оборотних активів полягає в:

- а) оптимізації обсягу і складу фінансових джерел формування оборотних активів;
- б) покращенні використання оборотних активів підприємства;
- в) аналіз стану оборотних активів підприємства.

Управління необоротними активами - частина загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає в забезпеченні своєчасного оновлення і високої ефективності використання необоротних активів.

Управління оборотними активами полягає у формуванні оборотних активів, раціоналізації обороту й оптимізації структури джерел їх фінансування. Управління оборотними активами є досить кропітким та важким процесом. Це зумовлено, по-перше, складною структурою оборотних активів; по-друге, визначальною роллю у забезпеченні операційної діяльності підприємства; по-третє, високим рівнем їх трансформації, від чого залежить ліквідність та ділова активність підприємства.

Виконати завдання:

При виконанні практичних завдань щодо управління активами підприємства доцільно скористатися наступними формулами:

Грошовий потік при придбанні активів за рахунок довгострокових банківських кредитів:

$$ГПбк = \sum_{n=1}^n \frac{BK(1 - Cmn)}{(1 + i)^n} + \frac{Ck}{(1 + i)^n}$$

де:

БК - сума відсотку за кредит

СК - сума отриманого кредиту

Стп- податок на прибуток

i - річна ставка, %

п - кількість періодів

Грошовий потік при оренді активів:

$$ГПор = АПл + \sum_{i=1}^n \frac{ЛП(1 - Стп)}{(1 + i)^n}$$

де:

АПл - сума авансового лізингового платежу

ЛП - річна сума регулярного лізингового платежу

Завдання №1.

На основі даних фінансової звітності підприємства ВАТ "РЕКА-group" необхідно провести оцінку оборненості оборотного капіталу та визначити розмір вивільнення або додаткового залучення оборотного капіталу на кінець року у порівнянні з початком.

Таблиця 1.

Оцінка оборненості оборотного капіталу підприємства

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення
Обсяг реалізації продукції, тис. грн.			
Середньорічні залишки оборотних засобів, тис .грн.			
Коефіцієнт обертання оборотних засобів			
Тривалість обертання оборотних засобів, днів			

Завдання № 2. На підставі звітності підприємства ВАТ "РЕКА-group" знайти загальну суму коштів, необхідних для фінансування потреби підприємства в оборотних коштах та придбання основних засобів на суму 6000 тис. грн.

Таблиця 2.

Показники	На кінець року
Чистий дохід (виручка) від реалізації	
Собівартість реалізованої продукції	
Запаси, тис .грн	
Дебіторська заборгованість, тис .грн.	
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	
Тривалість обертання запасів, днів	
Тривалість обертання дебіторської заборгованості, днів	
Тривалість обертання кредиторської заборгованості, днів	

Завдання №3. Необхідно прийняти рішення чи послабляти умови розрахунків за реалізовану продукцію чи ні, використовуючи наступні дані. На підприємстві прогнозується, що дебіторська заборгованість зросте на 200.000 тис. грн., якщо термін розрахунків збільшити на 1 місяць. Реалізація продукції зросте на 13333 тис. од. Вважається, що 6% виручки від реалізації продукції буде втрачено як безнадійні борги. Собівартість проданої продукції складає 83% від виручки, вартість кредиту для компенсації дебіторської заборгованості - 19%. Ціна одиниці - 150 грн, змінні витрати - 120,6 грн.

Завдання № 4. На підприємстві планується оновлення необоротних активів. Підприємство розглядає три варіанти фінансування оновлення: за власні кошти, за рахунок залучення довгострокового кредиту чи оренди (лізингу) активів. Порівняти ефективність фінансування необоротних активів якщо: вартість активів - 6000 тис. грн., строк експлуатації активів - 4 роки, авансовий лізинговий платіж складає 5% від первісної суми активів, регулярний лізинговий платіж - 1500 тис. грн. у рік, ліквідаційна вартість активів - 1000 тис. грн., ставка відсотка за довгостроковим кредитом складає 25% у рік.

Завдання № 5. Визначити ефективність факторингової операції для підприємства - продавця за такими даними. Підприємство продало банку право стягнення дебіторської заборгованості на суму 6000 тис. грн на таких умовах: комісійна плата за здійснення факторингової операції стягується банком у розмірі 2% від суми боргу, банк надає підприємству-продавцю кредит у формі попередньої оплати його боргових зобов'язань в розмірі 75% від суми, процента ставка за банківський кредит - 20%. Середній рівень процентної ставки на фінансовому ринку - 25% на рік.

Завдання №6. По трьох підприємствах оцінити рентабельність активів з точки зору впливу на неї факторів та можливості подальшого її збільшення на кожному підприємстві

Таблиця 3.

Показники	Вихідні дані		
	Підприємства		
	1	2	3
Рентабельність активів, %	10	10	10
Рентабельність продажу, %	5,5	3,5	15
Оборотність активів, кількість оборотів	1,82	2,86	0,67

4. Складання есе ключових понять по темі 6.

Аналогічно

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Визначити напрямки підвищення ефективності використання основного

та оборотного капіталу.

1.
 2.
 3.
2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 6.
 3. Написати реферат на тему: «Фінансове управління людським капіталом підприємства».

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Скласти блок-схему за тематикою: «Класифікація витрат, пов'язаних з обслуговуванням електронної техніки»

Витрати, пов'язані з обслуговуванням електронної техніки класифікуються за такими ознаками:

- 1.
- 2.
- 3.

ТЕМА 7. ВАРТІСТЬ І ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ **ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7**

Мета - набуття студентами навичок з визначення загальної потреби в капіталі; середньозваженої вартості капіталу, розрахунку ефекту фінансового левериджу і його впливу на вартість власного капіталу; вартість кредиторської заборгованості, емісії облігацій, лізингових операцій; оптимальної фінансової структури капіталу.

План

1. Обговорення ключових питань щодо управління капіталом підприємства.
2. Фінансовий леверидж: практика оцінювання.
3. Розв'язання тестових завдань.
4. Розв'язання практичних завдань.
5. Складання есе ключових понять по темі 7.

Управління капіталом - це процес розробки та прийняття рішень з формування, розподілу, оптимізації та ефективного використання капіталу підприємства. У процесі формування та використання капіталу підприємство повинне дотримуватись наступних правил:

- врахування перспектив розвитку господарської діяльності підприємства;
- забезпечення відповідності позикового капіталу обсягу оборотних та необоротних активів;
- забезпечення оптимальної структури капіталу з позиції ефективного його функціонування;
- забезпечення мінімізації витрат формування капіталу з різних джерел;
- забезпечення високоефективного використання капіталу у процесі господарської діяльності.

Виконати завдання:

При виконанні практичних завдань щодо управління капіталом підприємства доцільно скористатися наступними формулами:

Середньозважена вартість капіталу:

$$WACC = \sum_{i=1}^n w_i \times k_i$$

де:

w_i - питома вага капіталу (інвестиційних ресурсів), отриманого із джерела i

k_i - необхідна доходність (норма прибутку) з капіталу, отриманого з джерела i .

Ефект фінансового левериджу

$$ЕФЛ = (P_{ск} - Ц_{пк})(1 - C_{пп}) \frac{ПК}{ВК}$$

де:

$P_{ск}$ - рентабельність сукупного капіталу, %

$Ц_{пк}$ - вартість позикового капіталу, %

$C_{пп}$ - ставка податку на прибуток, %

$ПК$ - позиковий капітал, тис. грн.

$ВК$ - власний капітал, тис. грн.

Завдання №1.

ВАТ "РЕКА-group" хоче придбати нове обладнання. За розрахунками для цього необхідно 18 млн. грн., термін життя проекту - 1 рік, і він забезпечить грошові кошти на рівні 3 млн. На третину проект має бути профінансований за рахунок додаткової емісії акцій для акціонерів, на 2/3 - за рахунок позикового капіталу. Середня ставка для позичальників 18%, а акціонери вимагають 9%. В результаті компанія отримала 12 млн. грн. у

вигляді кредиту і 6 млн. грн.. у вигляді надходжень від емісії. Якою повинна бути прибутковість інвестиційного проекту, щоб задовольнити всіх інвесторів?

Завдання № 2. Визначити середньозважену вартість капіталу ВАТ "РЕКА-group" за такими даними:

Таблиця 1

Назва джерел засобів	Сума капіталу, тис. грн.	Середня вартість даного джерела засобів, %	Питома вага даного джерела засобів у пасиві
Привілейовані акції		12	
Довгострокові кредити		15	
Короткострокові кредити		17	
Всього			

Завдання № 3. Визначити, при якій структурі капіталу буде досягнутий найвищий рівень фінансової рентабельності підприємства, якщо відомо, що мінімальна ставка процента за кредит складає 7,2% .

Таблиця 2.

Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності

Показники	Варіанти						
	1	2	3	4	5	6	7
Величина власного капіталу	3445,5	3445,5	3445,5	3445,5	3445,5	3445,5	3445,5
Можлива сума залученого капіталу	0	56,7	172,3	344,6	516,8	689,1	861,4
Загальна сума капіталу							
Коефіцієнт фінансового левериджу							
Коефіцієнт економічної рентабельності активів, %	13	13	13	13	13	13	13
Ставка відсотку за кредит, %	0	7,2	8,2	9,2	10,2	11,2	12,2
Величина НРЕІ (гр.3*гр.5)/100							
Сума сплачених							

відсотків за кредит							
Величина прибутку (НРЕІ за мінусом відсотків за кредит)							
Ставка податку на прибуток, %							
Сума податку на прибуток							
Сума чистого прибутку							
Коефіцієнт фінансової рентабельності (рентабельність власного капіталу), %							
ЕФЛ							

Завдання № 5. Оптимізуйте структуру капіталу підприємства за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків використовуючи фінансову звітність підприємства ВАТ "РЕКА-group", додаткова потреба у оборотних активах складає 60%.

2. Для проведення таких багатоваріантних розрахунків використовують механізм фінансового левериджу, що дозволяє визначити оптимальну структуру капіталу, яка забезпечує максимальний рівень фінансової рентабельності.

«Фінансовий леверидж характеризує використання запозичених засобів, які впливають на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Іншими словами, фінансовий леверидж – це об’єктивний фактор, який виникає із появою позичених засобів у обсязі капіталу, що використовує підприємство, і дозволяє підприємству отримати додатковий прибуток на власний капітал.

Показник, який відображає рівень отримання додаткового прибутку на власний капітал за рахунок різної частини використання позикових засобів, називається ефектом фінансового левериджу і розраховується за формулою:

$$\text{ЕФЛ} = (1 - \text{Спп}) \times (\text{КВР}_a - \text{ВК}) \times \frac{\text{ПК}}{\text{ВК}},$$

де ЕФЛ – ефект фінансового левериджу, який полягає у прирості коефіцієнта рентабельності власного капіталу, %;

Спп – ставка податку на прибуток, що виражена десятковим дробом;

КВР_a – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

ВК – середній розмір процентів за кредит, що сплачує підприємство за використання позикового капіталу, % ;

ПК – середня сума позиченого капіталу, що використовується підприємством;

ВК – середня сума власного капіталу підприємства.»

Розглядаючи приведену формулу розрахунку ефекту фінансового левериджу, можна виділити в ній три основні складові :

1. *Податковий коректор фінансового левериджу* ($1 - \text{Спп}$), що показує, якою мірою проявляється ефект фінансового левериджу у зв'язку з різним рівнем оподаткування прибутку. Податковий коректор фінансового левериджу практично не залежить від діяльності підприємства, оскільки ставка податку на прибуток установлюється законодавством.

2. *Диференціал фінансового левериджу* ($\text{КВР}_a - \text{ВК}$), що характеризує різницю між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім розміром процента за кредит. Диференціал фінансового левериджу є головною умовою, що формує позитивний ефект фінансового левериджу. Ефект виявляється тільки в тому випадку, коли рівень валового прибутку, що створюється активами підприємства, перевищує середній розмір процента за кредит, який використовує підприємство (включаючи не тільки його пряму ставку, але й інші витрати, що пов'язані із його залученням, страхуванням, обслуговуванням), тобто якщо диференціал фінансового левериджу є позитивною величиною. Чим більше позитивне значення диференціала фінансового левериджу, тим кращий буде його ефект.

3. *Коефіцієнт фінансового левериджу* ($\frac{\text{ПК}}{\text{ВК}}$), що характеризує суму позиченого капіталу, який використовує підприємство, із розрахунку на одиницю власного капіталу. Коефіцієнт фінансового левериджу – це важіль, що вказує на позитивний або негативний ефект, який отримується за рахунок відповідного значення його диференціалу. При позитивному значенні диференціала приріст коефіцієнта фінансового левериджу буде позитивно впливати на підвищення приросту коефіцієнта рентабельності власного капіталу і, навпаки, при негативному значенні диференціалу приріст коефіцієнта фінансового левериджу збільшить темп зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу.

Знання механізму впливу фінансового левериджу на рівень прибутковості власного капіталу і рівень фінансового ризику дозволяє цілеспрямовано управляти вартістю і структурою капіталу підприємства.

Виділення цих складових дозволяє цілеспрямовано керувати ефектом фінансового левериджу у процесі фінансової діяльності підприємства.

Одним із методичних підходів щодо проведення оптимізаційних процедур структури капіталу є розрахунок впливу ефекту фінансового левериджу на кінцеві результати діяльності підприємства

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. *Оптимізація структури капіталу підприємства здійснюється за*

критерієм:

- а) максимального рівня фінансової рентабельності;
- б) мінімальної середньозваженої вартості капіталу;
- в) фінансової стійкості підприємства;
- в) всі відповіді правильні.

2. Для того, щоб зменшити середньозважену вартість капіталу фірми, необхідно застосувати такі прийоми, як:

- а) збільшення виплати дивідендів;
- б) зменшення виплати дивідендів;
- в) збільшення кредиторської заборгованості;
- г) збільшення залучення довгострокових банківських кредитів

3. Показник WACC це:

- а) середньозважені витрати на капітал;
- б) сукупні витрати на капітал;
- в) граничні витрати на капітал.

4. Оцінка середньозваженої вартості капіталу підприємства ґрунтується на:

- а) поелементної оцінки вартості кожної з його складових частин;
- б) оцінці вартості функціонуючого власного капіталу підприємства у звітному періоді;
- в) оцінки суми власного капіталу, залученого за рахунок емісії акцій

5. Вартість позикового капіталу, що залучається за рахунок емісії облігацій, оцінюється на базі:

- а) ставки купонного відсотка по ній, що формує суму періодичних купонних виплат;
- б) загальної суми дисконту, що виплачується при погашенні;
- в) обидва варіанти вірні, це залежить від того, на яких умовах продаються облігації.

6. Середньозважена вартість капіталу є головним критеріальним показником оцінки:

- а) ефективності формування капіталу;
- б) ефективності використання капіталу;
- в) рентабельності капіталу.

5. Складання есе ключових понять по темі 7.

Аналогічно до попередніх тем !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Визначити напрямки підвищення ефективності використання основного та оборотного капіталу.

1.
2.
3.

2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 7.

АНАЛОГІЧНО ПОПЕРЕДНІЙ ТЕМ

3. Написати реферат на тему: «Фінансове управління людським капіталом підприємства».

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Скласти блок-схему за тематикою: «Основні елементи власного капіталу»

1.

2.

3.

ТОЩО

ТЕМА 8. УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВА ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Мета - набуття студентами навичок прийняття рішень щодо визначення ефективності та управління реальними та фінансовими інвестиціями підприємства.

План

1. Обговорення ключових питань щодо управління інвестиціями підприємства.
2. Оцінювання реальних та фінансових інвестицій: практичні завдання.
3. Розв'язання тестових завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 8.

Стратегія фінансового менеджменту визначає зсади довгострокового фінансового менеджменту. Довгострокове фінансування будь-якого об'єкту чи процесу завжди пов'язане з інвестиціями.

При розробці інвестиційної стратегії підприємства доцільно передбачити:

- відповідність заходів, які передбачається здійснити в рамках цієї стратегії, законодавчим та іншим нормативно-правовим актам з питань регулювання інвестиційної діяльності в Україні.;
- досягнення економічного, наукового-технічного, екологічного та соціального ефекту інвестицій, що розглядаються;
- отримання прибутку на інвестований капітал;
- ефективне розпорядження коштами на здійснення неприбуткових інвестиційних проектів;
- використання підприємством державної підтримки в цілях підвищення ефективності інвестицій.

Виконати завдання:

При виконанні практичних завдань щодо оцінки ефективності інвестицій доцільно скористатися наступними формулами:

Чистий приведений дохід проекту:

$$NPV = PV - IC$$

де:

PV - теперішня вартість майбутніх надходжень, тис.грн.

IC - сума інвестиційних витрат

r - ставка дисконту

n - кількість періодів експлуатації проекту

$$PV = \sum \frac{V}{(1+r)^n}$$

Індекс рентабельності інвестицій:

$$IP = PV / IC$$

Термін окупності інвестицій:

$$T = IC / PV$$

Внутрішня норма рентабельності інвестицій:

$$IRR = \sqrt[n]{\frac{PV}{IC}} - 1$$

Модель оцінки вартості облігацій:

$$COB = \sum_{t=1}^n \left(\frac{Po}{(1+np)^n} \right) + \frac{Ho}{(1+np)^t}$$

де:

Po - сума відсотка, що сплачується у кожному періоді

Ho - номінал облігації, що підлягає погашенню в кінці терміна її обігу

np - очікувана норма валового прибутку

n - кількість періодів, що залишаються до строку погашення облігації

Потрібна норма прибутку або дисконтної ставки:

$$RRR = Rbr + ((Rp - Rbr) * \beta)$$

де:

Rbr - безризикова норма прибутку

Rp - ринкова норма прибутку

β - β коефіцієнт активів

Модель оцінки вартості акцій, дивіденди яких коливаються в окремих періодах:

$$PBa = \frac{D1}{1+np} + \frac{D2}{1+np} + \dots + \frac{Dn}{1+np}$$

де:

D1-Dn - сума дивідендів, що прогнозується отримати у кожному окремому періоді

Середній рівень доходності по акціям компанії:

$$M = \Sigma (P\partial * B\partial)$$

де:

Рд - рівень доходності компанії

Вд - вірогідність конкретного рівня доходності

Вірогідна доходний акцій компанії:

$$\sigma = \sqrt{\Sigma (P\partial - M)^2 * B\partial}$$

Завдання №1. Компанія обирає між двома альтернативними варіантами інвестиційних проектів. Для дисконтування сум грошового потоку по проекту А ставка відсотка прийнята в розмірі 13%, по проекту Б – 14%. Необхідно провести оцінку ефективності цих проектів, використовуючи дані наведені в таблиці.

Таблиця 1

Вихідні дані проекту		
Показники	Проект А	Проект Б
Об'єм інвестуємих коштів, тис. грн.	8000	7700
Період експлуатації інвестиційного проекту,	2	4
Сума чистого грошового потоку, тис. грн., в тому числі:	10000	11000
1 рік	6000	2000
2 рік	4000	3000
3 рік	-	3000
4 рік	-	3000

Завдання №2. Підприємство з метою розширення виробництва планує придбати додаткове обладнання вартістю 250 000 грн. Ліквідаційна вартість устаткування через 4 років складе 1900 грн. Щорічні надходження складають 62000 грн. Коефіцієнт дисконтування прийнятий на рівні 15%. Оцінити доцільність вкладення коштів в розширення виробництва.

Завдання №3. На підприємстві передбачається до впровадження інвестиційний проект. Без ризиковою нормою прибутку на підприємстві вважають 14%, ринкова норма прибутку становить 20%, β - коефіцієнт прийнятий на рівні 1,10. Необхідно розрахувати потрібну норму прибутку для цього інвестиційного проекту. Що відображає β - коефіцієнт, визначити з яким рівнем ризику запланований інвестиційний проект.

Завдання №4. На фондовому ринку пропонується до продажу облігація підприємства за ціною 200 грн. за одиницю. Вона була випущена строком на 4 роки, до погашення залишилось 3 роки. Номінал облігації при випуску склав 250 грн. Відсоткові виплати по облігації здійснюються по ставці 20% до номіналу. Очікувана норма прибутку прийнята на рівні 35% у рік. Зробити висновки, щодо вкладання коштів в цей вид фінансових інструментів.

Завдання №5. Визначити доцільність владання коштів в акції одної компанії за даними умовами. Компанія буде виплачувати дивіденди акціонерам перших два роки після емісії в сумі 120 грн. В наступні 3 роки вона зобов'язалась виплачувати постійні дивіденди в розмірі 100 грн. Норма очікуваної доходності акції даного типу складає 30% в рік.

Завдання №6. Існують наступні дані про доходність акцій компанії А,Б,В. Вкладення в акції якої компанії є більш ризиковим?

Таблиця 2

Вихідні дані

Вірогідність конкретного рівня доходності	Рівень доходності акцій компанії А, %	Рівень доходності акцій компанії Б, %	Рівень доходності акцій компанії В, %
0,12	-10	2	1
0,15	10	13	10
0,35	14	15	16
0,25	18	19	15
0,11	20	22	14
0,02	23	24	12

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Інвестиції являють собою

- а) вкладення капіталу у всіх його формах з метою отримання доходу в майбутньому або поточному періоді;
- б) переміщення капіталу з одних активів в інші, ефективніші активи;
- в) вартість грошових коштів, спрямованих на формування активів підприємства.

2. Які фактори безпосередньо впливають на розмір інвестиційного прибутку?

- а) рівень рентабельності підприємства; ступінь безпеки інвестиційної діяльності в регіоні; демографічна характеристика регіону;
- б) мінімальна норма прибутку на вкладений капітал; щорічний обсяг капітальних вкладень; тривалість інвестиційного процесу.
- в) рівень розвитку інвестиційної інфраструктури в регіоні; рівень середньо галузевої рентабельності; рівень загальноекономічного розвитку регіону.

3. Назвіть основні методи оцінки ефективності реальних

інвестиційних проектів

- а) коефіцієнт ділової активності; коефіцієнт заборгованості; коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами;
- б) чистий приведений дохід; внутрішня ставка дохідності; індекс рентабельності;
- в) коефіцієнт співвідношення ціни продукції та її собівартості; коефіцієнт ліквідності; коефіцієнт фінансової залежності.

4. Назвіть основні форми фінансового інвестування:

- а) вкладення капіталу на депозитні рахунки; вкладення капіталу на придбання основних засобів; реінвестування чистого прибутку;
- б) реінвестування чистого прибутку; вкладення капіталу на соціальний розвиток підприємства; вкладення капіталу в оборотні активи підприємства;
- в) вкладення капіталу в придбання цінних паперів; вкладення капіталу в статутні фонди спільних підприємств; вкладення капіталу на депозитні рахунки.

5. Ануїтет - це:

- а) фінансова рента;
- б) грошовий потік;
- в) чистий грошовий потік;
- г) майбутня вартість грошових коштів.

6. Строк окупності - це

- а) час, необхідний компанії для відшкодування первісних інвестицій;
- б) час, необхідний компанії для досягнення крапки беззбитковості;
- в) оцінка рентабельності необхідних інвестицій.

7. Прийміть рішення про напрям фінансових інвестицій підприємства, який забезпечить найбільш прискорене надходження доходу

- а) придбати облігації відкритого акціонерного підприємств;
- б) придбати облігації державної позики;
- в) придбати казначейські зобов'язання Мінфіну;
- г) придбати облігації місцевої позики.

8. Що є доходом у дисконтній позичці?

- а) різниця між номінальною величиною виданої позички і величиною поверненої суми;
- б) купон, що додається до позички;
- в) нараховані проценти на курсову вартість;
- г) твердий дохід у вигляді нарахованих процентів на номінальну вартість;
- д) різниця між курсовою і номінальною вартістю.

4. Складання есе ключових понять по темі 8.

АНАЛОГІЧНО

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Знайти та проаналізувати актуальні наукові праці щодо розроблення заходів із підвищення ефективності фінансових інвестицій.

2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 8.
3. Написати реферат на тему: «Інвестиційна нерухомість: погляд у майбутнє».

АНАЛОГІЧНО

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Скласти блок-схему за тематикою: «Класифікація інвестицій за напрямками вкладень»

АНАЛОГІЧНО

ТЕМА 9. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9.

Мета: закріплення теоретичних знань щодо класифікації, оцінки, запобігання, мінімізації та механізмів нейтралізації фінансових ризиків.

План

1. Повторення базових термінів лекційного матеріалу.
2. Методи діагностики ймовірності банкрутства підприємства.
3. Розв'язання тестових та практичних завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 9.

1. Сутність фінансових ризиків. Місце ризиків у фінансовому менеджменті. Використання моделі управління фінансовими ризиками. Види ризиків та їх характеристика. Класифікація ризиків. Сукупний ризик.

Критерії прийняття управлінських фінансових рішень в умовах невизначеності. Концепції організації управління ризиками. Оцінка максимального можливого рівня негативного відхилення. Оцінка найбільш імовірного негативного відхилення. Оцінка відхилення, приведеного на ризик.

Модель управління фінансовими ризиками та її сутність. Фактори формування моделі управління фінансовими ризиками. Структура моделі управління ризиками. Ідентифікація ризиків. Фактори, що визначають базові характеристики операційних, інвестиційних, фінансових ризиків. Системний ризик як результат впливу окремих факторів: ринок цінних паперів, варіаційний фактор; ринкова капіталізація; зміна процентних ставок; імовірність дефолту. Кількісні показники, що використовуються в моделі управління ризиками.

2. Методи діагностики ймовірності банкрутства підприємства

Основні методики прогнозування стану платоспроможності і банкрутства підприємств можна умовно розділити на дві групи:

- багатофакторні моделі прогнозування банкрутства (базуються на використанні багатофакторних функцій, побудованих за допомогою

дискримінантного аналізу);

- комплексні методики прогнозування стану платоспроможності і можливого банкрутства (комплексний аналіз фінансового стану за багатьма показниками).

Для оцінювання ризику банкрутства і платоспроможності підприємств широко використовуються дискримінантні факторні моделі відомих західних економістів Альтмана, Ліса, Таффлера, Тішоу та ін.

Двофакторна модель:

$$Z = -0,387 + X_1 \cdot (-1,0736) + X_2 \cdot 0,0579,$$

де X_1 - коефіцієнт загальної ліквідності;

X_2 - частка позикових коштів у пасивах підприємства (коефіцієнт заборгованості (концентрації запозиченого капіталу);

Z - фактор Z .

Якщо Z - від'ємний, то ймовірність банкрутства невелика. Додатне значення Z вказує на високу ймовірність банкрутства

5-Факторна модель Альтмана:

$$Z = 1,21X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + X_5$$

де X_1 - власний оборотний капітал / сума активів;

X_2 - нерозподілений прибуток / сума активів;

X_3 - операційний прибуток / сума активів;

X_4 - ринкова вартість акцій / запозичений капітал;

X_5 - чиста виручка / сума активів.

Z може набувати значення в межах від -14 до +22, при цьому підприємства, для яких $Z > 2,99$, потрапляють до фінансово стійких, тоді як значення $Z < 1,81$ є ознакою високої ймовірності банкрутства, а проміжок від 1,81 до 2,99 становить зону невизначеності.

Модель Таффлера:

$$Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4,$$

де X_1 - операційний прибуток / поточні зобов'язання;

X_2 - оборотні активи / запозичений капітал;

X_3 - поточні зобов'язання / сума активів;

X_4 - чиста виручка / сума активів.

Якщо величина Z -рахунка більша ніж 0,3, це говорить про те, що у фірми непогані довгострокові перспективи, а якщо ж менша за 0,2, то банкрутство більш ніж ймовірне.

Модель Ліса:

$$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4,$$

де X_1 - оборотний капітал / сума активів;

X_2 - операційний прибуток / сума активів;

X_3 - нерозподілений прибуток / сума активів;

X_4 - власний капітал / запозичений капітал.

Граничне значення в моделі Ліса - 0,037.

Універсальна дискримінантна функція

$$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6$$

де X_1 - чистий рух коштів / зобов'язання;

X_2 - валюта балансу / зобов'язання;

X_3 - чистий прибуток / валюта балансу;

X_4 - чистий прибуток / виручка від реалізації;

X_5 - виробничі запаси / виручка від реалізації;

X_6 - чиста виручка від реалізації / валюта балансу.

Можливі значення показника Z інтерпретуються так:

$Z > 2$ - підприємство вважається фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство;

$1 < Z < 2$ - фінансова рівновага (фінансова стійкість) підприємства порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство йому не загрожує;

$0 < Z < 1$ - підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів;

$Z < 0$ - підприємство є напівбанкрутом.

Тестовий контроль:

1. Відмова від використання у великих обсягах позикового капіталу – це наступний внутрішній механізм нейтралізації фінансових ризиків:

- а) уникнення ризику;
- б) лімітування концентрації ризику;
- в) хеджування;
- г) розподіл ризику.

2. Використання ф'ючерсних контрактів та опціонів – це наступний внутрішній механізм нейтралізації фінансових ризиків:

- а) уникнення ризику;
- б) лімітування концентрації ризику;
- в) хеджування;
- г) самострахування.

3. *Об'єднання підприємства-боржника з фінансово стійким підприємством – це форма санації підприємства, спрямована:*

- а) на рефінансування боргу;
- б) на реструктуризацію підприємства.

4. *Назвіть найефективніший для підприємства шлях прискорення реалізації продукції:*

- а) укладання договору комісії на продукцію, що реалізується;
- б) відвантаження продукції та оформлення платіжної вимоги доручення;
- в) зниження цін на продукцію при її реалізації;
- г) стимулювання покупців при реалізації продукції на умовах передплати.

5. *Часткова або повна втрата власного капіталу:*

- а) допустимого фінансового ризику;
- б) критичного фінансового ризику;
- в) катастрофічного фінансового ризику.

6. *Створення резервного фонду – це страхування:*

- а) внутрішнє;
- б) зовнішнє.

7. *За об'єктами страхування поділяють на:*

- а) повне і часткове;
- б) майна, відповідальності, персоналу;
- в) обов'язкове і добровільне;
- г) майна, кредитних і депозитних ризиків, гарантій.

8. *Регулярна оцінка кризових параметрів фінансового стану підприємства – це:*

- а) фундаментальна діагностика банкрутства;
- б) експрес-діагностика банкрутства.

9. *Розподіл ризику це :*

- а) пряма фінансова компенсація наслідків соціальних ризиків залежно від розмірів соціальних гарантій;
- б) страхування , яке забезпечує компенсацію ризику пропорційно участі особи у формуванні засобів соціального захисту;
- в) зниження або уникнення дії ризику за рахунок збереження і підтримання досягнутого трудового доходу.

10. *Попередження ризику це:*

- а) пряма фінансова компенсація наслідків соціальних ризиків залежно від розмірів соціальних гарантій;
- б) страхування , яке забезпечує компенсацію ризику пропорційно участі особи у формуванні засобів соціального захисту;
- в) зниження або уникнення дії ризику за рахунок збереження і підтримання досягнутого трудового доходу.

Практичне завдання:

Оберіть стратегію розвитку підприємства:

1. Підприємство може отримати одноразові інвестиції – 200 тис. умов. од. При цьому на ринку можуть бути такі чотири сценарії – а) підприємство може отримати прибуток 40% від вкладеного капіталу; б) і в) підприємство може отримати прибуток 20%, за умови, що вони однакові, різниця не значна і не враховується; г) підприємство може зазнати збитків у розмірі 20% від вкладеного капіталу.

2. Підприємство може отримати одноразові інвестиції – 200 тис. умов. од. При цьому на ринку можуть бути такі чотири сценарії – а) підприємство може отримати прибуток 70% від вкладеного капіталу; б) і в) підприємство може отримати прибуток 20%, за умови, що вони однакові, різниця не значна і не враховується; г) підприємство може зазнати збитків у розмірі 50% від вкладеного капіталу.

4. Складання есе ключових понять по темі 9.

Аналогічно попередніх

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Використовуючи дані періодичних видань з'ясувати, які саме існують проблеми злиття компаній в Україні.

ОПИС ПРОБЛЕМИ Джерело (Скласти в таблиці див. Тема 1.)

2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 9.

ГЛОСАРІЙ (Аналогічно тема 1.)

3. Написати реферат на тему: «Фінансова санація підприємства як елемент антикризового управління».

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Скласти блок-схему за тематикою: «Етапи розробки політики управління фінансовими ризиками»

Аналогічно попередніх завдань

ТЕМА 10. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10.

Мета: визначити основні методи аналізу фінансових звітів підприємства, розглянути показники платоспроможності, фінансової стійкості та ділової активності підприємства.

План

1. Основні форми звітності.
2. Показники платоспроможності.
3. Показники фінансової стійкості.
4. Показники ділової активності підприємства.

РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

Розрахунок даної групи показників ведеться на основі даних балансу (ф.1)

1. **Коефіцієнт загальної ліквідності:**

$$k_{\text{заг.лікв}} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}} = \frac{\text{ряд. 1195}}{\text{ряд. 1695}}$$

2. **Коефіцієнт швидкої ліквідності:**

$$k_{\text{шв.лікв}} = \frac{\text{Ліквідні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}} = \frac{\text{ряд. 1195} - \sum(\text{ряд. 1100} \div \text{ряд. 1110})}{\text{ряд. 1695}}$$

3. **Коефіцієнт абсолютної ліквідності:**

$$k_{\text{абс.лікв}} = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{поточні фін.інвестиції}}{\text{Поточні зобов'язання}} = \frac{\sum(\text{ряд. 1165} \div \text{ряд. 1160})}{\text{ряд. 1695}}$$

4. **Величина власного оборотного капіталу:**

ВОК = Оборотні активи - Поточні зобов'язання = ряд. 1195-ряд. 1695.

5. **Маневреність власного оборотного капіталу:**

$$M_{\text{ВОК}} = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{поточні фін.інвестиції}}{\text{ВОК}} = \frac{\text{ряд. (1165} \div \text{1165)}}{\text{ряд. 1195} - \text{ряд. 1695}}$$

РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Розрахунок даної групи показників ведеться на основі даних балансу (ф.1)

І група (показники, що характеризують загальний фінансовий стан підприємства)

1. **Коефіцієнт незалежності:**

$$k_{\text{незал}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Заг. сума капіталу}} = \frac{\text{ряд. 1495}}{\text{ряд. 1900}}$$

2. **Коефіцієнт структури капіталу:**

$$k_{\text{структ}} = \frac{\text{Зобов'язання}}{\text{Власний капітал}} = \frac{\text{ряд. 1595} + \text{ряд. 1695} + \text{ряд. 1700}}{\text{ряд. 1495}}$$

3. **Коефіцієнт заборгованості:**

$$k_{\text{заборг}} = \frac{\text{Зобов'язання}}{\text{Заг. сума капіталу}} = \frac{\text{ряд. 1595} + \text{ряд. 1695} + \text{ряд. 1700}}{\text{ряд. 1900}}$$

4. **Коефіцієнт довгострокового фінансування (покриття інвестицій):**

$$k_{\text{покр.інвест}} = \frac{\text{Власн. капітал} + \text{Довгостр. зобов'язання}}{\text{Заг. сума капіталу}} = \frac{\text{ряд. 1495} + \text{ряд. 1595}}{\text{ряд. 1900}}$$

5. **Коефіцієнт строковості запозиченого капіталу:**

$$k_{\text{стр.запоз.кап.}} = \frac{\text{Довгостр. зобов'язання}}{\text{Зобов'язання}} = \frac{\text{ряд. 1595}}{\text{ряд. 1595} + \text{ряд. 1695}}$$

***II група (показники, що характеризують стан забезпеченості
поточних
активів власним оборотний капіталом)***

6. **Коефіцієнт забезпеченості поточних активів власним оборотним капіталом:**

$$k_{\text{забезпеч.пот.акт.}} = \frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Зворотні активи}} = \frac{(\text{ряд. 1195} - \text{ряд. 1695})}{(\text{ряд. 1195})}$$

7. **Коефіцієнт забезпеченості матеріальних запасів власним оборотним капіталом:**

$$k_{\text{забезпеч.пот.акт.}} = \frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Матеріально – виробничі запаси}} = \frac{(\text{ряд. 1195} - \text{ряд. 1695})}{(\text{ряд. 1100})}$$

8. **Коефіцієнт покриття запасів:**

$$k_{\text{покр.мат.зап.}} = \frac{\text{ВОК} + \text{Кор. кредити} + \text{Кред. заборг.}}{\text{Матеріально – виробн. запаси}} = \frac{(\text{ряд. 1195} - \text{ряд. 1695}) + \text{ряд. 1600} + \text{ряд. 1615}}{\text{ряд. 1100}}$$

9. **Коефіцієнт маневреності власного капіталу:**

$$M_{\text{вк}} = \frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Власний капітал}} = \frac{\text{ряд. 1195} - \text{ряд. 1695}}{\text{ряд. 1495}}$$

III група (показники, що характеризують стан забезпеченості підприємства засобами виробництва)

10. Індекс реальної вартості майна:

$$I_{\text{реальн. варт. майна}} = \frac{\text{Реальні активи}}{\text{Заг.сума активів}} = \frac{\text{ряд.1010} + \text{ряд.1100} + \text{ряд.1015}}{\text{ряд.1300}}$$

11. Коефіцієнт накопичення амортизації:

$$k_{\text{накоп.аморт}} = \frac{\text{Знос необоротних активів}}{\text{Первісна вартість необ. акт}} = \frac{\text{ряд. 1002} + \text{ряд. 1012}}{\text{ряд. 1001} + \text{ряд. 1011}}$$

**РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ
(ОБОРОТНОСТІ)**

Розрахунок цієї групи показників ведеться на підставі даних балансу та звіту про фінансові результати (ф.1, ф.2)

1. Коефіцієнт обертання активів:

$$k_{\text{об.активів}} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість активів}} = \frac{\text{ряд. 2000 (ф. 2)}}{\text{сер. ряд. 1300 (ф. 1)}}$$

2. Коефіцієнт обертання власного капіталу:

$$k_{\text{об.вл.кап.}} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість вл. капіталу}} = \frac{\text{ряд. 2000 (ф. 2)}}{\text{сер. ряд. 1495 (ф. 1)}}$$

3. Коефіцієнт обертання інвестованого капіталу:

$$k_{\text{об.інв.кап.}} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Сер. варт. вл. кап та довг. зоб}} = \frac{\text{ряд. 2000(ф. 2)}}{\text{сер. ряд. (1495 + 1595) (ф. 1)}}$$

4. Коефіцієнт обертання основних засобів (коефіцієнт фондівдачі):

$$k_{\text{об.осн.зас.}} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість осн.засобів}} = \frac{\text{ряд. 2000(ф. 2)}}{\text{сер. ряд. 1010}}$$

5. Коефіцієнт обертання поточних активів:

$$k_{\text{об.пот.акт.}} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість пот. активів}} = \frac{\text{ряд. 2000(ф. 2)}}{\text{сер. ряд. 1195}}$$

6. Коефіцієнт обертання товарно-матеріальних цінностей:

$$k_{об.МВЗ} = \frac{\text{Собівартість реал. продукції}}{\text{Середньорічна вартість МВЗ}} = \frac{\text{ряд. 2050(ф. 2)}}{\text{сер. ряд. 1100}}$$

7. **Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості:**

$$k_{об.деб.заб} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середньор. величина дебіт, заборгованості}} = \frac{\text{ряд. 2000(ф. 2)}}{\text{сер. ряд. (1125 \div \text{ряд. 1155})}}$$

8. **Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості:**

$$k_{об.кред.заб} = \frac{\text{Витрати на виробництво продукції}}{\text{Середньор. величина кред. заборгованості}} = \frac{\text{ряд. 2050(ф. 2)}}{\text{сер. ряд. (1615 \div 1630)}}$$

РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ

Розрахунок цієї групи показників ведеться на підставі даних балансу та звіту про фінансові результати (ф.1, ф.2)

1. **Коефіцієнт рентабельності всіх активів (авансованого капіталу):**

$$k_{рент.ак.} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньор. вартість активів підприємства}} = \frac{\text{ряд. 2355(ф. 2)}}{\text{сер. ряд. 1300(ф. 1)}}$$

2. **Коефіцієнт рентабельності власного капіталу:**

$$k_{рент.вл.кап} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньор. вартість вл. капіталу}} = \frac{\text{ряд. 2355(ф. 2)}}{\text{сер. ряд 1495(ф. 1)}}$$

3. **Коефіцієнт рентабельності реалізації I (валова рентабельність продукції):**

$$k_{рент.реал.} = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Чиста виручка від реалізації}} = \frac{\text{ряд. 2090 (ф. 2)}}{\text{ряд. 2000(ф. 2)}}$$

4. **Коефіцієнт рентабельності реалізації II (чиста рентабельність продукції):**

$$k_{рент.реал} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чиста виручка від реалізації}} = \frac{\text{ряд. 2355 (ф. 2)}}{\text{ряд. 2000(ф. 2)}}$$

5. **Коефіцієнт рентабельності реалізації III (операційна рентабельність продукції):**

$$k_{рент.реал} = \frac{\text{Прибуток від операц. діяльності}}{\text{Чиста виручка від реалізації}} = \frac{\text{ряд. 2190 (ф. 2)}}{\text{ряд. 2000 (ф. 2)}}$$

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ:
Розрахувати усі показники, згідно даних балансу:
Баланс (Звіт про фінансовий стан) ВАТ "РЕКА-group"
На 31 грудня 20__ р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	528,2	324,8
первісна вартість	1001	705,3	886,1
накопичена амортизація	1002	177,1	561,3
Незавершені капітальні інвестиції	1005	2960,4	299,2
Основні засоби	1010	35794,4	43102,2
первісна вартість	1011	705,3	886,1
знос	1012	177,1	561,3
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	61,9	350,7
інші фінансові інвестиції	1035	14504,7	4698,8
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	53849,6	48775,7
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	6628,1	8050,6
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	8329,4	5352,6
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	2003,1	1440,5
з бюджетом	1135	4,1	39,9
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1518,9	3294,9
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	840	631,4
Витрати майбутніх періодів	1170	2718,7	373,7

Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195	22042,3	19095,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	75891,9	67871,2

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	8788,2	8788,2
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	18734,7	18728,2
Резервний капітал	1415	392,4	496,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	5920,9	7220,7
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	(7,5)
Усього за розділом I	1495	33836,2	35825,6
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		375,0
Довгострокові кредити банків	1510	5774,9	4657,0
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525	1329,7	1222,7
Усього за розділом II	1595	7104,6	6254,7
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	8000	5650
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	564	282,1
товари, роботи, послуги	1615	13494,7	16899,9
розрахунками з бюджетом	1620	529,7	876
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	556,2	270,7
розрахунками з оплати праці	1630	173,4	474,4
Поточні забезпечення	1660	1333,3	484,8
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	10299,8	853

Усього за розділом III	1695	34951,1	25790,9
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	75891,9	67871,2

Керівник
Головний бухгалтер

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
BAT "REKA-group"**

за _____ рік _____ 20__ р.

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	165866,3	120835,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(139270,2)	(98948,4)
Валовий: прибуток	2090	26596,1	21887
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120	909,5	947,6
Адміністративні витрати	2130	(6898,3)	(9863,3)
Витрати на збут	2150	(9093,1)	(4374,8)
Інші операційні витрати	2180	(3373,3)	(5218,5)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	8140,9	3378
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	1936,7	1058,5
Інші доходи	2240	10195,9	2490,4
Фінансові витрати	2250	(3836,8)	(2613,7)
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()

Інші витрати	2270	(10931,4)	(166,8)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	5505,3	3846,4
збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	1660,53	1553,92
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	3844,77	2392,48
збиток	2355	()	()

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465		

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4

Матеріальні затрати	2500	121290,7	87120,7
Витрати на оплату праці	2505	8819,5	5333,4
Відрахування на соціальні заходи	2510	3221,7	1870,1
Амортизація	2515	5244,9	2165,6
Інші операційні витрати	2520	17490,7	15236
Разом	2550	156067,5	111725,8

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	23196796	17789843
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0,08925	0,13045
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник
Головний бухгалтер

Усі дані звести у таблицю.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Використовуючи дані періодичних видань, інтернет-ресурсів з'ясувати, який метод фінансового синтезу є найбільш досконалим.

Розглянути основні методи. Дати їм визначення та обрати найбільш досконалий метод. Оформити у таблицю.

2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 10.
3. Написати реферат на тему: «Сутність і функції контролінгу».

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Скласти блок-схему за тематикою: «Фінансова інформація: вимоги та зміст»

1. Дати визначення терміну «Фінансова інформація»
2. Виділити основні складові.
3. Описати вимоги до цих складових.
4. Звести у блок-схему.

ТЕМА 11. ВНУТРІШНЬОФІРМОВЕ ФІНАНСОВЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

Мета: визначення основні методи фінансового планування і фінансового контролю, моніторингу фінансової діяльності.

План

1. Повторення базових термінів даної теми.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Складання есе ключових понять по темі 10.
4. Складання есе ключових понять по темі 11.

1. Системи і методи фінансового планування, їх сутність та особливості. Методологічні принципи та етапи здійснення фінансового планування. Системи і методи фінансового контролю. Характеристика систем перспективного, поточного та оперативного планування фінансової діяльності підприємства. Зміст основних фінансових планів підприємства - плану доходів і витрат з операційної діяльності; плану надходження і використання грошових коштів; балансового плану.

Системи внутрішнього фінансового контролю, їх сутність та особливості. Основні види внутрішнього фінансового контролю. Методологічні принципи та етапи побудови системи внутрішнього фінансового контролю. Концепція фінансового контролінгу, її зміст. Основні функції фінансового контролінгу підприємства. Фінансовий моніторинг.

Тестовий контроль:

1. Вірно тлумачення:

- а) фінансове планування включає фінансове прогнозування;
- б) фінансове прогнозування включає фінансове планування.

2. Фінансові плани, які складаються на період, більший одного року, називаються:

- а) стратегічними;
- б) тактичними;
- в) оперативними.

3. Встановлення допустимих з позиції фінансової стійкості темпів розвитку підприємства є метою:

- а) стратегічних фінансових планів;

б) тактичних фінансових планів.

4. Метод фінансового планування, який дозволяє з певною ймовірністю визначати динаміку показників в залежності від зміни факторів, які впливають на розвиток фінансових процесів в майбутньому, є:

- а) балансовим методом;
- б) розрахунково-аналітичним методом;
- в) нормативним методом;
- г) економіко-математичним методом;
- д) методом коефіцієнтів.

5. Плановий документ, який пов'язує: план виробництва та збуту продукції з фінансовим забезпечення їх виконання є:

- а) планом;
- б) балансом;
- в) бюджетом.

6. При формуванні прогнозного балансу підприємства, довгострокові зобов'язання підприємства:

- а) беруться у прогноз незмінними;
- б) змінюються прямо пропорційною зміні обороту підприємства.

7. Якщо при формуванні прогнозного балансу, прогнозна величина активів більша за прогнозну величину пасивів, то:

- а) виникає потреба у додатковому зовнішньому фінансуванні;
- б) немає потреби у додатковому зовнішньому фінансуванні;
- в) не можна зробити висновок про потребу (відсутність потреби) у додатковому зовнішньому фінансуванні.

8. Факторами якості розробки бюджету є:

- а) наявність обґрунтованих норм і нормативів;
- б) контроль планів підприємства.

9. Дослідження й розробка ймовірних шляхів розвитку фінансів підприємства - це завдання:

- а) фінансового планування;
- б) фінансового прогнозування.

10. На певних допущеннях базуються:

- а) прогнози;
- б) плани;
- в) бюджети;
- г) усі відповіді вірні.

3. Складання есе ключових понять по темі 10.

4. Складання есе ключових понять по темі 11.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Використовуючи дані періодичних видань з'ясувати, які саме існують проблеми злиття компаній в Україні.

2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 12.

3. Написати реферат на тему: «Фінансова санація підприємства як елемент антикризового управління».

Аналогічно попередніх завдань

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Скласти блок-схему за тематикою: «Основні завдання фінансового планування підприємства»

1.
2.

ТЕМА 12. АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12

Мета - набуття студентами навичок управління фінансовою діяльністю підприємства в кризовій ситуації та запобігання банкрутства.

План

1. Обговорення системи антикризового управління фінансами підприємства.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Закріплення матеріалу щодо минулих практичних та лекційних занять.

Антикризове фінансове управління - система принципів та методів розробки та реалізації комплексу управлінських рішень, спрямованих на попередження і подолання фінансових криз підприємства, а також мінімізацію їх негативних наслідків.

Антикризове фінансове управління доцільно розглядати в двох напрямках:

- комплекс превентивних заходів, спрямованих на попередження кризових явищ;
- механізм фінансового менеджменту, спрямований на боротьбу з наслідками кризи та виведення підприємства з кризового стану.

Виконати завдання:

При виконанні практичних завдань доцільно скористатися наступними формулами:

Двофакторна модель Альтмана :

$$Z = -0,3877 - 1,0736 * K_1 + 0,0579 * K_2$$

де:

Z - інтегральний показник рівня загрози банкрутства

K₁ - коефіцієнт покриття

K₂ - питома вага залучених засобів в пасивах.

Пятифакторна модель Альмана:

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + X_5$$

де:

X_1 - відношення власного оборотного капіталу до суми всіх активів

X_2 - співвідношення нерозподіленого прибутку до суми усіх активів

X_3 - відношення прибутку від операційної діяльності до суми усіх активів

X_4 - відношення ринкової вартості акцій до суми зобов'язань

X_5 - коефіцієнт оборотності активів

Відповідно до отриманого значення, можна визначити ймовірність банкрутства підприємства

Таблиця 1.

Значення показника	Ймовірність банкрутства
До 1,8	Дуже висока
1,81-2,7	Висока
2,71 - 2,9	Можлива
2,91 та вище	Дуже низька

Коефіцієнт відтворення (втрати) платоспроможності:

$$K_{впл} = \frac{K_{n2} + \frac{Y}{T}(K_{n2} - K_{n1})}{2}$$

де:

K_{n1} та K_{n2} - коефіцієнти поточної ліквідності на початок та на кінець періоду відповідно

Y - період відтворення платоспроможності (при розрахунку коефіцієнта відтворення платоспроможності $Y = 6$ міс, коефіцієнта втрати платоспроможності = 3 міс.)

T - тривалість звітного періоду (місяців).

Коефіцієнт фінансування важко ліквідних активів. При цьому визначають, наскільки ці активи (сума необоротних та оборотних активів у формі запасів товарно-матеріальних цінностей) фінансується власними і позиковими коштами (позикові кошти при цьому поділяються на довго - та короткострокові кредити).

Таблиця 2.

Шкала оцінки загрози банкрутства підприємства шляхом встановлення коефіцієнта фінансування важко ліквідних активів (Кфва)

Значення показника	Ймовірність банкрутства
$V_{на} + ПЗ < K_v$	Дуже висока
$V_{на} + ПЗ < K_v + K_d$	Висока
$V_{на} + ПЗ < K_v + K_d + K_k$	Можлива
$V_{на} + ПЗ > K_v + K_d + K_k$	Дуже низька

де:

$V_{на}$ - величина необоротних активів

Кв - власні кошти

Кд - позикові довгострокові кошти

Кк - позикові короткострокові кошти

Завдання №1. На основі фінансової звітності ВАТ "РЕКА-group" провести діагностику банкрутства підприємства за допомогою п'яти факторної моделі Альтмана та оцінити загрозу банкрутства підприємства шляхом визначення коефіцієнта фінансування важко ліквідних активів. Зробити висновки.

Завдання №2. Визначити тип фінансової стійкості підприємства за допомогою звітності підприємства, оцінити в динаміці ймовірність банкрутства використовуючи п'ятифакторну модель Альтмана та при збільшенні ймовірності банкрутства оцінити реальність відновлення платоспроможності у найближчі 6 місяців. Зробити висновки.

Таблиця 3.

Баланс (Звіт про фінансовий стан) тис. грн.

Актив	На початок періоду	На кінець періоду	Пасив	На початок періоду	На кінець періоду
Необоротні активи	39,6	59,2	Власний капітал	56,5	56,9
Оборотні активи - всього	59,4	56,9	Залучені кошти - всього	42,5	59,2
в т.ч. виробничі запаси	14,4	18,0	в т.ч. довгострокові пасиви	2,3	2,8
готова продукція	7,1	7,2	короткострокові кредити	9,1	10,2
грошові кошти	9,4	2,7	розрахунки з кредиторами	10,6	16,9
дебіторська заборгованість	16,0	17,2	Інші короткострокові пасиви	20,5	29,3
Інші оборотні активи	12,5	11,8			
Баланс	99,0	116,1	Баланс	99,0	116,1

Таблиця 4.

Фінансові результати підприємства тис. грн.

Показники	На кінець періоду	На початок періоду
Чистий дохід	17,3	16,9
Прибуток від операційної діяльності	5,4	5,2

Чистий прибуток	3,2	-2,3
-----------------	-----	------

Таблиця 5.

Розрахунок показників для визначення фінансової стійкості

Показники	На початок періоду	На кінець періоду
Власний капітал		
Необоротні активи		
Наявність власних оборотних коштів		
Довгострокові позикові кошти		
Короткострокові позикові кошти		
Загальна величина джерел формування запасів		
Запаси		
Надлишок або нестача власних оборотних коштів		
Надлишок, або нестача загальної величини джерел формування запасів		
Тип фінансової ситуації на підприємстві		

*Баланс наведено у попередній темі***ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ***1. Схожими рисами кризи підприємства є:*

- а) хаотичний характер подій;
- б) швидкий і непередбачуваний розвиток ситуації;
- в) потреба застосування нестабільних методів менеджменту;
- г) усі відповіді правильні.

2. Криза, при якій підприємства втрачають виробничий потенціал і довгострокові фактори успіху, називається:

- а) стратегічна;
- б) прибутковості;
- в) ліквідаційна;
- г) платоспроможності.

3. До внутрішніх факторів, що зумовлюють фінансову кризу на підприємстві, належать:

- а) значний рівень інфляції;
- б) низька якість менеджменту;
- в) банкрутство боржників;
- г) зменшення купівельної спроможності населення.

4. До загальних функцій управління фінансами належать:

- а) реалізація;
- б) виробництво;
- в) планування;
- г) сплата податків та зборів.

5. Антикризове фінансове управління включає такі елементи:

- а) формування антикризових команд на підприємстві;
- б) диверсифікація виробництва;
- в) попередня діагностика причин виникнення фінансових кризових ситуацій;
- г) впровадження сучасних технологій на виробництві.

6. Головною метою антикризового управління є:

- а) забезпечення міцного положення на ринку і стабільно стійких фінансів підприємства;
- б) збільшення обсягів виробництва;
- в) покращення маркетингової діяльності на підприємстві;
- г) здійснення періодичного аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання.

7. Видом антикризового управління, що швидко реагує на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища та розробляє адекватні до кризи оздоровчі заходи, є:

- а) пасивний;
- б) активний;
- в) превентивний;
- г) післякризовий.

8. Об'єктом антикризового фінансового управління виступає:

- а) маркетинг;
- б) виробничий менеджмент;
- в) антикризова інвестиційна політика;
- г) фінансова рівновага.

9. За джерелами мобілізації фінансових ресурсів, розрізняють:

- а) автономну та гетерономну санацію;
- б) санацію зі збереженням існуючого юридичного статусу підприємства-боржника;
- в) санацію зі зміною правової форми та юридичного статусу підприємства.
- г) досудову санацію.

10. Санаційний аудит проводиться:

- а) працівниками підприємства;
- б) керуючим санацією;
- в) аудиторськими компаніями;
- г) арбітражним керуючим.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Використовуючи дані періодичних видань з'ясувати, які саме існують проблеми злиття компаній в Україні.

Навести перелік та звести у таблицю. Привести використане джерело.

2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі

12.

3. Написати реферат на тему: «Фінансова санація підприємства як елемент антикризового управління».

Аналогічно

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Скласти блок-схему за тематикою: «Основні завдання фінансового планування підприємства»

ТЕМА 13. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА З ПОЗИЦІЙ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 13

Мета: закріплення знань щодо управління фінансами підприємства з позицій вартісно-орієнтованого підходу.

План

1. Повторення базових термінів даної теми.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Складання есе ключових понять по темі 12.
4. Складання есе ключових понять по темі 13.

1. Сутність вартості як економічної категорії. Види вартості, що визначені Національним стандартом №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав». Відмінність між вартістю капіталу підприємства і вартістю підприємства. Завдання, які вирішуються при проведенні оціночної експертизи підприємства. Класифікація цілей оцінювання вартості підприємств. Підходи та методи здійснення оцінки вартості підприємств. Показники критерію для оцінки вартості підприємств. Нефінансові показники, які використовуються при оцінці вартості підприємства зарубіжними консалтинговими компаніями. Завдання щодо управління фінансами підприємства на основі вартості, які ставляться перед фінансовими менеджерами. Вартісне мислення як основа ефективного управління фінансами підприємства.

2. Тестові завдання:

1. Вартість визначається як:

- а) еквівалент цінності об'єкта оцінки, виражений у ймовірній сумі грошей;
- б) ціна, яку сплачує покупець за об'єкт оцінки;
- в) кошти, які покупець платить продавцеві за куплений товар.

2. Ринкова вартість це:

- а) вартість, за яку продано об'єкт оцінки на ринку за укладеною угодою;
- б) вартість, за яку можливе відчуження об'єкта оцінки на ринку подібного майна на дату оцінки за угодою, укладеною між покупцем та продавцем;

в) узгоджена ціна після проведення відповідного маркетингу за умови, що кожна із сторін діяла із знанням справи, розсудливо і без примусу.

3. В українському законодавстві визначено наступні види вартості:

- а) поточна вартість, вартість створення, вартість заміни;
- б) залишкова вартість заміщення (відтворення);
- в) вартість ліквідації; інноваційна вартість.

4. Головна мета контролю за реалізацією фінансової стратегії полягає у:

- а) сприянні зближенню фактичних і необхідних результатів вартості підприємства, тобто забезпечення виконання завдань (досягнення цілей) підприємства;
- б) проведенні моніторингу зовнішнього середовища;
- в) пошуку нових джерел фінансування підприємства.

5. Оцінка вартості майна підприємства проводиться в наступних випадках:

- а) створення підприємств (господарських товариств) на базі державного майна або майна, що є у комунальній власності;
- б) реорганізації, банкрутства, ліквідації державних, комунальних підприємств та підприємств (господарських товариств) з державною часткою майна (часткою комунального майна);
- в) всі відповіді правильні;

6. Для витратного підходу притаманні наступні методи:

- а) метод чистих активів, метод вартості заміщення;
- б) метод порівняння, метод відновлення;
- в) метод прогнозування вартості, метод скоригованих чистих активів.

7. Переважна більшість нефінансових показників стосується оцінки:

- а) матеріальної складової вартості підприємства;
- б) нематеріальної складової вартості підприємства – інтелектуального капіталу;
- в) вартості джерел фінансування підприємства.

8. За елементами інформаційна база складається з:

- а) нормативно-правової інформації (регуляторна, методична, довідкова інформація); бухгалтерської (ділова документація, облікова інформація, фінансова звітність);
- б) маркетингових досліджень (результати дослідження ринку, прогноз попиту на продукцію) та статистичної звітності (статистика галузі, статистика макрорівня, рейтингова інформація);
- в) всі відповіді правильні.

9. Основною ціллю власників та акціонерів є:

- а) підвищення рівня матеріального забезпечення підприємства;
- б) зростання гудвілу підприємства;
- в) максимізація доходу на вкладений капітал.

10. Вартісне мислення як основа ефективного управління підприємствами передбачає:

- а) що менеджери вищої ланки керуються стратегічною метою діяльності – зростання вартості підприємства;
- б) що менеджери вищої ланки керуються єдиною метою отримання максимального прибутку;
- в) зростання доходів менеджерів вищої ланки як винагороди за ефективність ведення бізнесу.

3. Складання есе ключових понять по темі 12.

4. Складання есе ключових понять по темі 13.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Виконайте порівняльну характеристику підходів та методів оцінки вартості підприємств: особливості використання, переваги та недоліки.
2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 13.
3. Написати реферат на тему: «Оціночна експертиза підприємства: правове поле».

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Скласти блок-схему за тематикою: «Етапи управління в роботі фінансових менеджерів на основі вартісного підходу»
ВИКОРИСТАЙТЕ ТВОРЧИЙ ПІДХІД

ТЕМА 14. ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ЛЮДИНИ ТА СІМ'Ї.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 15

Мета: обговорення основних засад фінансового управління грошовими засобами індивідуума та сім'ї.

План

1. Повторення базових термінів даної теми.
2. Скласти відсотковий бюджет сім'ї з двох дорослих людей, з двох студентів і дитини та проаналізувати його.
3. Провести фінансове планування придбання 1-кімнатної квартири.

Пропоновані питання для дискусій

1. Розкриття призначення сім'ї через її функції.
2. Капітал сім'ї та його види.
3. Фінансове планування сім'ї.
4. Фінансове управління капіталом сім'ї.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Використовуючи дані періодичних видань, інтернет-ресурсів з'ясувати ефективні здійснення фінансових вкладень домогосподарств.

2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 14.
3. Написати реферат на тему: «Фінансове планування сім'ї: зарубіжний досвід».

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Скласти блок-схему за тематикою: «Бюджет сім'ї із 3-х чоловік»

Використати творчий підхід

ТЕМА 15. ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ КРАЇНОЮ. ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12

Мета: закріплення знань щодо основ управління фінансами країни

План

1. Обговорення основ фінансового управління країною.
2. Закріплення матеріалу щодо минулих практичних та лекційних занять.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Використовуючи дані періодичних видань з'ясувати, як проходить приватизація суспільного майна та роздержавлення майнових прав в Україні.
2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 15.
3. Написати реферат на тему: «Грошова-кредитна політика держави – основа фінансового управління».

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Скласти блок-схему за тематикою: «Споживчий кошик українця - 2022»

Використати творчий підхід

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О. М., Жебка В. В., Кривуца А. В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Видавництво «Логос», 2012. 316 с.
2. Базецька Г. І. Фінансовий менеджмент. Харків : ХНАМГ, 2011. 254 с.
3. Боронос В. М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / за ред. В.М. Бороноса. Суми : Вид-во СумДУ, 2012. 539 с.
4. Боковець В. В. Основи менеджменту : навч. посіб. для студентів економічних спеціальностей. Вінниця, 2013. 524 с.
5. Васьківська К. В., Сич О. А. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. 236 с.
6. Владимир О. М. Фінансовий менеджмент (опорний конспект лекцій для

магістрів денної форми навчання спеціальності 8.18010012 «Управління інноваційною діяльністю»). Тернопіль : ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2015. 128 с.

7. Дема Д. І., Дорохова Л. М. Фінансовий менеджмент : підручник. Житомир, 2018. 320 с.

8. Даниленко А. С., Варченко О. М., Ціхановська В. М. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : «Хай–Тек Прес», 2013. 688 с.

9. Євтух О. Т., Євтух О. О. Фінансовий менеджмент для магістрів і не тільки: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 456 с.

10. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ, 2019. 520 с.

11. Фінансовий менеджмент: підручник / Г. М. Калетнік, А. С. Даниленко, О. М. Варченко, В. М. Ціхановська / Київ : Хай-Тек Прес, 2013. 686 с.

12. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Вид. 3-тє, переробл. допов. Київ : Знання, 2008. 483 с.

13. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Гончаренко О. М. та ін.; за ред. І. С. Лапіної. Одеса : Атлант, 2016. 313 с.

14. Лисенко, Н. О., Мельничук Н. Ю. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Умань : Сочінський, 2012. 233 с.

15. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Момот Т. В. та ін.; за ред. Т. В. Момот. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 712 с.

16. Непочатенко О. О. Фінансовий менеджмент: підручник. Київ : 2013. 523 с.

17. Фінансовий менеджмент: підручник / Непочатенко О.О. та ін. Київ : «Центр учбової літератури, 2021. 496 с.

18. Нестерова С. В. Фінансовий менеджмент: практикум. навч. посіб. Київ : Кондор-Видавництво, 2018. 268 с.

19. Пазинич В. І. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 408 с.

20. Партин Г. О., Селюченко Н. Є. Фінансовий менеджмент : підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 388 с.

21. Ситник Л. С. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 352 с.

22. Фінансовий менеджмент : підручник / Петро Бойко та ін. Київ: центр навчальної літератури, 2019. 496 с.

23. Фінансовий менеджмент : підручник / В.П. Мартиненко та ін. за заг. ред. Т. А. Говорушко. Львів : «Магнолія 2006», 2014. 344 с.

24. Фінансовий менеджмент: підручник / А. М. Поддєрьогін та ін. Київ : КНЕУ, 2005. 535 с.

25. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: підручник. Київ : Знання, 2006. 439 с.

26. Цибульська Е. І. Фінансовий менеджмент : посіб. для студентів, які навчаються за спец. 051 – Економіка. Харків : Вид-во НУА, 2019. 328 с.

ДОДАТОК

Баланс (Звіт про фінансовий стан) ВАТ "REKA-group"
На 31 грудня 20__ р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	528,2	324,8
первісна вартість	1001	705,3	886,1
накопичена амортизація	1002	177,1	561,3
Незавершені капітальні інвестиції	1005	2960,4	299,2
Основні засоби	1010	35794,4	43102,2
первісна вартість	1011	705,3	886,1
знос	1012	177,1	561,3
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	61,9	350,7
інші фінансові інвестиції	1035	14504,7	4698,8
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	53849,6	48775,7
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	6628,1	8050,6
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	8329,4	5352,6
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	2003,1	1440,5
з бюджетом	1135	4,1	39,9
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1518,9	3294,9
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	840	631,4
Витрати майбутніх періодів	1170	2718,7	373,7
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195	22042,3	19095,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	75891,9	67871,2

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	8788,2	8788,2
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	18734,7	18728,2
Резервний капітал	1415	392,4	496,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	5920,9	7220,7
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	(7,5)
Усього за розділом I	1495	33836,2	35825,6
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		375,0
Довгострокові кредити банків	1510	5774,9	4657,0
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525	1329,7	1222,7
Усього за розділом II	1595	7104,6	6254,7
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	8000	5650
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	564	282,1
товари, роботи, послуги	1615	13494,7	16899,9
розрахунками з бюджетом	1620	529,7	876
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	556,2	270,7
розрахунками з оплати праці	1630	173,4	474,4
Поточні забезпечення	1660	1333,3	484,8
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	10299,8	853
Усього за розділом III	1695	34951,1	25790,9
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	75891,9	67871,2

Керівник
Головний бухгалтер

Звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід) БАТ "REKA-group"
за _____ рік 20__ р.

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	165866,3	120835,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(139270,2)	(98948,4)
Валовий: прибуток	2090	26596,1	21887
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120	909,5	947,6
Адміністративні витрати	2130	(6898,3)	(9863,3)
Витрати на збут	2150	(9093,1)	(4374,8)
Інші операційні витрати	2180	(3373,3)	(5218,5)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	8140,9	3378
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	1936,7	1058,5
Інші доходи	2240	10195,9	2490,4
Фінансові витрати	2250	(3836,8)	(2613,7)
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(10931,4)	(166,8)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	5505,3	3846,4
збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	1660,53	1553,92
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	3844,77	2392,48
збиток	2355	()	()

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465		

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	121290,7	87120,7
Витрати на оплату праці	2505	8819,5	5333,4
Відрахування на соціальні заходи	2510	3221,7	1870,1
Амортизація	2515	5244,9	2165,6
Інші операційні витрати	2520	17490,7	15236
Разом	2550	156067,5	111725,8

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	23196796	17789843
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0,08925	0,13045
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		

Дивіденди на одну просту акцію	2650		
--------------------------------	------	--	--

Керівник
Головний бухгалтер

Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)
БАТ "REKA-group"
за 20 ____ р.

Стаття	Код рядка	За звітний період		За аналогічний період попереднього року	
		надход- ження	видаток	надход- ження	видаток
1	2	3	4	5	6
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності	3500				
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування		5505,3		3846,4	
Коригування на: амортизацію необоротних активів	3505	5244,9	X	2165,6	X
збільшення (зменшення) забезпечень	3510	107			16,5
збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць	3515	3266,1			
збиток (прибуток) від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій	3520		2635,6		2953,4
Зменшення (збільшення) оборотних активів	3550	1803			6103,2
Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань	3560	4700,9		20200,5	
Грошові кошти від операційної діяльності	3570				
Сплачений податок на прибуток	3580	X	2870,5	X	1279,3
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195				
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності	3200				
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій		9827	X		X
необоротних активів	3205	43,5	X		X
Надходження від отриманих: відсотків	3215	98,6	X	14	X
дивідендів	3220		X		X
Надходження від деривативів	3225		X		X
Інші надходження	3250	70,7	X	8,8	X
Витрачання на придбання:	3255	X	10145,9	X	152,4

фінансових інвестицій					
необоротних активів	3260	X	8537,7	X	18434,7
Виплати за деривативами	3270	X		X	
Інші платежі	3290	X	85,2	X	461,8
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295				
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності	3300				
Надходження від: Власного капіталу			X		X
Отримання позик	3305	8000	X	28002	X
Інші надходження	3340		X		X
Витрачання на: Викуп власних акцій	3345	X		X	
Погашення позик	3350	X	11334,6	X	22863,7
Сплату дивідендів	3355	X		X	
Інші платежі	3390	X		X	3957,2
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395				
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400				
Залишок коштів на початок року	3405	840	X	343,3	X
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410		3266,1		
Залишок коштів на кінець року	3415	631,4		840	

Керівник
Головний бухгалтер

ЧАСТИНА II. СТРАХОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Мета навчальної дисципліни

формування компетентностей до оволодіння знаннями з опрацювання і реалізації управлінських рішень із питань, що забезпечують раціональне формування й використання потенціалу страховиків при гармонізації фінансових інтересів споживачів страхових послуг, власників і персоналу страхових компаній, посередників та держави

Результати навчання дисципліни				
Сим вол РН	Внаслідок вивчення навчальної дисципліни студент буде здатним продемонструвати такі результати навчання:	Посилання на символ ПРН	Методи викладання і навчання	Методи оцінювання досягнення РН
1	Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства.	РН03	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях
2	Демонструвати навички виявлення проблеми та обґрунтування управлінських рішень.	РН04	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях
3	Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.	РН06	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях
4	Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.	РН08	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях
5	Демонструвати навички аналізу ситуації та здійснення комунікації у різних сферах діяльності організації.	РН11	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях

Зв'язок з програмними результатами навчання	
<i>Шифр програмного РН</i>	<i>Результати навчання цієї навчальної дисципліни деталізують такі програмні результати навчання:</i>
РН03	Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства.
РН04	Демонструвати навички виявлення проблеми та обґрунтування управлінських рішень.
РН06	Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.
РН08	Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.
РН11	Демонструвати навички аналізу ситуації та здійснення комунікації у різних сферах діяльності організації.

Формування та розвиток компетентностей	
<i>Посилання на шифр компетентності</i>	<i>Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей:</i>
<u>ІК</u>	<u>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів відповідних наук.</u>
ЗК03.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК04.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК08.	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
ЗК11.	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
СК02.	Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.
СК03.	Здатність визначати перспективи розвитку організації.
СК07.	Здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту.
СК12.	Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.

ПРОГРАМА ТА ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	
Програма навчальної дисципліни	1. Страховий менеджмент: сутність та роль.
	2. Діяльність та управління страховою компанією на ринку фінансових послуг.
	3. Ризик-менеджмент страхової компанії.
	4. Страховий маркетинг.
	5. Інвестиційна діяльність страхової компанії.
	6. Тарифна політика в управлінні страховою компанією.
	7. Управління фінансами страхової компанії.
	8. Фінансова надійність та платоспроможність в управлінні страховою компанією.
	9. Інформаційні системи та ЗМІ в управлінні страховою компанією.
	10. Договори страхування: порядок підписання, ведення та призупинення дії.
	11. Антикризове управління в страхових компаніях.

ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ		
Символ одиниці змісту	Опис змісту навчання (теми)	Посилання на РН дисципліни
Тема 1.	Страховий менеджмент: сутність та роль. 5. Сутність та зміст поняття «менеджмент». 6. Сутність та зміст поняття «страхування». 7. Класифікація страхування. 8. Поняття «страховий менеджмент».	1 (РН03)
Тема 2.	Діяльність та управління страховою компанією на ринку фінансових послуг. 1. Страхові компанії: види та значення. 2. Організаційна структура страхової компанії. 3. Філія страховика: сутність і особливості діяльності.	1 (РН03)
Тема 3.	Ризик-менеджмент страхової компанії. 1. Ризик у системі управління страховою компанією. 2. Ризик-менеджмент страхової організації. 3. Ризики об'єктів страхування. 4. Страховий андеррайтинг у системі ризик-менеджменту. 5. Аналіз капіталу в системі ризик-менеджменту страховика.	1,2 (РН03, РН04)
Тема 4.	Страховий маркетинг. 1. Економічна сутність та функції страхового маркетингу. 2. Зміст і види маркетингової стратегії страховика. 3. Організація маркетингової діяльності у страхових компаніях.	1,3,4 (РН03, РН06, РН08)

	4. Виведення та просування страхових продуктів на страховому ринку.	
Тема 5.	Інвестиційна діяльність страхової компанії. 1. Інвестиційна стратегія як форма прояву диверсифікації страхового портфеля. 2. Структура інвестиційних ризиків. 3. Страхування інвестицій. 4. Системи оцінок та методи обмеження ризиків іноземних інвестицій.	1,2,4 (PH03, PH04, PH08)
Тема 6.	Тарифна політика в управлінні страховою компанією. 1. Суть та завдання актуарних розрахунків. 2. Тарифна ставка: структура та методи розрахунку. 3. Тарифна політика страховика та принципи її формування. 4. Сутність, призначення та складові страхових тарифів.	1,2,4 (PH03, PH04, PH08)
Тема 7.	Управління фінансами страхової компанії. 1. Сутність фінансів страховика. 2. Доходи та витрати страховика. 3. Управління формуванням прибутку страхової компанії.	1,2,4 (PH03, PH04, PH08)
Тема 8.	Фінансова надійність та платоспроможність в управлінні страховою компанією. 1. Платоспроможність страхової компанії та вимоги до її забезпечення в Україні і країнах ЄС. 2. Визначення фінансової надійності страхової компанії та фактори, що її забезпечують. 3. Управління активами. 4. Управління страховим портфелем.	1,2,4 (PH03, PH04, PH08)
Тема 9.	Інформаційні системи та ЗМІ в управлінні страховою компанією. 1. Комунікації в сучасній страховій організації: сутність, елементи й етапи комунікаційного процесу. 2. Основні цілі та завдання інформаційних систем в управлінні страховою організацією. 3. Програмний комплекс страхової компанії: задачі, цілі, механізм функціонування, роль у формуванні ефективних бізнес-процесів та прийнятті управлінських рішень. 4. Інформаційний супровід договорів у сфері страхування.	1,3,5 (PH03, PH06, PH11)
Тема 10.	Договори страхування: порядок підписання, ведення та призупинення дії. 1. Страхова послуга як товар: зміст та особливості.	1,3 (PH03, PH06)

	2. Зміст та порядок укладання страхового договору. 3. Порядок ведення, призупинення дії страхового договору та врегулювання вимог страхувальника щодо здійснення страхових виплат та страхового відшкодування збитків.	
Тема 11.	Антикризове управління в страхових компаніях. 1. Сутність, причини і наслідки фінансової кризи в страховій компанії. 2. Процес реорганізації, санації і ліквідації страхової компанії. 3. Державний контроль за платоспроможністю страхової компанії, засоби впливу і реагування на фінансові порушення страховиків. 4. Організація антикризового управління в страхових компаніях.	1,2,4,5 (РН03, РН04, РН08, РН11)

ТЕМА 1. СТРАХОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Мета: засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичних засад страхового менеджменту, ознайомлення з цілями та завданнями страхового менеджменту й пізнання його правових основ.

План

1. Повторення лекційного матеріалу та базових термінів щодо теоретичних і організаційних основ страхового менеджменту.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Розв'язання практичних завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 1.

1. У даній темі розглядаються сутність та зміст таких понять як «менеджмент», «страхування», «страховий менеджмент».

Наводиться класифікація страхування. Її історичні, економічні та юридичні ознаки. Окремо виділяються галузі страхування.

Розкриваються основні функції та принципи страхування.

Надається визначення страхового менеджменту.

Розглядається стратегічна мета страхового менеджменту та її важливість для діяльності страхової компанії.

2. Тестовий контроль:

1. Що виступає предметом вивчення дисципліни “Страховий менеджмент”?

- а) фінансові ресурси страхової компанії;
- б) управління процесами формування і ефективного використання ресурсів страхових організацій;
- в) забезпечення страхової компанії трудовими ресурсами;

- г) менеджмент страхової організації;
- д) управління фінансовою та інвестиційною діяльністю страхових компаній.

2. *Що виступає об'єктом вивчення дисципліни "Страховий менеджмент"?*

- а) фінансові ресурси страховика;
- б) операційна, інвестиційна та фінансова діяльність страхової компанії;
- в) трудові ресурси страховика;
- г) інформаційні ресурси страховика;
- д) сукупність усіх ресурсів, якими володіє страхова компанія для організації своєї діяльності.

3. *Страхування відрізняється від інших видів підприємницької діяльності, оскільки:*

- а) до осіб працюючих в компанії ставляться особливі вимоги;
- б) особливі вимоги ставляться до керівництва компанії;
- в) предметом діяльності страховика є управління коштами клієнтів;
- г) має місце широке використання компаніями страхових посередників;
- д) страховій компанії необхідно формувати попит на свої послуги.

4. *Глобалізаційні процеси, які відбуваються в суспільстві:*

- а) впливають на страхову галузь;
- б) не впливають на страхову галузь;
- в) мають обмежений вплив через державне регулювання страхової галузі;
- г) впливають в усіх аспектах і згодом цей вплив зростатиме;
- д) немає правильної відповіді.

5. *В Україні сформовано:*

- а) найсучаснішу інфраструктуру страхового ринку, яка характерна для розвинених країн світу;
- б) інфраструктуру страхового ринку, яка повністю не відповідає вимогам сучасності;
- в) інфраструктуру страхового ринку, яка в принципі відповідає сучасним вимогам, але потребує вирішення ряду системних проблем;
- г) інфраструктуру вітчизняного страхового ринку, яка є монополізованою і тому не відповідає світовим стандартам;
- д) хаотичну інфраструктуру страхового ринку.

6. *Специфіка організації фінансів страховика полягає в:*

- а) отриманні коштів авансом і можливості організації через це інвестиційної діяльності;
- б) відсутня будь-яка специфіка в організації фінансів страхової компанії;
- в) отриманий від страхової діяльності прибуток може бути розподілена між власниками компанії;
- г) фінансова і інвестиційна діяльність страховика є об'єктом державного нагляду;
- д) організації державного нагляду за реєстрацією страхової компанії і ліцензуванням страхової діяльності.

7. Відповідно до діючого законодавства, страхові компанії можна класифікувати:

- а) компанії зі страхування життя і інші компанії (які не виконують операції зі страхування життя);
- б) кептивні компанії та компанії з “псевдострахування”;
- в) компанії зі страхування життя, майнового страхування та страхування відповідальності;
- г) компанії зі страхування життя і компанії з ризикового страхування;
- д) немає правильної відповіді.

8. Яку проблему в розвитку страхового ринку України можна визначити як пріоритетну:

- а) наявність великої кількості страхових компаній та необхідність цю кількість скорочувати;
- б) використання на ринку праці неосвічених страхових агентів;
- в) недосконалість існуючої системи державного нагляду за страховою діяльністю;
- г) відсутність в суспільстві страхової культури та низька активність страховиків і державних органів щодо її формування;
- д) відсутність належної кількості страхових брокерів.

9. Система навчання працівників страхової галузі в Україні є:

- а) ефективною;
- б) неефективною;
- в) ефективною лише в державних закладах освіти або при органах державної влади;
- г) ефективна лише в корпоративних структурах приватних страхових компаній;
- д) поняття “система навчання працівників страхової галузі” в Україні взагалі відсутня.

10. Розвиток страхового менеджменту є справою:

- а) державних органів нагляду за страховою діяльністю;
- б) власників страхових компаній;
- в) власників, менеджменту страхових компаній;
- г) усіх учасників страхового ринку;
- д) відсутня правильна відповідь.

3. Практичні завдання:

Завдання 1. Розрахувати страхове відшкодування при різних варіантах збитків відповідно до даних, наведених у таблиці.

Таблиця.

Показники	
Страхова сума, млн. грн.	100
Безумовна франшиза, %	20
Збитки страхувальника, млн. грн. при різних випадках	
А)	10

Б)	15
В)	30
Г)	40

Завдання 2. Страхова компанія «Орфей» вирішила відкрити мережу відокремлених підрозділів, для чого подала до Комітету у справах нагляду за страховою діяльністю такі документи:

- а) рішення загальних зборів учасників страховика про створення філії чи представництва;
- б) довідки банків або висновки аудиторських фірм (аудиторів), що підтверджують розмір сплаченого статутного фонду);
- в) перелік ліцензованих видів страхової діяльності, ведення яких віднесено до компетенції філії, з визначенням або невизначенням терміном дії, з обов'язковим зазначенням максимального обсягу страхових зобов'язань за окремим договором страхування і загального обсягу страхових зобов'язань філії;
- г) довідку про фінансовий стан засновників страховика, підтверджену аудитором (аудиторською фірмою), якщо страховик створений у формі повного чи командитного товариства або товариства з додатковою відповідальністю;
- д) правила (умови) страхування;

Поясніть, чи всі необхідні документи подала компанія відповідно до чинного законодавства України.

Завдання 3. Розрахувати страхове відшкодування при різних варіантах збитків відповідно до даних, наведених у таблиці.

Таблиця.

Показники	
Страхова сума, млн. грн.	170
Умовна франшиза, %	25
Збитки страхувальника, тис. грн. при різних випадках	
А)	30
Б)	45
В)	60
Г)	75

Завдання 4. Автомобільний салон «Стела» вирішив застрахувати 10 автомобілів від будь-яких пошкоджень і крадіжки. Вартість кожного автомобіля 300 000 грн. Сумарний страховий тариф для зазначених ризиків — 10%. Обсяг відповідальності страховика — 100%. Франшиза відсутня. Ймовірність настання страхових подій дорівнює 0,1.

Визначте:

І. Чи вигідне страхування в даному випадку?

2. Чи буде вигідним страхування, якщо кількість застрахованих автомобілів збільшиться до 20?

Завдання 5. Страхова компанія «Арго» здійснює послуги за 30-ма видами страхування. Її ліцензії закінчуються 22.01.____. Вона має намір продовжити свою діяльність та провадити ці 30 видів страхування, для чого отримує 2 нові ліцензії 20.01.____. Чи зможе компанія продовжувати функціонування на страховому ринку України відповідно до чинного законодавства?

4. Складання есе ключових понять по темі 1.

страховий менеджмент

цілі страхового менеджменту

принципи страхового менеджменту

функції страхового менеджменту

система правового регулювання страхової діяльності

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

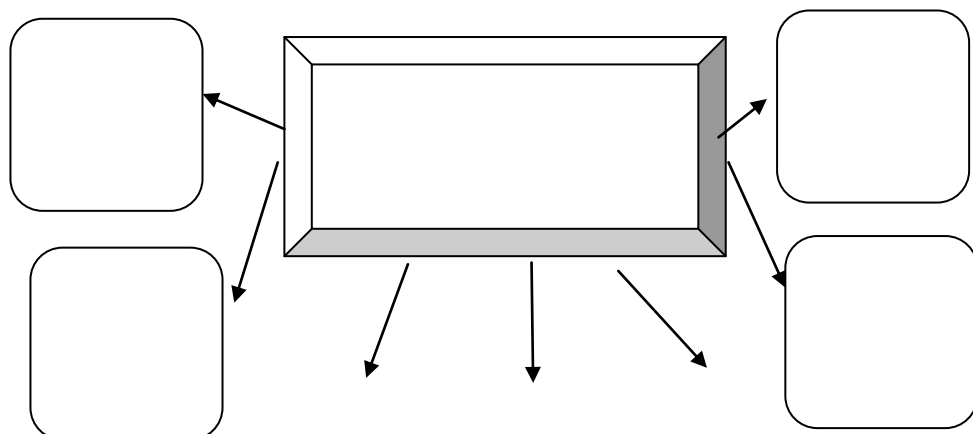
1. Використовуючи дані періодичних видань з'ясувати, які саме проблеми страхового менеджменту існують в Україні.

ОПИС ПРОБЛЕМИ	Джерело

2. Написати реферат на тему: «Історичні передумови виникнення страхового менеджменту як науки».

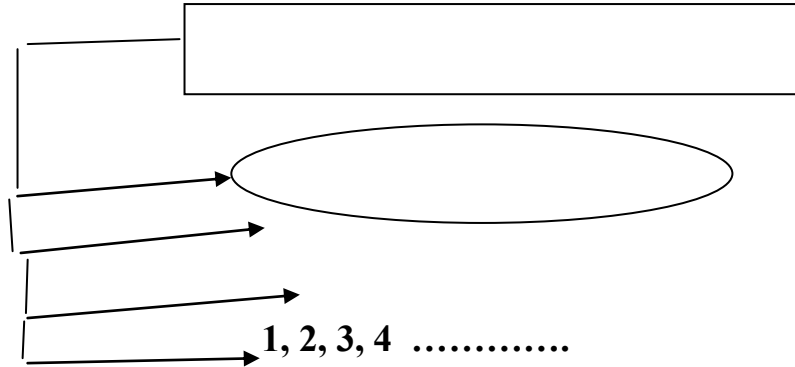
ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Складові страхового менеджменту»

1. Дати визначення терміну «Страховий менеджмент»
2. Виділити основні складові і надати їх визначення.
3. Звести у блок-схему.

2. Скласти блок-схему за тематикою: «Функції страхового менеджменту»

1. Дати визначення терміну «Функція»
2. Описати основні функції страхового менеджменту.
3. Звести у блок-схему.

ТЕМА 2. ДІЯЛЬНІСТЬ ТА УПРАВЛІННЯ СТРАХОВОЮ КОМПАНІЄЮ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Мета: засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичних засад функціонування та створення страхових компаній на страховому ринку України, управління ними.

План

1. Повторення лекційного матеріалу та базових термінів щодо теоретичних і організаційних основ діяльності та управління страховою компанією.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Розв'язання практичних завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 2.

1. У даній темі розглядається класифікація страхових компаній, наводяться основні організаційні форми страхових компаній.

Надається організаційна структура страхової компанії та її основні органи управління.

Розкриваються переваги та недоліки функціональних організаційних структур управління, лінійних структур управління та комбінованих структур управління страховою компанією.

Наводиться організаційна структура філії страховика та її особливості.

2. Тестовий контроль:

1. *Фінансові ресурси страховика - це:*

- а) наявні у компанії грошові фонди, що формуються з різних джерел (власні кошти, залучені кошти - кошти страхувальників, кредитні кошти);
- б) грошові кошти на рахунках в банку і в касі компанії;
- в) грошові кошти, поточні і довгострокові фінансові інвестиції;
- г) власний капітал страхової компанії і кошти страхових резервів;
- д) активи і пасиви страхової компанії.

2. *Критерієм ефективності використання того чи іншого ресурсу страховика є:*

- а) розмір отриманого чистого прибутку компанії;
- б) негативне співвідношення між отриманим від використання ресурсу результатом і здійсненими для залучення ресурсу витратами;
- в) підвищення розміру заробітної плати працівників;
- г) зростання дивідендів отримуваних власниками страхової компанії;
- д) позитивне співвідношення між отриманим від використання ресурсу результатом і здійсненими для залучення ресурсу витратами.

3. *Процес створення страхової компанії передбачає:*

- а) два етапи: формування юридичної особи і надання їй статусу страховика;
- б) ліцензування майбутньої страхової компанії;
- в) формування статутного капіталу у виключно грошовій формі;
- г) формування статутного капіталу і штату працівників;
- д) формування юридичної особи, набору штатних працівників і страхових посередників.

4. *Страхова компанія в Україні може бути створена у формі:*

- а) відкритого акціонерного товариства;
- б) закритого акціонерного товариства і товариства з обмеженою відповідальністю ;
- в) товариства з обмеженою відповідальністю;
- г) товариства з обмеженою відповідальністю, закритого і відкритого акціонерного товариства;
- д) товариства з обмеженою відповідальністю, повного та відкритого акціонерного товариства.

5. *До формування статутних капіталів страхових компаній ставляться наступні вимоги:*

- а) мінімальний розмір статутного капіталу компаній зі страхування життя 1 млн. євро, ризикових компаній 1,5 млн. євро;
- б) мінімальний розмір статутного капіталу компаній зі страхування життя 1,5 млн. євро, ризикових компаній 1 млн. євро;
- в) мінімальний розмір статутного капіталу компаній зі страхування життя 1,5 млн. євро, ризикових компаній 1 млн. євро, учасників страховика має бути не менше п'яти;

- г) мінімальний розмір статутного капіталу компаній зі страхування життя 1,5 млн. євро, ризикових компаній 10 млн. євро, учасників страховика має бути не менше трьох;
- д) не існує спеціальних вимог до формування статутних капіталів страховиків.

6. *Статутний капітал страховика має бути:*

- а) сплачений виключно в грошовій формі;
- б) сформований у будь-якій формі, але має відповідати мінімальним нормативам до його величини;
- в) сформований за рахунок цінних паперів держави за їх номінальною вартістю;
- г) сплачений в грошовій формі, але допускається внесення цінних паперів в сумі, що не перевищує 25 % мінімального статутного капіталу;
- д) сплачений в грошовій формі, але допускається внесення цінних паперів в сумі, що не перевищує 50 % мінімального статутного капіталу.

7. *Філія страховика - це:*

- а) структурний підрозділ, який може займатися усіма операціями (включаючи інвестиційні та фінансові);
- б) відокремлений підрозділ, що не є юридичною особою, але може мати відокремлений баланс та займатися страховою діяльністю;
- в) структурний підрозділ страховика, який виконує виключно представницькі функції;
- г) структурний підрозділ, який займається агентською діяльністю та падає консультації зі страхових операцій, які проводить головний офіс страховика;
- д) структурний підрозділ, який займається рекламою, консультаціями, представницькою діяльністю і в окремих випадках реалізацією страхових послуг.

8. *Представництво страховика - це:*

- а) відокремлений підрозділ страховика, який не є юридичною особою, але має права безпосередньо продавати страхові поліси, а також здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність;
- б) відокремлений підрозділ страховика, який не є юридичною особою, і не має права безпосередньо продавати страхові поліси, а також здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність;
- в) точка продажу страхових полісів;
- г) структурний підрозділ, який займається врегулюванням страхових збитків;
- д) структурний підрозділ, який може займатися усіма операціями (включаючи інвестиційні та фінансові).

9. *Мотивація персоналу страхової компанії повинна ґрунтуватися:*

- а) на основі справедливої грошової винагороди усіх працівників;
- б) на оптимальному сполученні матеріальних і нематеріальних форм і методів оплати праці;

- в) врахуванні індивідуальні особливості працівників, змісту і умов їх професійної діяльності;
- г) на основі можливості постійно навчатися;
- д) на основі можливості кар'єрного зростання.

10. Яка система управління філією страхової організації є більш ефективною (з врахуванням сучасних реалій розвитку страхового і фінансового ринків)?:

- а) централізована;
- б) децентралізована;
- в) централізовано-децентралізована;
- г) регіональна;
- д) правильна відповідь відсутня.

3. Практичні завдання:

Завдання 1. Балансова вартість головного корпусу підприємства з урахуванням зносу – 67 млн. грн. У результаті пожежі корпус частково було зруйновано та протягом 2 місяців виконувалися роботи щодо його відновлення. Визначить суму прямого, непрямого та загального збитків, якщо втрати прибутку за один місяць простою складають 75 млн. грн., витрати на відновлення цехів – 40 млн. грн., на розчищення території – 1,5 млн. грн. У цехах на момент пожежі знаходилась продукція на суму 18 млн. грн., а сума від здачі металобрухту – 3,5 млн. грн.

Завдання 2. У березні поточного року відбулася реорганізація шляхом виділення страхової компанії «Амелі» зі страхової компанії «Аск», яка, відповідно до отриманих ліцензій, займалася страхуванням життя. Новостворена страхова компанія формує статутний фонд у розмірі 1,3 млн. євро та задовольняє вимоги щодо забезпечення своєї платоспроможності. Після виділення страхова компанія «Амелі» планує займатися страхуванням життя на основі ліцензій, отриманих страховою компанією «Аск». Проаналізуйте, чи є його страхова діяльність правомірною відповідно до чинного законодавства України?

Завдання 3. По даним таблиці:

Об'єкт страхування	Вартість об'єкта	Страхова сума	Розмір збитку
А	50 000	30 000	16 000
В	50 000	20 000	30 000

Розрахувати:

- а) страхове відшкодування;
- б) страхове відшкодування за наявності в договорі страхування умовної франшизи — 25 % для об'єкта А та безумовної 15 % для об'єкта В.

Завдання 4. Страхова компанія «Фактор» та страхова компанія «Темп»

прийняла рішення про реорганізацію шляхом злиття. Страховик правонаступник формує статутний фонд у розмірі 1,3 млн. євро та задовольняє вимоги щодо забезпечення своєї платоспроможності. З метою забезпечення правонаступництва за укладеними договорами страхування учасники реорганізації вчинили такі дії:

- повідомили Нацкомфінпослуг про здійснення реорганізації шляхом приєднання через 30 днів після прийняття рішення про реорганізацію останнім з її учасників;
- через 25 днів повідомили про реорганізацію страхувальників шляхом публікації повідомлення в друкованих засобах масової інформації;
- через 10 днів після припинення діяльності страховиків, що реорганізуються, отримали ліцензії на здійснення видів страхування, якими займалися страховики, що реорганізовувалися.

Ознайомившись з ситуацією, скажіть, чи можна вважати таку реорганізацію правомірною? Відповідь аргументуйте.

Завдання 5. Розрахувати суму першого і другого ризику, страхове відшкодування та розмір збитку, який не відшкодовується. Вихідні дані наведені в таблиці.

Таблиця.

Показники	
Вартість об'єкта, тис. грн.	45
Страхова сума за угодою, тис. грн.	40
Сума збитків, тис. грн.	41

4. Складання есе ключових понять по темі 2.

склад і структура ресурсного потенціалу.....
 наявний потенціал страховика.....
 ефективність використання потенціалу страховика
 кадрове забезпечення страхових компаній
 підбір працівників
 мотивація персоналу
 планування
 етапи планування.....
 умови планування.....
 бізнес-план страхової компанії.....
 технологія складання бізнес плану.....

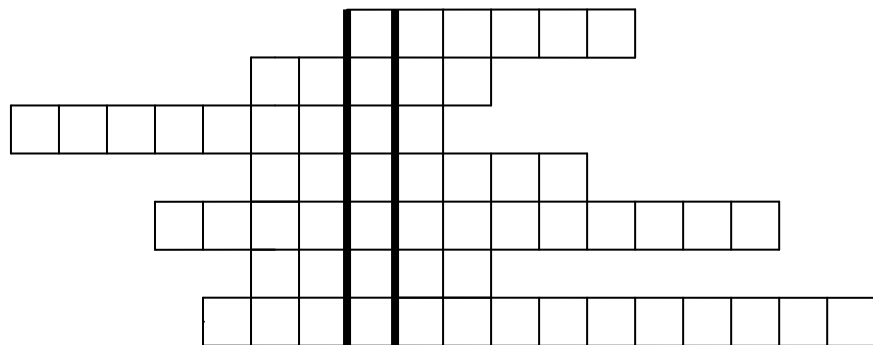
САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Самостійно запропонувати стратегію розвитку страхових компаній в Україні. Підготувати міні-довідь. Зробити презентацію.
2. Розв'язати кросворд.

По горизонталі:

1. Сплачений страховий інтерес, плата за страховий ризик у грошовій формі.
2. Часовий інтервал, на який застрахований об'єкт страхування.
3. Страхове товариство, що здійснює свою діяльність та має рецензію.
4. Документ, що визначає права та обов'язки страховика та страхувальника.
5. Грошова сума, що сплачується для відшкодування шкоди.
6. ДТП, за настання якої передбачена виплата страхового відшкодування за договором.
7. Фізична та юридична особа, що уклала договір страхування.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

1. Зробити SWOT-матрицю слабких та сильних сторін розвитку страхової компанії

Заповнити таблицю

Слабкі сторони	Сильні сторони

2. Написати реферат на тему: «Впровадження нових об'єктів страхування, як перспективи розвитку страхових компаній».

ТЕМА 3. РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.

Мета: засвоїти здобувачами вищої освіти знання про управління відбором ринків страхування, дізнатись про менеджмент ризиків страхової

діяльності, його мету і зміст. Поглибити свої знання про особливості ідентифікації й оцінювання ризиків страхової діяльності.

План

1. Повторення лекційного матеріалу та базових термінів щодо теоретичних і організаційних основ страхового менеджменту.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Розв'язання практичних завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 3.

1. У даній темі розглядається поняття «ризик» та його важливість для роботи страхової компанії, його значимість у системі управління страховою компанією.

Розглядається поняття «ризик-менеджмент» страхової компанії та його класифікація.

Наводяться приклади розрахунку та оцінювання ризиків за основними методами їх оцінювання.

Розкривається поняття «страхового андерайтинга» та його значення у системі ризик-менеджмента страховика.

Показується аналіз капіталу в системі ризик-менеджменті за основними методами аналізу.

2. Тестовий контроль:

1. *З точки зору управління ризиками, в страхуванні ризиком можна назвати:*

- а) невизначеність, яку можна оцінити кількісно;
- б) будь-яку невизначену ситуацію, яка може викликати збитки;
- в) невизначеність, яку не можна оцінити за математичними і статистичними методами;
- г) невизначеність, яку можна оцінити виключно експертним шляхом;
- д) усі відповіді правильні.

2. *Антропогенні ризики - це ризики, які:*

- а) характеризуються катастрофічними збитками;
- б) виникають лише внаслідок різноманітної господарської та науково-технічної діяльності людей;
- в) характеризуються неможливістю передбачення;
- г) усі відповіді є правильними;
- д) немає правильної відповіді.

3. *За кількісними параметрами ризики класифікують:*

- а) катастрофічні, великі, середні, малі та незначні ризики;
- б) великі і масові;
- в) катастрофічні, великі, середні, малі;
- г) усі відповіді є правильними;
- д) немає правильної відповіді.

4. *Спекулятивний ризик - це:*

- а) ризик, реалізація якого може забезпечити прибуток, відсутність прибутку, збиток;
- б) ризик, реалізація якого може забезпечити прибуток або збиток;
- в) ризик, реалізація якого може забезпечити прибуток або нульовий результат;
- г) усі відповіді є правильними;
- д) немає правильної відповіді.

5. *Чистий ризик - це:*

- а) ризик, реалізація якого не може забезпечити відсутність прибутку;
- б) ризик, реалізація якого може забезпечити збиток або його відсутність;
- в) ризик, реалізація якого може забезпечити прибуток або нульовий результат;
- г) усі відповіді є правильними;
- д) немає правильної відповіді.

6. *Андеррайтингом називають:*

- а) процес оцінки ризику при прийнятті його на страхування;
- б) процес управління ризиком;
- в) процес врегулювання збитків при настанні страхового випадку;
- г) процес обрахунку витрат на страхування;
- д) процес передачі ризику в перестрахування.

7. *АктUARні розрахунки - це:*

- а) визначений в цифровому форматі процес управління ризиком;
- б) процес, в ході якого визначаються витрати, необхідні на страхування даного об'єкта;
- в) обрахунок планового прибутку страхової компанії;
- г) усі відповіді правильні;
- д) немає правильної відповіді.

8. *Форма, у якій обчислені витрати на проведення певного виду страхування, називається:*

- а) лімітом відповідальності страховика за прямим страхуванням;
- б) страховою (актуарною) калькуляцією;
- в) звітом про витрати страховика;
- г) звітом про доходи і витрати страховика;
- д) андеррайтинговим звітом страхової компанії.

9. *Страхова угода - це:*

- а) усний або письмовий договір, укладений між страховиком і страхувальником;
- б) письмовий або усний договір між страховиком і страхувальником, в якому вказуються права і обов'язки сторін, об'єкт страхування, плата за страхування, спеціальні умови і т. і.;
- в) письмовий договір між страховиком і страхувальником, в якому вказуються права і обов'язки сторін, об'єкт страхування, плата за страхування, спеціальні умови і т. і.;
- г) усі відповіді правильні;

д) немає правильної відповіді.

10. Договір страхування вважається недійсним у випадках:

- а) передбачених Цивільним кодексом України;
- б) коли його укладено після страхового випадку;
- в) якщо об'єктом договору страхування є майно, яке підлягає конфіскації на підставі судового вироку або рішення, що набуло законної сили;
- г) якщо його укладено після страхового випадку;
- д) усі відповіді є правильними.

3. Практичні завдання:

Завдання 1. Розрахувати суму страхового відшкодування для страхування з використанням системи пропорційної відповідальності. Вихідні дані подані в таблиці.

Таблиця.

Показники	
Вартість об'єкта, млн. грн.	4,2
Страхова сума за угодою, млн. грн.	4,0
Сума збитків, млн. грн.	4,1

Завдання 2. Під час показових виступів стався страховий випадок, у результаті якого заподіяна шкода життю і здоров'ю членів екіпажу повітряного судна:

- одна особа загинула;
- три особи визнано інвалідами II групи;
- одна особа тимчасово втратила працездатність на 120 днів.

Визначте:

- 1) розмір страхового платежу, який був сплачений експлуатантом повітряного судна, якщо договір страхування укладено на один рік.
- 2) розмір страхових виплат кожному постраждалому члену екіпажу.

Завдання 3. У ветеринарній лікарні під час проведення профілактичного щеплення тварин стався страховий випадок, що призвів до таких наслідків:

- лікар був визнаний інвалідом III групи;
- фельдшер отримав I групу інвалідності.

Визначте розмір страхового платежу (виходячи із розміру мінімальної заробітної плати, дійсної на 01.09.2021 р.) та страхового відшкодування постраждалим, якщо їхня місячна заробітна плата на останній посаді складала лікаря — 15230 грн., фельдшера — 14970 грн.

Завдання 4. Розрахувати суму страхового відшкодування для страхування

за системою дробової частини. Вартісна оцінка об'єкта страхування — 2350 млн. грн., показана вартість — 1400 млн. грн., фактична сума збитків — 1750 млн. грн.

Завдання 5. Під час проїзду тролейбусом з пасажиром, який мав квиток, стався страховий випадок. Це обумовлює відповідальність страхової компанії згідно з обов'язковим особистим страхуванням пасажирів від нещасних випадків на транспорті. У результаті даного випадку пасажир тимчасово втратив працездатність на 168 днів. Визначить розмір страхової суми, що буде виплачена застрахованому.

ОСНОВНІ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ФОРМУЛИ ДЛЯ РОЗРАХУНКІВ РИЗИКОВИХ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ

Особисте страхування – сукупність видів страхування (галузь страхування), де об'єктом страхування є майновий інтерес страхувальника, пов'язаний з життям, здоров'ям, подіями у житті окремої людини.

Види особистого страхування за аспектами життя людей

Вид	Страховий випадок
Страхування життя (дожиття, рента, анuitет)	Страхові виплати та виплати пенсій здійснюються у випадках: — дожиття застрахованого до закінчення строку страхування або визначеного договором страхування віку; — смерті застрахованої особи
Страхування від нещасних випадків і хвороб	Виплати здійснюються у випадку: — завдання шкоди здоров'ю застрахованого внаслідок нещасного випадку або хвороби; — смерті застрахованого в результаті нещасного випадку або хвороби; — втрати (постійної або тимчасової) працездатності (загальної чи професійної) внаслідок нещасного випадку та хвороби за винятком видів страхування, що належать до медичного страхування
Медичне страхування	Виплати здійснюються у випадку звернення застрахованого в медичні установи за медичними послугами, включеними до програми медичного страхування
Пенсійне страхування	Виплати здійснюються у разі дожиття до законодавчо встановленого віку для отримання пенсійного забезпечення (або внаслідок хвороби)

Майнове страхування – галузь страхової діяльності, в якій об'єктом страхового захисту є майно у найрізноманітніших його виявах. До майнового страхування належить страхування засобів повітряного, наземного та водного транспорту, страхування вантажів, інших видів майна, страхування фінансових ризиків тощо.

Класифікація страхування майна з урахуванням відмінностей в об'єктах страхування

Вид	Об'єкт страхування
Страхування засобів	Майнові інтереси особи, про страхування якої укладено договір,

наземного транспорту	пов'язані з володінням, користуванням, розпорядженням транспортним засобом, унаслідок пошкодження або знищення (викрадення, крадіжки) наземного транспортного засобу
Страховання засобів повітряного транспорту	Майнові інтереси особи, про страхування якої укладено договір, пов'язані з володінням, користуванням, розпорядженням повітряним судном, унаслідок пошкодження або знищення (викрадення, крадіжки), засоби повітряного транспорту, у тому числі мотори, меблі, внутрішнє оздоблення, обладнання та ін.
Страховання засобів водного транспорту	Майнові інтереси, пов'язані з володінням, користуванням, розпорядженням водним судном, унаслідок пошкодження або знищення (викрадення, крадіжки) засоби водного транспорту, у тому числі мотори, такелаж, внутрішнє оздоблення, обладнання та ін.
Страховання вантажів	Майнові інтереси особи, про страхування якої укладено договір, пов'язані з володінням, користуванням, розпорядженням вантажем, унаслідок пошкодження або знищення (зникнення) вантажу (товарів, багажу або інших вантажів) незалежно від способу їх транспортування
Страховання фінансових ризиків	Майнові інтереси особи, про страхування якої укладено договір, пов'язані з повною або частковою компенсацією втрати доходів (додаткових витрат), зумовлених: — зупинкою виробництва або скороченням обсягу виробництва внаслідок обумовлених подій; — втратою роботи (для фізичних осіб); — банкрутством; — непередбаченими витратами; — невиконанням (неналежним виконанням) договірних зобов'язань контрагентом застрахованої особи, яка є кредитором за угодою; — завданими застрахованій особі судовими витратами (витратами) та ін.
Страховання інших видів майна	Майнові інтереси особи, про страхування якої укладено договір, пов'язані з володінням, користуванням, розпорядженням майном, унаслідок пошкодження або знищення майна іншого, ніж перераховувалося вище

Згідно з вітчизняним законодавством види страхування, де об'єктами страхування є майнові інтереси, пов'язані з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди юридичній або фізичній особі, її майну, належать **до страхування відповідальності**.

Є три основні поняття відповідальності: адміністративна, матеріальна і цивільна (цивільно-правова).

Матеріальна відповідальність настає тільки за збитки, які виникли внаслідок явно протиправної поведінки працівника, такої, яку можна поставити йому у вину.

Адміністративна відповідальність — одна з форм юридичної відповідальності громадян і посадових осіб за здійснення ними адміністративного правопорушення.

Матеріальна відповідальність — обов'язок працівника відшкодувати збитки, завдані підприємству, згідно з порядком, установленим трудовим законодавством.

Цивільно-правова відповідальність — не вигідні майнові наслідки, встановлені законом або договором у разі невиконання абсолютних обов'язків, а також невиконання або неналежного виконання боржником зобов'язання.

Умовами настання цивільної (цивільно-правової) відповідальності є такі:

- 1) наявність майнової шкоди;
- 2) протиправність дії, якою заподіяно шкоду;

3) причинний зв'язок між протиправною дією і шкодою;

4) вина особи, яка заподіяла шкоду.

Важливим є те, що страхування відповідальності спрямоване на захист як майнових прав осіб, постраждалих у результаті дії або бездіяльності страхувальника, так і фінансового стану самого страхувальника.

Страхування відповідальності — галузь страхування, в якій об'єктом страхових відносин є відповідальність перед третіми особами, яким може бути завданий збиток унаслідок якої-небудь дії або бездіяльності страхувальника.

Об'єкт страхування відповідальності — цивільна відповідальність фізичної або юридичної особи за матеріальний збиток (шкоду), заподіяний його діями (бездіяльністю) третім особам.

ФОРМУЛИ ДЛЯ РОЗРАХУНКІВ ЗА ОСОБИСТИМ СТРАХУВАННЯМ

Назва показника	Формула для розрахунку	Умовні позначення
Комутаційне число на дожиття (комутаційні числа) D_x, N_x, C_x, R_x	$D_x = l_x \cdot V^x$ $N_x = D_x + D_{x+1} + \dots + D_w$ $C_x = D_x \cdot V^{x+1}$ $M_x = C_x + C_{x+1} + \dots + C_w$ $R_x = M_x + M_{x+1} + \dots + M_w$	X – вік; V - дисконтуючий множник; l_x - кількість осіб, які доживають до віку x років; W - граничний вік з таблиць смертності
Дисконтуючий множник	$V^n = \frac{1}{(1+i)^n}$	i - відсоткова ставка, у частках одиниць
Ймовірність смерті протягом наступного року	$q_x = \frac{D_x}{l_x}$	D_x - кількість померлих під час переходу від віку x до віку $x+1$ q_x - ймовірність смерті протягом наступного року життя
Сума початкового внеску	$K = \frac{K_t}{(1+i)^n}$	K_t - сума страхового фонду, яка необхідна для виплати страхового відшкодування до кінця t -го року; n – фактор часу
Ймовірність дожиття особи у віці x років до віку $x+1$ років	$P_x = \frac{l_{x+1}}{l_x}$ або $P_x = 1 - q_x$	P_x - ймовірність дожиття
Основна частина нетто-ставки зі 100 гр. од. страхової суми	$T_o = \frac{\bar{B}}{\bar{C}} \cdot P \cdot 100$	$\bar{B}$ - середнє страхове забезпечення; $\bar{C}$ - середня страхова сума
Гарантована надбавка (ризикова)	$T_p = T_o \cdot A \cdot \sqrt{\frac{1 - P + \left(\frac{\bar{R}}{B}\right)}{K_d \cdot P}}$ або $T_p = T_o \cdot 2 \cdot 1,2 \cdot \sqrt{\frac{1 - P}{P \cdot N}}$	P - ймовірність появи ризику; $\bar{R}$ - середній розкид страхової забезпеченості; K_d - кількість договорів; A - коефіцієнт, який залежить від гарантії

		безпеки
Нетто-ставка	$T_H = T_o + T_P$	
Брутто-ставка	$T_B = \frac{T_H \cdot 100}{100 - f}$	T_B - брутто-ставка f - частка навантаження у тарифній ставці, %
Річна (на дожиття) тарифна ставка	$T_r = \frac{T_B}{a}$	a - коефіцієнт розстрочки (обчислюється з використанням таблиці смертності)
Одноразова нетто-ставка зі 100 гр. од. страхової суми на дожиття (nE_x) до життя x років	$nE_x = \frac{l_{x+n}}{l_x} \cdot V^n$ $nE_x = \frac{D_{x+n}}{D_x}$ $D_{x+n} = l_{x+n} \cdot V^{x+n}$	n – кількість років страхування; x - вік (років); l_x - кількість осіб, які доживають до віку x років; l_{x+n} - кількість осіб, які доживають до віку $x+n$ років; D_x, D_{x+n} - комутаційні числа
Одноразова нетто-ставка за 100 гр. од. страхової суми на випадок смерті для віку x років протягом n років (nA_x)	$nA_x = \frac{M_x - M_{x+n}}{D_x}$ $M_x = C_x + C_{x+1} + C_{x+2} + \dots + C_{x+n}$ $nA_x = \frac{D_x V + D_{x+1} V^2 + D_{x+n-1} V^n}{l_x}$ $C_x = D_x \cdot V^{x+1}$ $n-1A_x = \frac{D_{x+n+1}}{l_x} \cdot V^n$	D_x - кількість помираючих під час переходу від віку x до віку $x+1$; M_x, M_{x+n} - комутаційні числа
Одноразова нетто-ставка для x -го життєвого страхування на випадок смерті	$nA_x = \frac{M_x}{D_x}$	
Одноразова нетто-ставка зі 100 гр. од. страхової суми на випадок смерті для по життєвого страхування на випадок смерті (A_x)	$A_x = \frac{M_x}{D_x}$	

ФОРМУЛИ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ ЗА МАЙНОВИМ СТРАХУВАННЯМ

Назва показника	Формула для розрахунку	Умовні позначення
Нетто-ставка показника (основна)	$T_o = \frac{\bar{B}}{\bar{S}_n} \cdot P \cdot 100$	$\bar{B}$ - середнє страхове забезпечення; $\bar{S}_n$ - середня страхова сума; P - ймовірність настання страхового випадку

Гарантована (ризикова) надбавка	$T_P = 1,2 \cdot T_O \cdot A \cdot \sqrt{\frac{1-P}{K_d \cdot P}}$ $T_P = T_O \alpha(\gamma) \sqrt{\frac{1-p + \left(\frac{\sigma w}{\bar{W}}\right)^2}{nP}}$ $T_P = 1,2 T_O \alpha(\gamma) \sqrt{\frac{1-p}{nP}}$	T_P - гарантована ризикова надбавка; A – коефіцієнт, який залежить від гарантії безпеки; n – кількість договорів; $\bar{W}$ - середній розкид страхової забезпеченості; $\alpha(\gamma)$ - коефіцієнт, який залежить від гарантії безпеки
Нетто-ставка	$T_H = T_o + T_P$	
Брутто-ставка	$T_B = \frac{T_H \cdot 100}{100 - f}$	T_B - брутто-ставка f - частка навантаження у тарифній ставці, %
Ймовірність настання страхового випадку	$P = \frac{M}{N}$	M - кількість страхових випадків у n договорах; N – загальна кількість договорів страхування
Сума збитку	$Y = SS - N + R - O$	Y – сума збитку; SS - сума майна за страховою оцінкою; N – сума зносу; R – витрати з порядку та приведення майна до ладу; O – вартість залишків майна, яке придатне для подальшого використання (за залишковою вартістю)
Величина страхового відшкодування (за системою пропорційної відповідальності)	$W = Y \cdot \frac{S_n}{SS}$	W – величина страхового відшкодування; S_n - страхова сума за договором; Y_ϕ - фактична сума збитку
Страхова премія (СП)	$СП = \frac{S \cdot T_B}{100}$	

ФОРМУЛИ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ ЗА СТРАХОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ТА РИЗИКАМИ

Назва показника	Формула для розрахунку	Умовні позначення
Страхове відшкодування (за системою пропорційної відповідальності)	$CB = Y \cdot \frac{SS}{C}$	CB – величина страхового відшкодування; SS – страхова сума за договором; Y – фактична сума збитку; C – вартість оцінки

		об'єкта страхування
Страхове відшкодування за системою «дробової частини»	$CB = Y \cdot \frac{SS_n}{Ц}$	SS_n - вартість у частині страхування
Фактична збитковість страхової суми на 100 ум. од.	$V_t = \frac{CB}{SS} \cdot 100$	V_t - фактична збитковість страхової суми 100 ум. од.
Розмір страхової премії (T_{Π}) за ОСАГО	$T_{\Pi} = T_B \cdot K_T \cdot K_M \cdot K_{BC} \times K_O \cdot K_C \cdot K_{\Pi}$	T_B - базовий страховий тариф; K_T - коефіцієнт залежно від території переважного використання транспортних засобів; K_M - коефіцієнт, що враховує потужність двигуна; K_C - коефіцієнт залежно від періоду використання; K_{Π} - коефіцієнт залежно від строку страхування; K_{BC} - коефіцієнт залежно від віку та стажу водія; K_O - коефіцієнт залежно від кількості допущених до управління транспортним засобом
Страхове відшкодування	$CB = Y + R_1 + R_2 + \dots + R_n$	Y - фактичний збиток; R_1 - витрати, яких зазнав пред'явник претензії; R_2 - витрати, здійснені нотаріусом за згодою страховика

4. Складання есе ключових понять по темі 3.

ризик.....

страхова подія.....

функції ризику.....

критерії ризиків.....

імовірність.....

класифікація ризиків.....

оцінювання ризиків.....
 управління ризиками.....

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Написати реферат на тему: «Андерайтинг: основні завдання для прийняття рішень».

2. Виконати практичне завдання: страхова компанія освоює новий вид страхових послуг. При цьому можливі збитки, як результат не досить визначеного ринку збуту під час маркетингових досліджень.

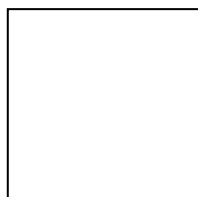
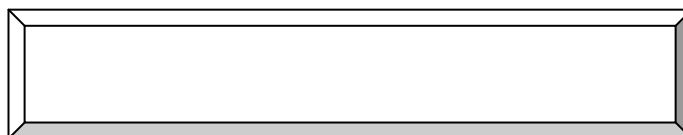
Імовірні три варіанти щодо попиту, збитки при цьому складатимуть (тис. грн.):

X_i	600	800	-500
p_i	0,2	0,4	0,3

Визначити сподівану величину ризику, тобто збитків.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Класифікація ризиків нещасних випадків у страхуванні»

1. Дати визначення терміну «Нещасний випадок»
2. Виділити основні ризики нещасних випадків.
3. Звести у блок-схему.

2. Практичне завдання. Заповнити таблицю:

Основні напрями державного регулювання в сфері страхування	Нормативне законодавство
	Закон України: «.....»: Положення
Регулятор	Закон України: «.....»:

ТЕМА 4. СТРАХОВИЙ МАРКЕТИНГ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Мета: засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичних засад управління маркетинговою діяльністю в страховому бізнесі, дізнатись більше про страховий продукт, як елемент страхового маркетингу, а також поглибити свої знання щодо завдань і функцій служби маркетингу страхової компанії.

План

1. Повторення лекційного матеріалу та базових термінів щодо теоретичних і організаційних основ страхового менеджменту.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Розв'язання практичних завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 4.

1. У даній темі розглядаються економічна сутність та функції страхового маркетингу, наводяться зміст і види маркетингової стратегії страховика та її важливість для роботи та управління компанією.

Висвітлюється важливість організації маркетингової діяльності у страхових компаніях та виведення і просування страхових продуктів на страховому ринку України.

Надаються поняття «страхова культура», «маркетинг», «страховий маркетинг». Розглядаються значимість та важливість надання споживачам грамотної реклами для якісної роботи компанії та просування страхових продуктів на страховому ринку України.

2. Тестовий контроль:

1. До заходів стратегічного маркетингу відносять:

- а) дослідження страхового ринку та його сегментацію;
- б) аналіз поточного стану реалізації страхових послуг;
- в) професійну підготовку фахівців та страхових посередників;
- г) організацію проведення рекламних заходів і зв'язків з громадськістю;
- д) усі відповіді правильні.

2. До заходів оперативного маркетингу відносять:

- а) дослідження страхового ринку та його сегментацію;
- б) визначення індикативних показників страхової продукції;
- в) розробку пропозицій та проектів щодо стратегії подальшого розвитку страховика;
- г) організацію проведення рекламних заходів і зв'язків з громадськістю;
- д) усі відповіді правильні.

3. До завдань організаційного маркетингу належать:

- а) моніторинг організаційних взаємозв'язків у структурі страхової компанії;
- б) підвищення ефективності взаємодії структурних підрозділів страховика;

в) упровадження заходів щодо зміцнення корпоративної культури персоналу страховика;

г) усі відповіді правильні;

д) усі відповіді неправильні.

4. *Маркетингова політика страховика може бути:*

а) орієнтована на вибір потенційного страхувальника;

б) орієнтована на окремі види страхування чи групи страхових продуктів;

в) орієнтована відносно конкретних каналів реалізації страхових послуг;

г) немає правильної відповіді;

д) усі відповіді правильні.

5. *Страхове поле в маркетингових дослідженнях - це:*

а) клієнти страхової компанії;

б) фактичні або потенційні клієнти страхової компанії;

в) фактичні або потенційні клієнти страхової компанії та об'єкти, які можна застрахувати;

г) кількість страхових продуктів, які може пропонувати компанія страхувальникам;

д) напрямки страхування за видами страхових послуг.

6. *В процесі маркетингових досліджень маркетинговий відділ проводить дослідження в напрямках:*

а) визначення необхідної кількості штатних працівників компанії;

б) дослідження ситуації на ринку, дій конкурентів;

в) оцінки коштів, необхідних для здійснення страхових виплат компанії;

г) усі відповіді правильні;

д) немає правильної відповіді.

7. *В процесі маркетингових досліджень маркетинговий відділ проводить дослідження в таких напрямках:*

а) аналіз стану і тенденцій економічної ситуації серед потенційних страхувальників;

б) оцінка потенціалу працівників і страхових агентів компанії;

в) формування престижу компанії серед клієнтів;

г) усі відповіді правильні;

д) немає правильної відповіді.

8. *Bancainsurance - це:*

а) співпраця банків і страхових компаній в різних напрямках (здебільшого щодо сумісної реалізації своїх послуг);

б) формування каналу з використанням банків і страховиків для виведення коштів з під оподаткування;

в) забезпечення ефективної роботи банків на страховому ринку;

г) усі відповіді правильні;

д) немає правильної відповіді.

9. *Непряма реклама страхових послуг - це:*

а) реклама, яка надається страховику банком в процесі Bancainsurance;

б) реклама, яка надається агентами страхових компаній;

- в) реклама, яка надається страховими брокерами;
- г) реклама, яка надається страхувальниками, які отримали страхове відшкодування в компанії;
- д) усі відповіді є правильними.

10. *Bancainssurance* забезпечує:

- а) збільшення надходження страхових премій і збільшення продажу послуг банку;
- б) збільшення надходження страхових премій і збільшення продажу послуг банку;
- в) отримання комісійної винагороди банком за реалізацію страхових послуг;
- г) усі відповіді правильні;
- д) немає правильної відповіді.

3. Практичні завдання:

Завдання 1. При дійсній вартості 32 000 тис. грн. житловий будинок був застрахований на суму 20 000 тис. грн. Внаслідок поєні житловий будинок було пошкоджено. Вартість відновлювальних робіт з урахуванням зносу досягла 14 000 тис. грн. Розрахувати розмір страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності і реальний збиток страхувальника.

Задача 2. Збиток страхувальника, спричинений знищенням об'єкта, дорівнює 9800 тис. грн., страхова сума за угодою страхування — 12 300 тис. грн., що складає 70 % від вартості об'єкта. Визначити розмір страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності.

Задача 3. Визначити розмір страхової суми, яку необхідно сплатити пасажиру залізничного транспорту, якщо під час поїздки стався страховий випадок у результаті якого:

- пасажир, отримав І групу інвалідності, але він не мав квитка щодо свого перевезення і користувався правом на безкоштовний проїзд відповідно до чинного законодавства;
- пасажир тимчасово втратив працездатність на 54 дні, а потім його визнали інвалідом ІІІ групи. Він мав квиток щодо свого перевезення.

Задача 4. У стоматологічній поліклініці під час виконання працівниками своїх професійних обов'язків відбулися такі страхові випадки:

- смерть лікаря-стоматолога від захворювань, зумовлених розвитком ВІЛ-інфекції. Розмір місячної заробітної плати померлого на посаді, яку він обіймав до смерті, — 12200 грн.
- медсестра втратила працездатність на 45 днів, а потім була визнана інвалідом ІІІ групи.

Визначте розмір та порядок виплати страхових сум.

Задача 5. Вартість об'єкта страхування дорівнює 54 700 тис. грн., страхова сума та збиток страхувальника становлять відповідно 80 та 60 % вартості об'єкта. Розрахувати розмір страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності.

Задача 6. Розрахувати розмір страхового відшкодування та страхового платежу, якщо господарюючий суб'єкт застрахував своє майно строком на 1 рік з відповідальністю за крадіжку зі зломом на суму 400 тис. грн. Ставка страхового тарифу 0,3 % від страхової суми. Згідно з договором передбачена умовна франшиза в розмірі 2 %, при якій надається знижка тарифу 6%. Фактичний збиток страхувальника 6,8 тис. грн., 9 тис. грн.

Задача 7. Розрахувати розмір страхового відшкодування та страхового платежу, якщо господарюючий суб'єкт застрахував своє майно строком на 1 рік з відповідальністю за крадіжку зі зломом на суму 400 тис. грн. Ставка страхового тарифу — 0,3 % від страхової суми. Згідно з договором передбачена умовна франшиза в розмірі 2 %, при якій надається знижка тарифу 6 %. Фактичний збиток страхувальника:

- а) 6,8 тис. грн.;
- б) 9 тис. грн.

4. Складання есе ключових понять по темі 4.

страховий маркетинг.....
маркетингові дослідження.....
продуктова стратегія.....
цінова стратегія.....
стратегія просування.....
стратегія збуту (розподілу).....
маркетингова політика.....
сегментування ринку.....

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Написати реферат на тему: «Економічна сутність страхового портфелю та вимоги до його формування».

2. Розв'язати кросворд.

По горизонталі:

1. Витрати на обслуговування готівкового обігу надходжень страхових внесків.
2. Витрати, які має кожен суб'єкт господарювання з організації управління та управління майном.

3. Сукупність демографічних показників, що відображають, як покоління одночасно народжених людей, умовно прийняте за 100 тис, зі збільшенням віку постійно зменшується.

4. Комплекс організаційних, інформаційно-аналітичних, економічних та інших заходів, спрямованих на розроблення, застосування, уточнення базових тарифних ставок, що підвищують і знижують рівень їх коефіцієнтів за видами (предметами) страхування, які забезпечують прийнятність, привабливість тарифів для страхувальників і прибутковість страхових операцій страховика.

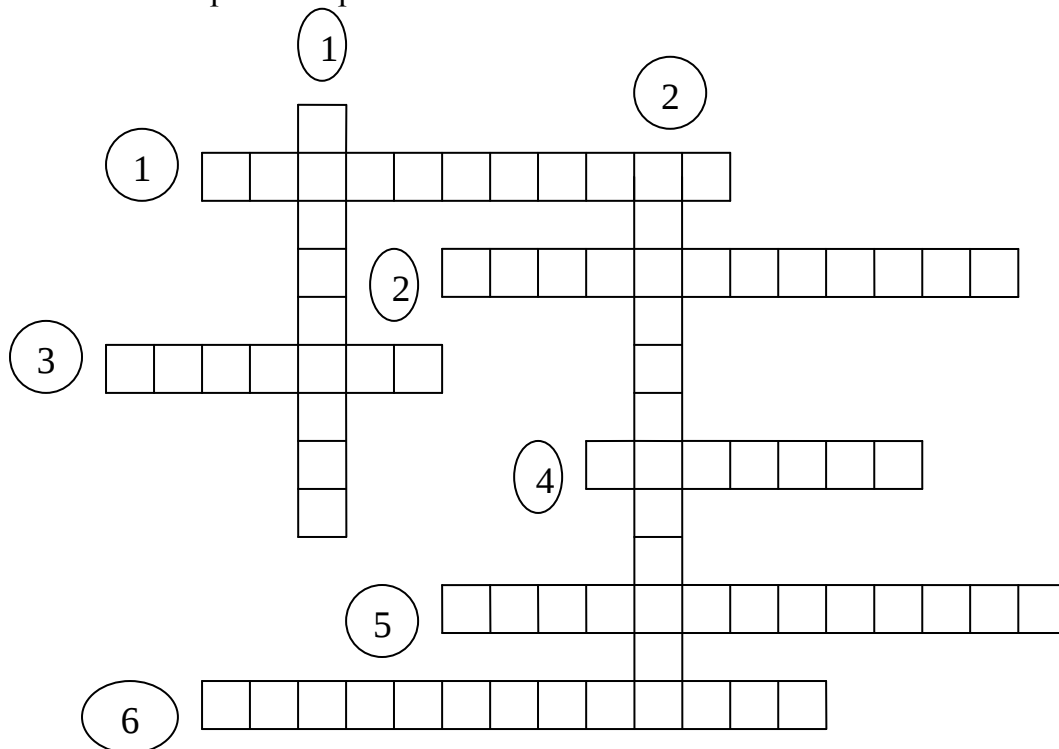
5. Коефіцієнт розстрочення, що дає можливість визначити величину розстрочених нетто-ставок.

6. Поширення на майбутнє результатів, отриманих на основі фактичних даних.

По вертикалі:

1. Перший етап процесу реалізації страхового продукту, пов'язаний з розширенням страхового поля страховика через посередництво страхових агентів.

2. Частина брутто ставки, призначена для покриття витрат на здійснення страхової діяльності страховика, включаючи реалізацію заходів, спрямованих на зниження страхових ризиків.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Правове забезпечення страхової діяльності»

1. Дати визначення терміну «Страхування»

2. Виділити основні складові Закону України «Про страхування».

3. Описати інші законодавчі акти щодо ведення страхової діяльності в Україні.

4. Звести у блок-схему.

2. Скласти блок-схему за тематикою: «Організаційно-правові форми страхових організацій, відповідно до законодавства»

1. Дати визначення терміну «Страхова компанія»

2. Виділити основні види страхових компаній.

3. Описати умови створення, реєстрації та організацію управління страховими компаніями, згідно чинного законодавства.

4. Звести у блок-схему.

ТЕМА 5. ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Мета - набуття студентами навичок з теорії та практики інвестиційної діяльності страхових компаній.

План

1. Повторення лекційного матеріалу та базових термінів щодо теоретичних і організаційних основ інвестиційної діяльності страхових компаній.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

4. Складання самостійно есе ключових понять по темі 5.

1. У даній темі розглядається інвестиційна діяльність страхової компанії.

Висвітлюється інвестиційна стратегія як форма прояву диверсифікації страхового портфеля.

Надається структура інвестиційних ринків та висвітлюються такі поняття як «інвестори», «інвестиції», «інвестиційна діяльність», «фінансовий брокер», «інвестиційні консультанти», «інвестиційний фонд».

Розглядається класифікація інвестицій.

Наводиться методика розрахунку ризику інвестицій у цінні папери та системи оцінок і методи обмеження ризиків іноземних інвестицій.

2. Тестовий контроль:

1. Що з названого охоплює обсяг поняття «страховий захист»?

- а) здійснення заходів, спрямованих на зменшення страхового ризику;
- б) фінансування витрат на боротьбу зі страховою подією;
- в) відшкодування збитків, завдяки стихійним лихам;
- г) збільшення запасів товарів з огляду на сезонність їх виробництва.

2. З яких фондів складається сукупний фонд страхового захисту?

- а) резервних фондів підприємств;
- б) амортизаційних фондів;
- в) кредитів банків;
- г) резервних фондів передбачених бюджетом;

- д) іноземних інвестицій;
- ж) резервів страхових організацій.

3. *Які з підприємств можуть займатися страховою діяльністю?*

- а) приватне підприємство;
- б) командитне товариство;
- в) товариство з обмеженою відповідальністю;
- г) державне підприємство.

4. *Реклама страхових компаній повинна:*

- а) підтримувати популярність конкурентів;
- б) надавати значущість нововведенням;
- в) поширювати образ продуктів компанії;
- г) підвищувати фінансові показники діяльності.

5. *Які види діяльності заборонено виконувати страховим компаніям?*

- а) перестраховувати ризики іноземних страховиків;
- б) надавати довгострокові кредити клієнтам;
- в) купувати і продавати для своїх потреб акції, емітовані комерційними банками;
- г) надавати консультативні послуги з питань страхування та ризику менеджменту.

6. *На який період складається стратегічний план страхової компанії?*

- а) 10 років;
- б) 3 роки;
- в) 1 рік;
- г) на термін, визначений законом.

7. *За зоною обслуговування страхові компанії бувають:*

- а) універсальні;
- в) міжнародні;
- б) перестраховальні;
- г) спеціалізовані.

8. *Розширення зв'язків страховика з різноманітними підприємствами інших галузей:*

- а) диверсифікація;
- б) горизонтальна інтеграція;
- в) вертикальна інтеграція;
- г) концентрація.

9. *До основних завдань представництва страхової компанії відносять:*

- а) рекламу;
- б) перестраховування;
- в) контроль за діяльністю страхових компаній;
- г) веде страхову діяльність.

10. *За характером роботи страховики поділяються на:*

- а) приватних;
- б) надають виключно перестраховальні послуги;
- в) державних;
- г) регіональних.

3. Практичні завдання:

Завдання 1. Розрахувати одноразову ставку по договору страхування фізичної особи на випадок смерті. Вік застрахованого — 46 років. Термін страхування — 1 рік. Страхова сума — 120 тис грн. Норма дохідності — 4 %. Питома вага навантаження в структурі брутто-ставки — 10%. За даними таблиці смертності до віку 46 років дожило 92345 осіб, кількість осіб, що померла у віці 46 років — 456; у віці 47 років — 499 осіб.

Завдання 2. Розрахувати розмір збитків та страхового відшкодування в результаті загибелі тварин, якщо загальна страхова сума - 50000 грн. Кількість застрахованих тварин - 12 шт.

Кількість тварин, придбаних після договору - 3 шт., а кількість загинув тварин — 2 шт.

Завдання 3. Розрахувати одноразову ставку по договору страхування фізичної особи на дожиття. Вік застрахованого — 35 років. Термін страхування — 15 років. Страхова сума — 250 тис. грн. Норма дохідності — 8%. Питома вага навантаження в структурі брутто-ставки — 12%. За даними таблиці смертності до віку 35 років дожило 93 245 осіб, до віку 50 років дожило 82 967 осіб.

Завдання 4. Розрахувати суму збитків в результаті стихійного лиха, якщо вартість нового предмета — 500 грн. Знос — 10 %. Вартість неушкоджених предметів — 150 грн.

Завдання 5. Громадянин уклав договір охорони квартири за допомогою засобів сигналізації на суму 130 тис. грн. та загальний договір страхування майна на суму 60 тис. грн. У період дії обох договорів з квартири сталася крадіжка на суму 220 тис. грн. На основі переліку викраденого майна, складеного страхувальником та підтвердженого органами внутрішніх справ, сума майна не застрахованого за особливим договором склала 70 тис. грн. Розрахуйте розмір страхового відшкодування, яке отримає громадянин.

Завдання 6. Підприємство виготовляє 1500 машин у рік, протягом року 12 з них виходить з ладу. Страхова компанія уклала 500 договорів по гарантійному обслуговуванню цих машин, середня страхова сума на один договір 120 000 грн., середнє страхове відшкодування на один договір — 55 000 грн. *Визначити:*

- 1) нетто-ставку зі 100 грн. страхової суми;

- 2) брутто-ставку зі 100 грн. страхової суми, якщо витрати страховика на ведення справи складають 9 %, а прибуток — 25 % брутто-ставки;
 3) розмір страхових платежів за договорами.

Завдання 7. Розрахувати страхове відшкодування та збитки, які поніс фермер за недоотримання врожаю пшениці. $S = 600$ га. Середня врожайність за останні 5 років — 36 ц/га. Фактична врожайність — 27 ц/га. Закупівельна ціна пшениці — 58 грн. од. Страхове зобов'язання компанії — 80 %.

Завдання 8. Розрахувати ризикову нетто-ставку, якщо відомо, що:

- кількість застрахованих об'єктів — 1200,
- загальна кількість страхових випадків, які відбулися, — 40 штук.

Для 20 штук з цих випадків розмір страхового відшкодування склав 65 %; для 12 штук — 52 %; для 8 штук — 20 %.

Страхова сума для кожного об'єкта страхування — 1000 грн.

Завдання 9. Розрахувати суму збитків при страхуванні ризику непогашення кредиту: сума кредиту — 50 000 грн., строк кредиту — 6 місяців, відповідальність страховика — 90 %, сплата за кредит — 60 % річних.

Завдання 10. Страхова компанія уклала 1720 страхових договорів. Вірогідність настання страхового випадку — 0,02, середня страхова сума — 180 тис. грн., середнє страхове відшкодування — 97 тис. грн., питома вага навантаження у структурі страхового тарифу — 25 %. Визначити страховий тариф при гарантії безпеки 0,95.

Завдання 11. Підприємство «Паритет» вирішило застрахувати цивільну відповідальність водіїв транспортних засобів. Тарифні ставки залежно від стажу водіїв такі: до 1 року — 5,9 %; від 1 до 5 років — 4,2%; від 5 до 10 років — 2,3 %. Страхова сума на кожного водія — 20 000 грн. Визначить страховий внесок на рік, враховуючи, що на підприємстві працює: 2 особи зі стажем роботи до 1 року; 3 особи зі стажем роботи від 1 до 5 років; 5 осіб зі стажем роботи від 5 до 10 років.

МЕТОДИКА РОЗРАХУНКУ РИЗИКУ ІНВЕСТИЦІЙ У ЦІННІ ПАПЕРИ

Достеменно відомо, що під час вибору цінних паперів для інвестування важливо мати можливість оцінити в будь-який момент рівень ризику з тим, щоб прийняти належне інвестиційне рішення.

Кожен інвестор прагне отримати максимальний дохід з мінімальним ризиком. Тому інвестора завжди цікавить рівень доходності капіталу, авансованого в цінні папери, зокрема в акції, за певний проміжок часу. Цей показник визначається за формулою:

$$R_t = \frac{P_t - P_{t-1} + D_t}{P_{t-1}} \quad (1),$$

де R_t — рівень доходу за акціями в період t ;

P_t — ціна акції на кінець періоду, для якого визначається рівень доходу;

P_{t-1} — ціна акції на початок періоду, для якого визначається рівень доходу;

D_t — виплачені в цей період дивіденди.

Періодом може служити час між двома біржовими сесіями, тобто котирування акції на двох біржових сесіях, які йдуть одна за одною, а також рік, півріччя, квартал, місяць.

Середній рівень доходу за певний проміжок часу визначається як середньоарифметичне:

$$\bar{R} = \frac{\sum_{t=1}^n R_t}{n} \quad (2),$$

де $\bar{R}$ — середній рівень доходу за n періодів;

n — кількість періодів, за які визначається середній рівень доходу.

Про *ступінь ризиковості інвестицій* у цінні папери судять за *показником варіації рівня доходу*, який визначається за формулою:

$$V = \frac{\sum_{t=1}^n (R_t - \bar{R})^2}{n - 1} \quad (3),$$

де V — варіація рівня доходу;

R_t — рівень доходу, отриманий у періоді t ;

$\bar{R}$ — середній рівень доходу, визначений за формулою (2);

n — кількість періодів, за які проводять розрахунки.

Якщо рівень доходу в різні періоди залишається незмінним, це свідчить, що рівень варіації доходу дорівнює 0. Варіація завжди виражається додатним числом.

Розмірність варіації — відсотки в квадраті. У цьому складність інтерпретації цього показника.

Тому на практиці найчастіше застосовують показник стандартного відхилення рівня доходу. Він визначається за формулою

$$S = \sqrt{V} \quad \text{або} \quad V = S^2 \quad (4),$$

де S — стандартне відхилення рівня доходу;

$\sqrt{V}$ — корінь квадратний із варіації доходу.

Розмірність стандартного відхилення рівня доходу — відсотки. Цей показник завжди виражається додатною величиною. Чим вищий показник, тим вищий ступінь ризику інвестицій у ці акції (цінні папери).

І, зрештою, важливим показником для прийняття інвестиційних рішень є показник мінливості акцій який називають коефіцієнтом варіації і визначають за формулою:

$$V_z = \frac{S}{\bar{R}} \quad (5)$$

де V_z — коефіцієнт варіації;

S — стандартне відхилення рівня доходу, що визначається за формулою (4);

$\bar{R}$ — середній рівень доходу, що визначається за формулою (2).

4. Складання самостійно есе ключових понять по темі 5.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Написати реферат на тему: «Важливість інвестиційної діяльності для розвитку страхових компаній».
2. Написати реферат на тему: «Інвестиційна діяльність страховиків: зарубіжний досвід».

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

1. Підготувати міні-доповідь та зробити презентацію на тему: «Інвестиційна політика в страхуванні: зарубіжний досвід».
2. Виконати практичне завдання.

Страхова компанія розробляє можливості впровадження нових страхових програм. Знайти найбільш економічно вигідний варіант на основі даних, наведених у таблиці:

Страхова програма	Варіант 1		Варіант 2	
	Ймовірність	Дохід	Ймовірність	Дохід
<i>A</i>	0,5	100	0,5	200
<i>B</i>	0,4	90	0,6	190

ТЕМА 6. ТАРИФНА ПОЛІТИКА В УПРАВЛІННІ СТРАХОВОЮ КОМПАНІЄЮ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Мета: закріплення теоретичних знань з методів управління активами підприємства та набуття студентами навичок з управління багатoelementним складом активів підприємства, оптимізації їх структури за критерієм мінімізації рівня ризику їх використання.

План

1. Повторення лекційного матеріалу та базових термінів щодо теоретичних і організаційних основ страхового менеджменту.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Розв'язання практичних завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 6.

1. У даній темі розглядається тарифна політика страхової компанії та основні методи її формування. Розкривається сутність тарифної політики та основні принципи її проведення.

Висвітлюється сутність, призначення та складові страхових тарифів. Їх основна характеристика.

На прикладах розглядається побудова страхових тарифів для ризикових видів страхування та визначення тарифних ставок для нових видів страхування.

Наводиться поняття «таблиці смертності» та їх важливість для побудови тарифів у сфері страхування життя. Використання показників демографічної статистики наводиться із застосуванням таблиць смертності.

На прикладах показується застосування довгострокових фінансових розрахунків та механізм обрахунку нетто-ставки на випадок дожиття та смерті.

2. Тестовий контроль:

1. *Страховиком в Україні може бути:*
 - а) будь-яка фізична особа;
 - б) фізична або юридична особа, яка зареєструвалася як суб'єкт підприємницької діяльності;
 - в) юридична особа;
 - г) юридична особа, яка одержала ліцензію на проведення страхової діяльності;
 - д) державні органи влади.
2. *За своїм походженням ризики поділяються на:*
 - а) природні;
 - б) майнові;
 - в) катастрофічні;
 - г) антропогенні;
 - д) особисті
3. *Чи приймаються спекулятивні ризики на страхування:*
 - а) так;
 - б) ні;
 - в) так, але за підвищеним тарифом;
 - г) так, але тільки державними страховими компаніями;
 - д) так, але тільки страховими пулами.
4. *Доходи страховика можна поділити на такі групи:*
 - а) доходи від основної діяльності;
 - б) доходи від посередницької діяльності;
 - в) доходи від інвестиційної та фінансової діяльності;
 - г) доходи від комерційної діяльності;
 - д) інші доходи.
5. *Витрати страховика можна поділити на такі групи:*
 - а) комісійні винагороди за передачу ризиків у перестраховування;
 - б) витрати на утримання страхової компанії;
 - в) повернення сум із централізованих страхових резервних фондів;
 - г) витрати на обслуговування процесу страхування і перестраховування;

д) виплати страхових сум та страхових відшкодувань.

6. *Прибуток від страхової діяльності формується за рахунок:*

- а) зароблених страхових премій;
- б) технічних резервів;
- в) суми коштів, повернутих із централізованих резервних фондів;
- г) доходів від розміщення тимчасово вільних коштів;
- д) комісійної винагороди від перестраховика.

7. *До складу страхового тарифу входять:*

- а) нетто-тариф та брутто-тариф;
- б) нетто-тариф, прибуток та навантаження;
- в) нетто-тариф, витрати на ведення справи та прибуток;
- г) брутто-тариф та навантаження;
- д) нетто-тариф та прибуток.

8. *Страховий агент працює:*

- а) від власного імені та за власний рахунок;
- б) від імені страховика та за власний рахунок;
- в) від імені та за рахунок страховика;
- г) від імені страховика та за рахунок страхувальника;
- д) від імені страхувальника та за рахунок страховика.

9. *До заходів стратегічного маркетингу відносять:*

- а) дослідження страхового ринку та його сегментацію;
- б) розробку пропозицій та проектів щодо стратегії подальшого розвитку;
- в) аналіз поточного стану реалізації страхових послуг;
- г) визначення індикативних показників страхової продукції;
- д) професійну підготовку фахівців та страхових посередників.

10. *Предметом безпосередньої діяльності страховика може бути:*

- а) страхування;
- б) перестрахування;
- в) кредитування постійних страхувальників-юридичних осіб;
- г) торгівля нерухомістю;
- д) фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів і управлінням ними.

11. *Страховики зобов'язані дотримуватися таких умов забезпечення платоспроможності:*

- а) наявності сплаченого статутного фонду та наявності гарантійного фонду страховика;
- б) перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності;
- в) наявності резервного фонду;
- г) наявності вільних резервів;
- д) створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань.

12. *Вільні резерви— це:*

- а) частка власних коштів страховика, яка резервується з метою

забезпечення платоспроможності страховика;

б) частка страхових резервів, яка резервується з метою виконання страхових зобов'язань перед клієнтами в майбутньому;

в) частка статутного фонду страховика;

г) частка резервного фонду;

д) частка не страхових зобов'язань.

ПОБУДОВА СТРАХОВИХ ТАРИФІВ ДЛЯ РИЗИКОВИХ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ

Нетто-ставка має бути побудована так, щоб забезпечити еквівалентність взаємовідносин між страхувальником та страховиком, яка полягає в тому, що за рахунок нетто-ставки страхова компанія повинна зібрати стільки коштів за рік, щоб їй вистачило на здійснення виплати страхових відшкодувань.

Таку еквівалентність можна представити основною тотожністю страхування, яка характеризує замкнутий розподіл одного збитку на всіх:

$$\sum \Pi_i = \sum B_i$$

де $\sum \Pi_i$ — сума страхових платежів, які надійшли до страховика за рахунок нетто-ставки за визначений період, як правило, рік.

$\sum B_i$ — сума виплачених страховиком відшкодувань за той самий період.

Оскільки сума виплачених страховиком відшкодувань розраховується як середній страховий тариф для кожного страхувальника, помножений на середню страхову суму для кожного страхувальника і на кількість укладених договорів страхування, то рівняння матиме такий вигляд:

$$\sum \Pi_i = T_n \cdot CC \cdot K_d$$

де T_n — середній страховий тариф для кожного страхувальника;

CC — середня страхова сума для кожного страхувальника;

K_d — кількість укладених договорів страхування.

$$\sum B_i = CB \cdot K_B$$

де CB — середнє відшкодування на одного страхувальника;

K_B — кількість таких відшкодувань.

$$T_n = \frac{K_B}{K_d} \cdot \frac{CB}{CC}$$

де $\frac{K_B}{K_d}$ — частота настання страхового випадку.

$$\frac{K_B}{K_d} = P(A)$$

Позначимо $\frac{CB}{CC}$ через деякий коефіцієнт K , тоді страховий тариф розраховуватиметься за формулою

$$T_n = P(A) \cdot K \cdot 100$$

Показник K називається показником збитковості страхової суми зі 100 її грошових одиниць.

Показник збитковості страхової суми показує ймовірність втрат страховика у

вигляді тієї частки сукупної страхової суми, яка вибуває зі страхового портфеля страховика щорічно або за тарифний період.

Обрахунок нетто-ставки для ризикових видів страхування різняться за такою ознакою, як стійкість чи нестійкість динамічного ряду показників збитковості страхової суми.

Розглянемо методику розрахунку нетто-ставки за умови стійкості динамічного ряду показників збитковості страхової суми за п'ять років.

Динамічний ряд показників збитковості страхової суми є стійким, коли не видно чітко вираженої тенденції до зростання чи зменшення.

У будь-якому разі ризиковий страховий тариф нетто — це сума базового тарифу нетто (T_o) і ризикової надбавки (R_H).

$$T_n = T_o + R_H$$

де T_o — середньоарифметичний показник збитковості (за умови стійкого динамічного ряду);

R_H — гарантія того, що страховик буде здатним здійснити виплати в кожному конкретному році.

Необхідність включення ризикової надбавки до тарифу нетто пояснюється тим, що в несприятливі роки (T_o) може не вистачити коштів для виконання своїх зобов'язань і знадобляться запасні фонди для покриття збитків. Призначення ризикової надбавки — забезпечення стійкості та рентабельності.

Якщо випадкова величина має нормальний розподіл і якщо за ризикову надбавку взяти 1, то отримаємо 68% впевненості, що не вийдемо за межі, якщо як ризикову надбавку взяти 2 — 95% впевненості, якщо 3 — 98, якщо 4 — 100%.

Якщо збільшити величину ризикової надбавки, то це призведе до подорожчання страхового продукту.

На практиці боротьба йде за кожну соту відсотка і враховується значна кількість чинників. Є цілі таблиці коефіцієнтів, які дають можливість дібрати найбільш прийнятний.

Розглянемо методику розрахунку нетто-ставки за умови нестійкого динамічного ряду показників збитковості страхової суми за п'ять років.

У цьому випадку характерною є ситуація, коли спостерігається тенденція до збільшення (зниження) збитковості зі 100 грошових одиниць страхової суми.

Визначення основної частини нетто-ставки (T_o) побудоване на прогнозуванні збитковості на майбутні три роки.

Використання першого підходу неможливе, оскільки призводить до надмірної збитковості чи рентабельності. У такому разі прогнозування здійснюється з використанням методу парної кореляції та екстраполяції лінійного тренду.

Парна кореляція — математичний метод встановлення взаємозв'язку між двома показниками.

Тренд — математична функція, яка найкраще відображає взаємозв'язок між показниками і дає уявлення про тенденції зміни цього взаємозв'язку.

Лінійний тренд — математична лінійна функція, яка найкраще відображає взаємозв'язок між показниками і дає уявлення про тенденції зміни цього взаємозв'язку.

Екстраполяція — поширення на майбутнє результатів, отриманих на основі фактичних даних.

Рівняння лінійного тренду має вигляд

$$\hat{Y} = a_o + a_1(t)$$

де $\hat{Y}$ — збитковість зі 100 грошових одиниць страхової суми (функція);

t — час, у роках (аргумент).

a_o, a_1 — шукані рівняння лінійного тренду.

При здійсненні страхування в ризиковій сфері страхування сума виплаченого страхового відшкодування відхиляється від страхової суми, при цьому, якщо за окремою угодою виплата може бути тільки меншою ніж страхова сума, то середня за групою об'єктів виплата на одну угоду може перевищувати середню страхову суму. Тому потрібні ризикові надбавки.

ВИЗНАЧЕННЯ ТАРИФНИХ СТАВОК ДЛЯ НОВИХ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ

Особливістю розрахунку тарифних ставок для нових видів страхування є те, що в цьому випадку не враховується такий показник, як збитковість страхової суми на 100 грошових одиниць.

Тариф нетто за новими видами страхування може бути розрахований з урахуванням імовірної частоти настання страхового випадку, ймовірного відношення середньої майбутньої виплати на один постраждалий об'єкт до середньої очікуваної страхової суми на один об'єкт страхування.

Ризикова надбавка для нових видів страхування обраховується з використанням коефіцієнта вибіркової.

Частота страхового випадку ($Ч_n$) розраховується за такою формулою:

$$Ч_n = \frac{K_c}{K_o}$$

де K_c — кількість потенційних страхових випадків за певний період (кількість потенційних страхових виплат);

K_o — кількість потенційних об'єктів страхування.

Під час обрахунку тарифу нетто використовується поправочний коефіцієнт (K_{np}), який враховує збитковість суми:

$$K_{np} = \frac{C_B}{CC}$$

де C_B — середня ймовірна виплата на один постраждалий об'єкт;

CC — середня очікувана страхова сума на один постраждалий об'єкт.

Ризикова надбавка за новими видами страхування обчислюється за допомогою коефіцієнта вибіркової ($K_{виб}$), який дає можливість врахувати вплив рівня розвитку нового виду страхування на рівень збитковості страхової суми.

Цей вплив полягає в тому, що зі збільшенням рівня розвитку нового виду страхування рівень збитковості відносно знижується (оскільки приходять нові страхувальники).

Коефіцієнт вибіркової розраховується за формулою:

$$K_{виб} = \frac{(1 - K_{зб}) \cdot (1 - K_p)}{K_p}$$

де K_p — коефіцієнт передбачуваного рівня розвитку нового виду страхування;

$K_{зб}$ — коефіцієнт відставання (відносного зниження/збільшення) суми виплат порівняно зі зниженням (збільшенням) рівня розвитку нового страхування.

Коефіцієнт передбачуваного рівня розвитку нового виду страхування може бути розрахований таким чином:

$$K_p = \frac{Y_p}{100}$$

де Y_p — передбачуваний рівень розвитку страхування у відсотках;

100 — 100 %.

Коефіцієнт передбачуваного рівня розвитку нового виду страхування коливається в межах (0; 1).

Якщо (K_p) наближається до 0, то вибірковість буде більша (ризикова надбавка вища).

Якщо (K_p) наближається до 1, то вибірковість буде менша (ризикова надбавка нижча). Надмірної рентабельності через встановлення вищої надбавки доведеться уникнути.

Коефіцієнт відставання (відносного зниження/збільшення) суми виплат порівняно зі зниженням (збільшенням) рівня розвитку нового страхування КОЛИВАЄТЬСЯ В МЕЖАХ (0; 1).

Якщо ($K_{зб}$) наближається до 0, то коефіцієнт вибірковості зростає.

Якщо ($K_{зб}$) наближається до 1, то коефіцієнт вибірковості знижується.

($K_{зб}$) показує, на скільки відсотків приблизно зменшаться виплати страхувальника при зниженні нового виду страхування на 10%. Якщо йдеться про випередження, то $K_{зб}$ показує, наскільки рівень виплат випереджає розвиток страхування.

Тариф нетто для нових видів страхування обчислюється як добуток частоти страхового випадку, поправочного коефіцієнта і коефіцієнта вибірковості:

$$T_n = \chi_n \cdot K_{np} \cdot K_{виб} \cdot 100$$

де χ_n і K_{np} відображають особливості побудови T_o , а $K_{виб}$ — ризикової надбавки.

Якщо немає статистичної бази, то беруть імовірнісні очікувані позиції за подібними видами страхування і враховують пороги збитковості. Так роблять протягом трьох років.

Є пороги збитковості, які перевищувати не слід.

При веденні нових видів страхування, якщо немає статистичної інформації, рекомендується поправочний коефіцієнт приймати не нижчим:

0,3 — при страхуванні від нещасних випадків і медичному страхуванні;

0,4 — при страхуванні наземного транспорту;

0,5 — при страхуванні вантажів і майна, крім транспорту;

0,6 — при страхуванні повітряного і водного транспорту;

0,7 — при страхуванні фінансових ризиків і відповідальності.

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ТАРИФІВ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

Є три основні особливості побудови тарифів у сфері страхування життя:

1. Розрахунок проводиться з використанням демографічної статистики і теорії ймовірності.

2. Застосовуються способи довгострокових фінансових розрахунків.

3. Тарифна нетто-ставка складається з кількох частин, кожна з яких повинна сформулювати страховий фонд для того, щоб страховик зміг відповідати за своїми зобов'язаннями перед страхувальниками, які включені до умов страхування.

Різновиди страхування життя:

- страхування життя;
- змішане страхування.

Нетто-ставка при страхуванні життя включає дві частини:

перша частина — фонд ризику дожиття;

друга частина — фонд ризику смерті.

У змішаному страхуванні життя відповідальність страховика розширена (включається відповідальність за тимчасової непрацездатності).

1. Використання показників демографічної статистики враховується із застосуванням таблиць смертності.

Таблиці смертності — сукупність демографічних показників, що показують, як покоління одночасно народжених людей, умовно прийняте за 100 тис, зі збільшенням віку постійно зменшується. По горизонталі у таблиці смертності відображаються демографічні показники, що характеризують процес дожиття і смертності одночасно народжених людей.

По вертикалі у таблиці смертності відображається вік особи від народження до 100 років.

Є повні та неповні таблиці смертності.

Повна таблиця смертності містить інформацію по кожному року, а неповна — відображає інформацію з інтервалом у п'ять років (табл.).

Таблиця.

Скорочений фрагмент таблиці смертності

Вік (x)	Чоловіча стать			Жіноча стать		
	l_x	dx	qx	l_x	dx	qx
0	100000					
1						
2						
⋮						
40						
⋮						
100						
W						

Примітки:

l_x — кількість людей, які дожили до віку x з 10 народжених;

10 — корінь таблиці смертності (не обов'язково 100 000);

W — граничний рядок таблиці смертності;

$1W$ означає, що кількість людей 1 у віці $W+1$ дорівнює нулю;

dx — кількість померлих у віці x .

$$dx = l_x + 1$$

qx — імовірність померти протягом року для особи у віці x .

$$qx = \frac{dx}{l_x}$$

p_x — ймовірність прожити ще один рік для особи у віці x .

$$p_x = 1 - q_x = \frac{l_x + 1}{l_x}$$

${}_np_x$ — ймовірність прожити ще протягом n років для особи у віці x .

$${}_np_x = \frac{l_x + n}{l_x} = p_x \cdot p_{x+1} \cdot \dots \cdot p_{x+n-1}$$

${}_npq_x$ — ймовірність померти протягом n років для особи у віці x .

$${}_npq_x = \frac{(l_x - l_{x+n})}{l_x} = 1 - {}_np_x$$

T_x — повне число років, яке проживуть особи у віці x , із чисельності людей l_x .

$$T_x = \sum l_x + k.$$

e_x — середня тривалість життя, що залишилося для особи у віці x .

$$e_x = \frac{T_x}{l_x}$$

2. Застосування довгострокових фінансових розрахунків.

Якщо страхувальники платять внески в страхування життя, то ці внески є інвестиціями.

Кінцевий страховий фонд страхової компанії, який вона повинна мати в кінці t -го року, якщо страхувальники вступають у страхування на t років (K_t) розраховується за формулою

$$K_t = K \cdot (1 + i)^t$$

де K — початкова величина страхового фонду, створена за рахунок страхових внесків;

T — фактор часу, кількість років, на які здійснюється страхування.

i — ставка відсотка в частках одиниці.

$$K = \frac{K_t}{(1 + i)^t}$$

де K — початковий страховий фонд, створений за рахунок нетто-ставки в страхуванні життя.

$$v = \frac{1}{(1 + i)}$$

де v — дисконтний множник, що дає можливість привести майбутню вартість до сучасної.

$$K = \frac{K_t}{\hat{V}_t}$$

Ця формула характеризує зміст взаємозв'язку між майбутньою і теперішньою вартістю страхового фонду.

3. Механізм обрахунку нетто-ставки на випадок дожиття та смерті.

Нетто-ставка на випадок дожиття особи у віці x на строк n років (nEx) розраховується за формулою

$$nEx = (l_x + n) \cdot v^n \cdot n \frac{S}{l_x}$$

де $(l_x + n)$ — кількість осіб, які дожили до віку $(x + n)$, з тих, хто вступили в страхування;

v — дисконтний множник, що дає змогу привести майбутню вартість до сучасної;

n — кількість застрахованих об'єктів;

S — страхова сума за угодою;

lx — кількість осіб, які вступили в страхування у віці x .

Нетто-ставка на випадок смерті особи (nAx) розраховується за формулою

$$nAx = (dx \cdot v + (dx + 1) \cdot v^2 \cdot (dx + n - 1) \cdot v^n) \cdot \frac{S}{ln}$$

У чисельнику — майбутня вартість, приведена до теперішньої.

У знаменнику — кількість осіб у страхуванні.

Показує, скільки потрібно заплатити один раз за весь період страхування на одну особу. Але сплати можна розстрочити на певний строк. Для цього застосовують коефіцієнти розстрочення (K постнумерандо).

Коефіцієнт постнумерандо — коефіцієнт розстрочення, що дає можливість визначити величину розстрочених нетто-ставок.

Щодо розрахунку нетто-ставки у разі нещасного випадку, то тут особливих підходів немає.

Нетто-ставка на випадок втрати працездатності включається в усі річні тарифи в єдиному розмірі незалежно від віку застрахованого, її розмір встановлюється на основі практичних даних страхової компанії про виплати страхових сум у зв'язку з утратою працездатності внаслідок нещасного випадку.

Щодо навантаження та тарифу брутто особливостей обрахунку немає, застосовується така сама методика, як у загальних видах ризикового страхування.

3. Практичні завдання:

Завдання 1. Розрахувати одноразову ставку по договору страхування фізичної особи на випадок смерті. Вік застрахованого — 46 років. Термін страхування — 1 рік. Страхова сума — 120 тис грн. Норма дохідності — 4 %. Питома вага навантаження в структурі брутто-ставки — 10%. За даними таблиці смертності до віку 46 років дожило 92345 осіб, кількість осіб, що померла у віці 46 років — 456; у віці 47 років — 499 осіб.

Завдання 2. Розрахувати розмір збитків та страхового відшкодування в результаті загибелі тварин, якщо загальна страхова сума - 50000 грн. Кількість застрахованих тварин - 12 шт.

Кількість тварин, придбаних після договору - 3 шт., а кількість загиблих тварин — 2 шт.

Завдання 3. Розрахувати одноразову ставку по договору страхування фізичної особи на дожиття. Вік застрахованого — 35 років. Термін страхування — 15 років. Страхова сума — 250 тис. грн. Норма дохідності — 8%. Питома вага навантаження в структурі брутто-ставки — 12%. За даними таблиці смертності до віку 35 років дожило 93 245 осіб, до віку 50 років дожило 82 967 осіб.

Задача 4. Розрахувати суму збитків в результаті стихійного лиха, якщо вартість нового предмета — 500 грн. Знос — 10 %. Вартість неушкоджених предметів — 150 грн.

Завдання 5. Страховий тариф — 0,15 грн. зі 100 грн. страхової суми, страхова сума 560 000 грн. За дотримання правил техніки безпеки страховик надає страхувальнику знижку 3 %. Визначити загальну суму страхового внеску.

Завдання 6. Громадянин уклав договір охорони квартири за допомогою засобів сигналізації на суму 130 тис. грн. та загальний договір страхування майна на суму 60 тис. грн. У період дії обох договорів з квартири сталася крадіжка на суму 220 тис. грн. На основі переліку викраденого майна, складеного страхувальником та підтвердженого органами внутрішніх справ, сума майна не застрахованого за особливим договором склала 70 тис. грн. Розрахуйте розмір страхового відшкодування, яке отримає громадянин.

Завдання 7. Підприємство виготовляє 1500 машин у рік, протягом року 12 з них виходить з ладу. Страхова компанія уклала 500 договорів по гарантійному обслуговуванню цих машин, середня страхова сума на один договір 120 000 грн., середнє страхове відшкодування на один договір — 55 000 грн. *Визначити:*

- 1) нетто-ставку зі 100 грн. страхової суми;
- 2) брутто-ставку зі 100 грн. страхової суми, якщо витрати страховика на ведення справи складають 9 %, а прибуток — 25 % брутто-ставки;
- 3) розмір страхових платежів за договорами.

Завдання 8. Розрахувати страхове відшкодування та збитки, які поніс фермер за недоотримання врожаю пшениці. $S = 600$ га. Середня врожайність за останні 5 років — 36 ц/га. Фактична врожайність — 27 ц/га. Закупівельна ціна пшениці — 58 грн. од. Страхове зобов'язання компанії — 80 %.

4. Складання самостійно есе ключових понять по темі 6.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Написати реферат на тему: «Фінансове управління людським капіталом підприємства».
2. Виконати практичні завдання:

Завдання 1. Розрахувати ризикову нетто-ставку, якщо відомо, що:

- кількість застрахованих об'єктів — 1200,
- загальна кількість страхових випадків, які відбулися, — 40 штук.

Для 20 штук з цих випадків розмір страхового відшкодування склав 65 %; для 12 штук — 52 %; для 8 штук — 20 %.

Страхова сума для кожного об'єкта страхування — 1000 грн.

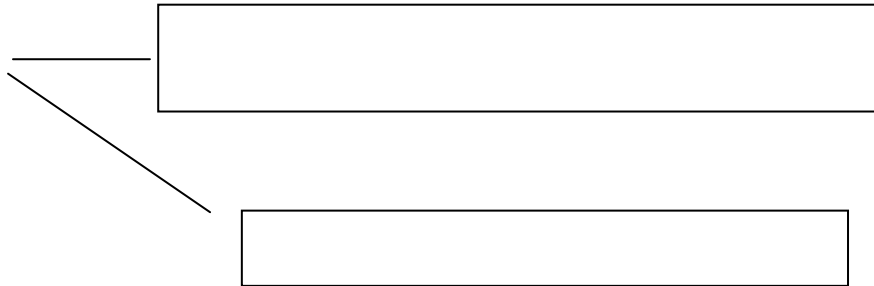
Завдання 2. Розрахувати суму збитків при страхуванні ризику непогашення кредиту: сума кредиту — 50 000 грн., строк кредиту — 6 місяців, відповідальність страховика — 90 %, сплата за кредит — 60 % річних.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Скласти блок-схему за тематикою: «Класифікація витрат, пов'язаних з обслуговуванням електронної техніки»

Витрати, пов'язані з обслуговуванням електронної техніки класифікуються за такими ознаками:

- 1.
- 2.
- 3.

2. Виконати практичне завдання.

Розмір індивідуального збитку X за договором страхування за певний період подано у вигляді:

$$X = I \cdot Y$$

де I – індикатор події «стався страховий випадок», а Y описує розмір збитку внаслідок страхового випадку.

Відомо, що нетто-премія становить **2**, дисперсія випадкової величини Y дорівнює **16**, а дисперсія випадкової величини X дорівнює **30**.

Визначте ймовірність настання страхового випадку та середній розмір страхового відшкодування.

ТЕМА 7. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Мета - з'ясувати та закріпити теоретичні основи управління фінансами страхової компанії.

План

1. Повторення лекційного матеріалу та базових термінів щодо теоретичних і організаційних основ управління прибутком, видатками, доходами страхової компанії на ведення страхової справи.
2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 7.

1. У даній темі розглядається сутність фінансів страховика, їх структура.

Розглядаються доходи та витрати страховика, їх формування. Наводиться характеристика витрат на ведення страхової справи.

Висвітлюється характеристика основних показників фінансової діяльності страхової компанії та формування фінансового результату діяльності страховика.

Розглядаються такі поняття як «рентабельність страхової послуги», «рентабельність продажу», «рентабельність страхової справи», «рентабельність інвестиційної діяльності», «рентабельність активів», «рентабельність власного капіталу».

Наводяться економічний та фінансовий аналіз діяльності страхових організацій, основні абсолютні показники, що використовуються під час оцінки страхової компанії як об'єкта господарювання, аналіз динаміки страхових платежів та страхового відшкодування, аналіз ризикованості страхових операцій, аналіз страхових виплат.

Розглядається система обліку страхових операцій.

2. Тестовий контроль:

1. *Платоспроможність страхової компанії - це:*

- а) забезпечення її грошовими коштами;
- б) здатність компанії виконувати свої зобов'язання;
- в) здатність страхової компанії оплачувати як воює пред'явлені зобов'язання, так і ті, за якими термін виконання ще не наступив;
- г) ліквідність страхової компанії;
- д) здатність страхової компанії оплачувати ще не пред'явлені страхові і нестрахові зобов'язання.

2. *Ліквідність страхової компанії — це:*

- а) забезпечення її грошовими коштами;
- б) здатність розраховуватися за терміновими зобов'язаннями за рахунок наявних активів;
- в) підхід до управління платоспроможністю;
- г) усі відповіді правильні;
- д) немає правильної відповіді.

3. *Нетто-активи страхової компанії - це:*

- а) активи, які не мають матеріальної форми;
- б) активи страховика звільнені від зобов'язань;
- в) активи страховика звільнені від зобов'язань за винятком нематеріальних активів;
- г) частка активів, до якої не входять неякісні і непрофільні активи;
- д) активи страховика за мінусом зобов'язань і непрофільних активів.

4. *Умови забезпечення платоспроможності страховика відповідно до вимог Закону України “Про страхування”:*

- а) перевищення нормативного запасу платоспроможності над фактичним і дотримання вимог мінімального статутного капіталу;
- б) перевищення фактичного запасу над нормативним і дотримання вимог мінімального статутного капіталу;
- в) відсутні чіткі вимоги;
- г) застосовуються ті ж вимоги, що і в країнах СС;
- д) відповідність коефіцієнтів ліквідності і достатності капіталу встановленим нормативам.

5. *При розрахунку реальної вартості активів страховика повністю вилучаються:*

- а) непрофільні активи і дебіторська заборгованість;
- б) нематеріальні активи і дебіторська заборгованість;
- в) запаси і непрофільні активи;
- г) нетто-активи;
- д) нематеріальні активи і запаси.

6. *Показник загальної платоспроможності страховика обр-ховується за формулою:*

- а) Балансова вартість активів / Реальна вартість активів;
- б) Балансова вартість активів / Нетто-активи;
- в) Реальна вартість активів / Балансова вартість активів;
- г) Реальна вартість активів / Нетто-активи;
- д) Грошові кошти / Реальна вартість активів.

7. *Норматив показника загальної платоспроможності страхової компанії:*

- а) не менше 0,7;
- б) не більше 0,7;
- в) не менше 0,8;
- г) не більше 0,8;
- д) норматив відсутній.

8. *У яких компаній повинен бути підвищений рівень ліквідності:*

- а) у компаній зі страхування життя;
- б) у ризикових компаній;
- в) у кептивних компаній;
- г) універсальних компаній;
- д) у компаній, які спеціалізуються на перестрахованні.

9. *Якщо фінансовий ринок стабільний, термінову потребу в грошових коштах компанії можуть покривати за рахунок:*

- а) емісії облігацій;
- б) випуску акцій;
- в) короткотермінового банківського кредиту;
- г) реалізації активів;
- д) усі відповіді правильні.

10. Якщо фінансовий ринок нестабільний, термінову потребу в грошових коштах компанії можуть покривати за рахунок:

- а) емісії облігацій;
- б) випуску акцій;
- в) короткотермінового банківського кредиту;
- г) реалізації активів;
- д) усі відповіді правильні.

ДОХОДИ ТА ВИТРАТИ СТРАХОВИКА

Основним джерелом доходів страховика є зароблені страхові премії. Тобто кошти страховика стають "заробленими" після закінчення договору страхування, якщо за період дії цього договору не відбуваються страхові випадки. За економічним змістом зароблені страхові премії є результатом реалізації страхової послуги, аналогічно поняттю "виручка від реалізації продукції".

Розмір зароблених страхових премій залежить від суми страхових платежів і зміни залишків резервів незароблених премій і визначається формулою

$$ЗСП = Д_{СП} + РНП_{поч} - РНП_{кін}$$

де $ЗСП$ — зароблені страхові премії;

$Д_{СП}$ — надходження страхових платежів за вирахуванням страхових платежів, сплачених перестраховикам за договорами перестрахування у певному періоді;

$РНП_{поч}$ — резерв незароблених премій на початок звітного періоду;

$РНП_{кін}$ — резерв незароблених премій на кінець звітного періоду.

Незароблені страхові премії є складовою технічних резервів страховика, а також страховими преміями, які страховик отримав і зберігає до закінчення строку дії договору страхування, але які не є його власністю.

Резерви незароблених премій розраховуються щоквартально залежно від сум надходжень страхових платежів за певними видами страхування у кожному кварталі, який передуює звітній даті декількома методами. В Україні найчастіше використовується спрощений метод:

- сума надходжень страхових премій у першому кварталі відповідного періоду множиться на $\frac{1}{4}$;
- сума надходжень страхових платежів у другому кварталі того ж періоду множиться на $\frac{1}{2}$;
- сума надходжень страхових платежів у третьому кварталі множиться на $\frac{3}{4}$;
- усі отримані добутки додаються.

ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКА

До відносних показників оцінки фінансових результатів діяльності страхової компанії відносять такі показники рентабельності.

а) рентабельність страхової послуги:

$$P_{noc} = \frac{П_{факт}}{В} \cdot 100\%,$$

де $П_{факт}$ — фактичний прибуток; $В$ — витрати страхової компанії;

б) рентабельність продажу:

$$P_{np} = \frac{П_{чис}}{C_{пл}} \cdot 100\%$$

де $П_{чис}$ — чистий прибуток; $C_{пл}$ — страхові платежі;

в) рентабельність страхової справи:

$$P_{cc} = \frac{П_{тар}}{BBS} \cdot 100\%,$$

де $П_{тар}$ — прибуток у тарифах; BBS — витрати на ведення справи;

г) рентабельність інвестиційної діяльності:

$$P_{инв} = \frac{П_{инв}}{CP} \cdot 100\%$$

де $П_{инв}$ — прибуток від інвестиційної діяльності; CP — страхові резерви;

д) рентабельність активів:

$$P_{акт} = \frac{П_{чис}}{A} \cdot 100\%$$

де A — середньорічна вартість активів;

е) рентабельність власного капіталу:

$$P_K = \frac{П_{чис}}{BK} \cdot 100\%$$

де BK — власний капітал.

ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

1. Аналіз динаміки страхових платежів та страхового відшкодування.

- Темп зростання страхового відшкодування відображає динаміку зростання страхового відшкодування за окремий інтервал часу.
- Темп зростання страхових платежів відображає динаміку надходження страхових платежів до страхової компанії за звітний період.

Розглядаючи ці два показники, слід розцінювати вкрай негативно тенденцію до перевищення темпів зростання страхових виплат над страховими платежами. Подібна тенденція вимагає вжиття керівництвом компанії відповідних заходів.

- Темп приросту страхового відшкодування та темп приросту страхових платежів використовуються для дослідження швидкості змін, які відбуваються у динаміці страхових платежів та страхових виплат і дають змогу наочно оцінити динамічні процеси, які відбуваються у страхуванні.

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ СТРАХОВИХ ПЛАТЕЖІВ ТА СТРАХОВОГО ВІДШКОДУВАННЯ

Одиниця вимірювання	Формула	Одиниця вимірювання	Умовні позначення
---------------------	---------	---------------------	-------------------

Темп зростання страхового відшкодування	$TЗ = \frac{CB_t}{CB_{t-1}}$	Рази, %	CB_t - сума страхових виплат за t період; CB_{t-1} - сума страхових виплат за t попередній період
Темп зростання страхових платежів	$TЗ = \frac{СП_t}{СП_{t-1}}$	Рази, %	$СП_t$ - сума страхових виплат за t період; $СП_{t-1}$ - сума страхових виплат за t попередній період
Темп приросту страхового відшкодування	$ТП = \frac{CB_t - CB_{t-1}}{CB_{t-1}}$	Рази, %	CB_t - сума страхових виплат за t період; CB_{t-1} - сума страхових виплат за t попередній період
Темп приросту відшкодування	$ТП = \frac{СП_t - СП_{t-1}}{СП_{t-1}}$	Рази, %	$СП_t$ - сума страхових виплат за t період; $СП_{t-1}$ - сума страхових виплат за t попередній період

Більш детальний аналіз рівня ризику у процесі страхування дають змогу зробити показники, які фіксують рівень ризику по страховій компанії у цілому та за окремими видами страхування.

2. Аналіз ризикованості страхових операцій.

- *Коефіцієнт ризику* засвідчує ступінь фактичного ризику за звітний період. Розрахунок цього коефіцієнта за окремими видами страхування виконується з метою виявлення того, які види страхування є найбільш ризиковими, а які мають обмежений рівень ризику.
- *Коефіцієнт безпечності страхових операцій* характеризує структуру ризику за видами страхування, при цьому базою оцінки є кількість договорів страхування по страховій компанії у цілому та за окремими видами страхування. Якщо цей коефіцієнт зменшується до 0, це свідчить про збільшення ризикованості страхування у міру збільшення кількості договорів страхування.

АНАЛІЗ РИЗИКОВАНOSTІ СТРАХОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Назва показника	Формула	Одиниця вимірювання	Умовні позначення	Примітки
Коефіцієнт частоти страхових виплат (коефіцієнт ризику)	$KP = \frac{\sum KB_t}{\sum KD_t}$	Рази	KB_t — кількість страхових виплат за t період; KD_t — кількість договорів	Розраховується за кожен квартал і рік у цілому, а також у цілому та за кожним

			страхування за t період	видом страхування
Коефіцієнт безпечності страхових операцій	$КБСО = \sqrt{\frac{1 - КР}{КД_t \cdot КР}}$	Рази	$КР$ — коефіцієнт ризику; $КД_t$ — кількість договорів страхування за t період	Розраховується за кожен квартал і рік у цілому

Для того, щоб виявити проблеми, які зумовлюють збільшення рівня ризику в процесі страхування, необхідно проаналізувати страхові виплати, що дасть змогу оцінити збитковість різних видів страхування та розробити план дій зі зменшення страхових виплат.

3. Аналіз страхових виплат.

- *Середня виплата страхового відшкодування за одним договором* — показник, за рахунок зіставлення якого по компанії в цілому і за видами страхування можна виявити найбільш проблематичні види страхування.

- *Рівень страхових виплат* характеризує суму страхових виплат, що припадає на одиницю отриманого страхового платежу. За рахунок аналізу динаміки цього коефіцієнта визначають критичні моменти, які потребують захисних дій з боку менеджменту компанії.

Для детальнішого аналізу окремого виду страхування використовують коефіцієнт страхових виплат за окремими видами страхування, що дає змогу оцінити збитковість того чи іншого виду страхування і забезпечити належне коригування у процесі його стимулювання.

- Коефіцієнт поточного ризику характеризує поточний рівень ризику за окремими видами страхової діяльності. Під час розрахунку цього показника використовується метод ланцюгових підстановок, коли визначається співвідношення показника страхових виплат за окремий місяць до середньомісячної суми страхових платежів за минулий рік. Отримані у розрахунку цього коефіцієнта результати мають важливе значення для оцінки поточного рівня ризику страхової компанії. Зростання коефіцієнта поточного ризику сигналізує про погіршення ситуації, а в такому разі керівництво страхової компанії має вдатися до оперативних превентивних дій. У разі зростання цього коефіцієнта актуарій зобов'язаний або здійснити перерахування страхових тарифів, або рекомендувати андерайтеру застосувати підвищувальні коефіцієнти під час розрахунку страхових платежів.

Важливе значення під час оцінки ризику страхової діяльності має аналіз портфеля страхових ризиків. Здійснивши цілеспрямоване перегрупування страхових ризиків, можна оптимізувати загальний рівень ризику страхового портфеля.

АНАЛІЗ СТРАХОВИХ ВИПЛАТ

Назва показника	Формула	Одиниця вимірювання	Умовні позначення	Примітки
Середня виплата страхового відшкоду-	$CCB = \frac{\sum CB_t}{\sum КД_t}$	тис. грн.	CB_t — сума страхового відшкодування за t період;	Розраховується за кожен квартал і рік у цілому. За необхід-

вання за одним договором			$KД_t$ — кількість договорів страхування за t період	ності можна розрахувати за кожним видом страхування
Рівень страхових виплат (у цілому)	$KB = \frac{\sum CB_t}{СП_t}$	%	CB_t — сума страхового відшкодування за t період; $СП_t$ — сума страхових платежів за t період	Поетапно розраховуються показники за кожен квартал і рік у цілому
Рівень страхових виплат (за видами страхування)	$KB_i = \frac{CB_{it}}{СП_{it}}$	%	CB_{it} — сума страхового відшкодування за i -м видом страхування за t період $СП_{it}$ — сума страхових платежів за i -м видом страхування за t період	Поетапно розраховуються показники за кожним видом страхування за кожен квартал і в цілому за рік
Коефіцієнт поточного ризику	$КПР = \frac{\sum C_i B_{t'}}{\sum СП_{it^*} / 12}$		$C_t B_{t'}$ — сума страхових виплат за i -м видом страхування за t' один місяць; $СП_{it^*}$ — сума страхових платежів за i -м видом страхування за t^* розрахований річний період	Розраховується за кожен квартал (або календарний місяць)

4. Аналіз страхового портфеля.

• *Коефіцієнт участі* відображає частку страхових платежів з окремого виду страхування у структурі страхового портфеля. За допомогою цього показника можна проаналізувати зміну загального страхового ризику по компанії в цілому за умови зміни частки того чи іншого виду страхування. Суттєве збільшення коефіцієнта участі за окремим видом страхування свідчить про неадекватне співвідношення ризиків, які бере на себе страхова компанія, що може мати негативні наслідки.

• *Коефіцієнт перестрахування* характеризує ступінь участі страхової компанії у

перестрахованні в цілому та за окремими видами страхування. Коефіцієнт фіксує участь перестраховиків у страховій діяльності компанії та показує залежність виконання компанією взятих на себе зобов'язань від надійності партнерів із перестраховання. Оптимальне значення показника — у межах від 5 до 50 % від валових показників страхових платежів. Значення, нижче встановлених меж, може свідчити про те, що немає такого фактора фінансової надійності, як перестраховання; значення, вище встановлених меж, — про високий ступінь залежності надійності компанії від партнерів із перестраховання.

Аналіз страхового портфеля

Назва показника	Формула	Одиниця вимірювання	Умовні позначення	Примітки
Коефіцієнт участі	$KY = \frac{СП_{it}}{СП_t}$	%	$СП_{it}$ — сума страхових платежів за і-м видом страхування за t період; $СП_t$ — сума страхових платежів за t період	Розраховується за кожним видом страхування
Коефіцієнт перестраховання (у цілому)	$KПД = \frac{\sum СПП_t}{\sum СП_t}$	%	$СПП_t$ — сума страхових платежів, переданих у перестраховання за t період; $СП_t$ — сума страхових платежів за t період	Розраховується за кожен квартал і рік у цілому
Коефіцієнт перестраховання	$KПС = \frac{СПП_{it}}{СП_{it}}$		$СПП_{it}$ — сума страхових платежів за і-м видом страхування, переданих у перестраховання за t період; $СП_{it}$ — сума страхових платежів за і-м видом страхування за t період	Розраховується за кожним видом страхування, а також у цілому за страховим портфелем

3. Практичні завдання:

Завдання 1.

Визначити величину прибутку від страхової діяльності компанії, виходячи з наступних даних:

- дохід від здачі майна в оренду — 69 тис. грн;
- сума заробленої страхової премії — 265 тис. грн;
- частка перестраховика в резервах страховика — 35 тис. грн;
- комісійна винагорода від перестраховика — 18 тис. грн;
- сума доходів від депозитного вкладу в банк — 145 тис. грн;
- сума коштів, повернутих з централізованого резервного фонду — 48 тис. грн;
- дохід від акцій — 90 тис. грн;
- сума резерву незароблених премій — 114 тис. грн;
- сума сплаченого страхового відшкодування — 85 тис. грн;
- відрахування в централізовані страхові резерви — 55 тис. грн.

Завдання 2.

Визначити величину заробленої страхової премії за рік, виходячи з наступних даних:

- сума резерву незароблених премій на початок року. — 110 тис. грн; на кінець року. — 198 тис. грн;
- сума премій, що надійшли протягом року за договорами страхування — 968 тис. грн;
- сума премій, що надійшли протягом року за договорами перестрахування — 308 тис. грн;
- сума премій, сплачених перестраховиком — 130 тис. грн;
- комісійна винагорода за передачу ризиків у перестрахування - 50 тис. грн.

Завдання 3.

Визначити запас платоспроможності страховика, виходячи із наступних даних за результатами роботи за рік:

- сума страхових платежів — 1 260 тис. грн;
- сума премій, що надійшла за договорами перестрахування — 480 тис. грн;
- сума премій, переданих у перестрахування — 120 тис. грн;
- сума страхових технічних резервів — 1 260 тис. грн;
- валюта балансу — 5 млн грн;
- сума нематеріальних активів — 120 тис. грн;
- сума не страхових зобов'язань — 1 500 тис. грн;
- сума сплаченого страхового відшкодування — 850 тис. грн, у т.ч. за договорами перестрахування — 500 тис. грн.

Завдання 4.

Визначити величину резерву незароблених премій на 01.12., виходячи з наступних даних:

Сума страхових премій на 01.03.	100 тис. грн.
на 01.04.	150 тис. грн.
на 01.05.	85 тис. грн.
на 01.06.	90 тис. грн.
на 01.07.	120 тис. грн.
на 01.08.	65 тис. грн.
на 01.09.	85 тис. грн.
на 01.10.	104 тис. грн.
на 01.11.	78 тис. грн.
на 01.12.	36 тис. грн.

Завдання 5.

Визначити величину резерву незароблених премій та частку перестраховика в цьому резерві станом на 01.09.20__ р. та 31.12.20__ р. методом 1/24, виходячи з наступних даних:

Дата	Сума премій, отриманих за договорами страхування (тис. грн.)	Сума премій отриманих за договорами перестраховування (тис. грн.)	Сума премій, переданих у перестраховування (тис. грн.)
Січень	120	100	100
Лютий	250	150	140
Березень	300	295	120
Квітень	-	130	30
Травень	790	55	-
Червень	300	120	140
Липень	-	50	50
Серпень	125	-	110
Вересень	350	140	-
Жовтень	-	120	145
Листопад.	455	170	-
Грудень.	590	120	120

4. Складання самостійно есе ключових понять по темі 7.

САМОСТІЙНА РОБОТА

3. Написати реферат на тему: «Основні напрямки та умови забезпечення фінансової стійкості страховика».
4. Практичне завдання.

Страхова компанія продає договори страхування автомобілів КАСКО на один рік з простим вирахуванням $d = 2$. Імовірність того, що договір

приведе до страхового випадку, дорівнює $q = 0,05$ (за одним договором за час його дії можливий лише один страховий випадок). Розмір втрат після настання страхового випадку Y має розподіл виду:

$$P(Y = n) = \frac{K}{n}, n = 1, \dots, 5,$$

де K – деяка константа.

Визначте нетто-премію для цього договору.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Доходи і витрати страховика»
 1. Дати визначення термінів «Доходи», «Витрати» страховиків.
 2. Виділити основні складові.
 3. Описати отримання прибутку страховиками та його оподаткування.
 4. Звести у блок-схему.
2. Написати реферат на тему: «Управління інвестиційним портфелем страхової компанії».

ТЕМА 8. ФІНАНСОВА НАДІЙНІСТЬ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ В УПРАВЛІННІ СТРАХОВОЮ КОМПАНІЄЮ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Мета - з'ясувати та закріпити теоретичні основи управління фінансовою надійністю та платоспроможністю страхової компанії.

План

1. Повторення лекційного матеріалу та базових термінів щодо визначення фінансової надійності та платоспроможності страхової компанії та факторів, що її забезпечують.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Розв'язання практичних завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 8.

1. У даній темі розглядається поняття фінансової стійкості (надійності) та платоспроможності страхових компаній.

Розглядаються фактори забезпечення фінансової надійності страхових компаній. Наводяться методи управління страховим портфелем та формуванням і розміщенням страхових резервів.

Розглядається платоспроможність страхової компанії та вимоги до її забезпечення.

Висвітлюється характеристика управління активами як засобами підтримки платоспроможності страхової компанії.

Розглядаються такі поняття як «ліквідність страхової компанії», «вільні резерви», «страховий портфель», «страхові резерви», «технічні резерви», «резерв незароблених премій», «резерв збитків».

Надається характеристика показникам «фактичний запас платоспроможності», «нормативний запас платоспроможності», «резерв збитків на кінець періоду», «резерв катастроф».

2. Тестовий контроль:

1. Фінансова стійкість (надійність) страховика - це:

- а) його здатність розраховуватися при настанні страхових випадків;
- б) його спроможність виконати страхові зобов'язання, прийняті за договорами страхування і перестрахування у випадку дії впливу несприятливих чинників;
- в) його забезпеченість страховими резервами;
- г) його забезпеченість грошовими коштами;
- д) усі відповіді правильні.

2. Фінансова надійність страховика відрізняється від платоспроможності:

- а) не відрізняється, оскільки ці поняття тотожні;
- б) відрізняється, оскільки платоспроможність є більш широким поняттям;
- в) фінансова надійність передбачає здатність страховика розраховуватися за будь-яких умов, а платоспроможність - за звичайних;
- г) платоспроможність передбачає здатність страховика розраховуватися за будь-яких умов, а фінансова надійність - за звичайних;
- д) немає правильної відповіді.

3. Факторами забезпечення фінансової надійності виступають:

- а) сформовані страхові резерви, забезпечення власними коштами, наявність перестрахування;
- б) наявність сплаченого грошима додаткового страхового резерву;
- в) постійне зростання надходження страхових премій і здійснення страхових виплат;
- г) виконання нормативів достатності капіталу і розміщення резервів;
- д) усі відповіді є правильними.

4. Збалансований страховий портфель досягається:

- а) поєднанням особистого, майнового страхування і страхування відповідальності;
- б) у випадку, якщо один вид (напрям) страхування не перевищує 50 % усіх надходжень страхових премій;
- в) поєднанням в ньому більш безпечних і небезпечних видів страхування, які характеризуються частотою настання подій і величиною збитку;
- г) неприйняттям на страхування небезпечних ризиків з великими страховими сумами;
- д) усі відповіді є правильними.

5. Під страховим портфелем розуміють:

- а) сукупність страхових премій і страхових виплат;
 - б) фактичну кількість застрахованих осіб та об'єктів або сукупність договорів страхування на певній території, на підприємстві, в організації;
 - в) забезпечення надходження страхових премій в терміни, передбачені в договорі страхування;
 - г) формування пакету замовлень па страхові послуги на наступний період;
 - д) усі відповіді є правильними.
6. *Нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює страхування життя, на будь-яку дату дорівнює величині, яка визначається шляхом:*

- а) множення загальної величини резерву довгострокових зобов'язань на 0,26;
- б) множення суми страхових премій за попередні 12 місяців на 0,18;
- в) множення суми здійснених виплат протягом попередніх 12 місяців на 0,23;
- г) шляхом множення загальної величини резерву довгострокових зобов'язань (математичного резерву) на 0,05.

7. *Система страхових резервів страховика формується під впливом таких факторів:*

- а) нормативів державних органів нагляду за страховою діяльністю;
- б) інверсія циклу страхової організації;
- в) стійкість страхового портфелю та ризикова структура страхового портфелю;
- г) організаційна структура страхової компанії та її інвестиційна діяльність;
- д) усі відповіді є правильними.

8. *Сукупність страхових внесків, прийнятих страховиком від страхувальників, яка характеризує загальний обсяг його діяльності:*

- а) с т р а х о в и й р е з е р в ;
- б) с т р а х о в и й п о р т ф е л ь ;
- в) с т р а х о в и й ф о н д .

9. *Способи найкращого, з погляду інтересів страховика, розміщення грошових коштів являють собою інвестиційну стратегію страховика, яка залежить від:*

- а) р і в н я к у п і в е л ь н о ї с п р о м о ж н о с т і
н а с е л е н н я ;
- б) 2) о б с я г у а к у м у л ь о в а н и х
р е с у р с і в ;
- в) 3) с т а н у с п р а в н а ф і н а н с о в о м у
р и н к у .

10. *Укладення, супровід, відновлення договорів страхування; перестрахування; врегулювання збитків за укладеними договорами страхування; розрахунки з агентами та брокерами це...*

- а) бізнес-процеси розвитку;
 б) бізнес-процеси основної діяльності.

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ СТРАХОВИКА

Загальноприйнятною є методика розрахунку рівня фінансової стійкості страхової компанії, що виражається через розрахунок відповідного коефіцієнта:

$$K = \frac{l - q}{n \cdot q}$$

де q — збитковість страхової суми (відношення суми страхових відшкодувань до сукупної страхової суми);

n — кількість застрахованих об'єктів.

РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Назва показника	Економічний зміст	Формула	Умовні позначення	Джерела інформації	Одиниця вимірювання	Примітки
Фактичний запас платоспроможності (нетто-актив)	Визначається вирахуванням із вартості майна (загальної суми активів) страховика суми нематеріальних активів і загальної суми зобов'язань	$HA = 3A_t - HMA_t - CZ_t$	$3A_t$ - загальна сума активів за t період; HMA_t - сума нематеріальних активів за t період; CZ_t - загальна сума зобов'язань за t період	Форма 1 код рядка 280. Форма 1 код рядка 010. Форма 1 код рядка 430+480+620+630.	Тис. грн.	Поетапно розраховується для показника за кожен квартал
Нормативний запас платоспроможності (на основі страхових платежів)	Обчислюється шляхом множення суми страхових премій за попередні 12 місяців на 0,18 (останній місяць буде складатися з кількості днів на дату розрахунку)	$HЗП_{СП} = СП_t (СПП_t \times 0,5) \cdot 0,18$	$СП_t$ - сума страхових платежів за t період; $СПП_t$ - сума страхових платежів, переданих у перестраховування за t період	Форма 1 код 010+Розд.4 код 010. Розд.3 код 030+розд.4 код 030	Тис. грн.	Поетапно розраховується для показника за кожен квартал
Нормативний запас платоспро-	Обчислюється шляхом множення		CB_t - сума страхових	Розд.3 код 100. Розд.3		Поетапно розраховується для

можності (на основі страхових виплат)	суми страхових виплат за попередні 12 місяців на 0,26 (останній місяць буде складатися з кількості днів на дату розрахунку)	$H3П_{CB} = CB_t (CBП_t \cdot 0,5) \cdot 0,26$	виплат за t період; $CBП_t$ - сума страхових виплат, що компенсуються перестраховикам	Коди 100+110	Тис. грн.	показника за кожен квартал
---------------------------------------	---	--	--	--------------	-----------	----------------------------

3. Практичні завдання:

Завдання 1. На виробництві промислового підприємства «Чайка» працює 2000 осіб, з них хворіло 200. У результаті захворювань було втрачено 1000 днів.

Визначте коефіцієнти частоти, важкості та небезпечності захворювань.

Завдання 2. Для особи віком 45 років, використовуючи дані з таблиці смертності, визначте ймовірність:

- прожити ще один рік;
- померти протягом наступного року;
- прожити ще два роки;
- Померти протягом наступних двох років;
- померти протягом третього року, у віці 48 років.

Вік, x	Кількість осіб, що дожили до цього віку, l_x	Кількість померлих у цьому віці, d_x
44	85310	931
45	84379	994
46	83385	1058
47	82327	1119
48	81208	1174
49	80034	1223

Завдання 3. Страхова компанія має такі звітні дані (тис. грн.):

- комісійні винагороди за передачу ризиків у перестраховування – 25,5;
- страхові премії – 272,9;
- надходження у вигляді позитивного результату перерахунку іноземної валюти порівняно з її балансовою вартістю на кінець звітного періоду – 5,6;
- грошових коштів від розміщення акцій – 11;
- надходження від здавання майна в оренду – 65,5;
- суми, що повертаються із страхових технічних резервів, інших, ніж резерв незаробленої премії – 15,2;
- надходження від надання консультаційних послуг – 34,8;

- 8) грошові надходження у вигляді дивідендів – 1,3;
- 9) грошові надходження від продажу основних засобів – 4,3;
- 10) надходження у вигляді штрафів – 1,3.

Визначити суму надходжень від операційної (страхової), інвестиційної, фінансової діяльності та суму інших надходжень страхової компанії.

Завдання 4. Визначить суму надходжень страхової компанії за видами діяльності (тис. грн.):

- 1) грошові надходження від продажу акцій – 5,5;
- 2) суми, що повертаються з резервів із страхування життя – 480,1;
- 3) надходження грошових коштів в результаті утворення боргових зобов'язань, не пов'язаних з операційною діяльністю – 15,6;
- 4) суми, що повертаються із централізованих страхових резервних фондів – 7;
- 5) грошові надходження від продажу нематеріальних активів – 1,5;
- 6) надходження від надання консультаційних послуг – 1,2;
- 7) частки страхових виплат, компенсовані перестраховиками – 74,8;
- 8) страхова премія – 657,3.

4. Складання есе ключових понять по темі 8.

фінансова стійкість (надійність) страховика
запас платоспроможності
страхові резерви
інвестиції
капітальні витрати
поточні витрати
прибуток страховика
організація фінансів страховика
доходи від страхової діяльності
доходи від інвестиційної діяльності
доходи від фінансової діяльності
зароблені страхові платежі
витрати, пов'язані із виконанням страхових зобов'язань

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Знайти та проаналізувати актуальні наукові праці щодо розроблення заходів із підвищення ефективності роботи страхових компаній. Звести в таблицю.
2. Написати реферат на тему: «Перестраховування: сутність, особливості, перспективи розвитку».

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Правове забезпечення перестрахових операцій»

1. Дати визначення терміну «Перестрахування»
2. Виділити перестрахові компанії та умови їх платоспроможності, функціонування, згідно чинного законодавства.
3. Описати співстрахування.
4. Звести у блок-схему.

2. Практичне завдання.

Проміжок часу від моменту укладення договору страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів до моменту настання першого страхового випадку для дисциплінованих водіїв має експоненціальний розподіл із середнім терміном шість років, для недисциплінованих водіїв – із середнім терміном три роки. Для різних водіїв ці проміжки часу є незалежними випадковими величинами. Розглянемо обох водіїв. Чому дорівнює ймовірність того, що для дисциплінованого водія час до настання страхового випадку менше, ніж три роки, для недисциплінованого – менше, ніж два роки?

ТЕМА 9. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ТА ЗМІ В УПРАВЛІННІ СТРАХОВОЮ КОМПАНІЄЮ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9.

Мета: з'ясувати та закріпити теоретичні основи значення та змісту комунікацій та інформаційного забезпечення страхового менеджменту.

План

1. Повторення лекційного матеріалу та базових термінів щодо теоретичних і організаційних основ управління інформаційними технологіями та подання інформації для роботи в страховій сфері.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Розв'язання практичних завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 9.

1. У даній темі розглядаються комунікації в сучасній страховій організації: сутність, елементи й етапи комунікаційного процесу.

Наводяться основні цілі та завдання інформаційних систем в управлінні страховою організацією.

Розглядається програмний комплекс страхової компанії: задачі, цілі, механізм функціонування, роль у формуванні ефективних бізнес-процесів та прийнятті управлінських рішень.

Розкривається важливість інформаційного супроводу договорів у сфері страхування.

Наводиться персоніфікований (індивідуальний) облік договорів страхування життя.

Розглядається формування баз даних і управління їх використанням у страхових організаціях та електронна база даних з автотранспортного страхування при МТСБУ. Окремо висвітлюється важливість системи електронного обміну даними.

Характеризується публікація звітності та іншої інформації, а також взаємовідносини страховиків із засобами масової інформації.

Наводяться шляхи вдосконалення інформаційної системи страховика.

2. Тестовий контроль:

1. Відомості та/або дані, які розкривають кількісні, якісні та інші характеристики товару (роботи, послуги) це ...інформація:

- а) статистична;
- б) про товар (роботу, послугу);
- в) податкова.

2. Основними принципами інформаційних відносин в Україні є:

- а) гарантованість права на інформацію;
- б) відкритість, доступність інформації та свобода її обміну;
- в) своєчасність інформації.

3. Вербальні комунікації здійснюються:

- а) через розмови, усні заяви, повідомлення тощо;
- б) з використанням мови жестів (погляду, виразу обличчя, посмішки тощо).

4. Елементами комунікаційного процесу можна назвати наступні:

- а) інформаційне повідомлення (яким обмінюються);
- б) відправник;
- в) засоби перетворення інформації у сигнали, придатні для передавання;
- г) укладання угод, контрактів, договорів;
- д) адресат.

5. Джерелами або каналами поширення комунікацій є:

- а) різноманітна реклама;
- б) представники страховика (агенти);
- в) самі продажі;
- г) суспільні зв'язки;

д) Інтернет мережа.

6. Джерела інформації про страховика можна розділити на наступні частини:

- а) вертикальні та горизонтальні;
- б) контрольовані та не контрольовані;
- в) закриті та відкриті.

7. Корпоративні комунікації розраховані на:

- а) суспільство в цілому;
- б) на окрему фізичну особу;
- в) на юридичну особу.

8. Маркетингові комунікації призначені:

- а) для просування конкретної гамми страхових послуг;
- б) для просування торгової марки страховика.

9. Продажне обслуговування включає:

- а) надання страхувальнику додаткових експертних послуг з боку спеціальних підрозділів компанії, скорочення термінів їх надання;
- б) контроль повноти сприйняття клієнтом інформації, що виходить від страховика, перевірка оцінки страхувальником фірмового стилю компанії.

10. Планово-економічна інформація включає:

- а) дані про заплановані обсяги виробництва, реалізації, ціни, собівартість, структуру витрат тощо;
- б) дані, що використовуються при здійсненні бухгалтерського обліку.

3. Практичні завдання:

Завдання 1. Визначити фактичний і нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює ризикові види страхування. Зробити висновки щодо виконання ним вимог закону України «Про страхування» стосовно рівня платоспроможності страхової компанії.

Вихідні дані для розрахунків

Показники	Умовні позначення	Сума, тис. грн.
Сума премій, що надійшли протягом року	СП	284710
Сума довгострокових зобов'язань і забезпечень	СДЗЗ	245325
Сума поточних зобов'язань і забезпечень	СПЗЗ	14725
Сума премій переданих у перестраховування	СПП	82172
Валюта балансу	ВБ	531124
Сума нематеріальних активів	НА	10094
Сума сплаченого страхового відшкодування	СССВ	100370
Частка страхових сум компенсованих перестраховиками	ЧССКП	19521

Завдання 2. За вихідними даними розрахувати показники рентабельності діяльності страхової організації

Вихідні дані для розрахунку рентабельності

Показники	Сума, тис. грн.
Чистий прибуток	44685
Витрати страхової компанії	876665
Страхові внески	730089
Прибуток у тарифах	73128
Витрати на ведення справи	584367
Страхові резерви	12777716
Прибуток від інвестиційної діяльності	446755
Сума активів	2188337
Сума власного капіталу	341037

4. Складання есе ключових понять по темі 9.

інформаційна система

комунікації

комунікаційний процес

оперативність інформаційного забезпечення

взаємозв'язок бізнес-завдань.....

клієнти страхової організації

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Написати реферат на тему: «Фінансова санація як елемент антикризового управління страховою компанією».

2. Практичне завдання.

Визначити фактичний і нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює ризикові види страхування за вихідними даними (таблиці). Зробити висновки щодо виконання ним вимог закону України «Про страхування» стосовно рівня платоспроможності страхової компанії.

Таблиця

Вихідна дані для розрахунків

Показники	Умовні позначення	Сума, тис. грн.
Сума премій, що надійшли протягом року	СП	284710
Сума довгострокових зобов'язань і забезпечень	СДЗЗ	245325
Сума поточних зобов'язань і забезпечень	СПЗЗ	14725
Сума премій переданих у перестраховування	СПП	82172
Валюта балансу	ВБ	531124
Сума нематеріальних активів	НА	10094
Сума сплаченого страхового відшкодування	СССВ	100370
Частка страхових сум компенсованих перестраховиками	ЧССКП	19521

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Складові стратегії управління взаємовідносинами з клієнтами в страховій організації»

1. Навести шляхи роботи з клієнтами «Взаємовідносини з клієнтами».

2. Виділити основні складові обраної (самостійно представленої) стратегії роботи страхової компанії з клієнтами.

3. Описати негативні та позитивні сторони управління стратегією в роботі з клієнтами..

4. Звести у блок-схему.

2. Виконати практичне завдання.

Фізична особа у віці 40 років укладає договір страхування на дожиття терміном на 5 років і страховою сумою 1000 грн. На підставі таблиці смертності визначаємо, що до віку 40 років дожило 92246 осіб. Припустимо,

що всі вони будуть застраховані і до 25 років до живе 90096 осіб. Якою має бути сума одноразової нетто-ставки?

ТЕМА 10. ДОГОВОРИ СТРАХУВАННЯ: ПОРЯДОК ПІДПИСАННЯ, ВЕДЕННЯ ТА ПРИЗУПИНЕННЯ ДІЇ.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10.

Мета: визначити основні методи аналізу фінансових звітів підприємства, розглянути показники платоспроможності, фінансової стійкості та ділової активності підприємства.

План

1. Повторення лекційного матеріалу та базових термінів щодо теоретичних і організаційних основ страхового менеджменту.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

4. Складання есе ключових понять по темі 10.

1. У даній темі розглядається страхова послуга як товар, її зміст та особливості.

Висвітлюється зміст та порядок укладання страхового договору.

Наводиться порядок ведення, призупинення дії страхового договору та врегулювання вимог страхувальника щодо здійснення страхових виплат та страхового відшкодування збитків.

2. Тестовий контроль:

1. До складу служби по врегулюванню страхових претензій повинні входити:

- а) фахівці, які фіксують заяви про настання страхового випадку;
- б) особи, які виконують функції аварійних комісарів;
- в) юристи;
- г) фахівці з інформаційних технологій;
- д) економісти.

2. Служба з врегулювання страхових претензій компанії має підпорядковуватися:

- а) вище керівництво;
- б) голова правління;
- в) загальні збори.

3. До складу основних документів з розслідування страхових претензій мають входити:

- а) заява страхувальника;
- б) договір страхування;

- в) а в а р і й н и й а к т (с е р т и ф і к а т);
- г) м а т е р і а л и з о ц і н к и в т р а т ;
- д) с т р а х о в и й п о л і с .

4. *Вимога страхувальника (вигодонабувача) про відшкодування страховиком збитку, спричиненого випадком, що передбачає перелік страхових подій у договорі страхування це...*

- а) с т р а х о в а п р е т е н з і я ;
- б) с т р а х о в а в и п л а т а ;
- в) с т р а х о в е в і д ш к о д у в а н н я .

5. *Загальні умови та порядок проведення добровільного страхування визначаються правилами, які встановлюються:*

- а) с т р а х о в и к о м с а м о с т і й н о ;
- б) с т р а х у в а л ь н и к о м .

6. *Різновид підприємницької діяльності, спрямованої на здійснення страхового захисту юридичних та фізичних осіб, яку можуть здійснювати як акціонерні, повні, командитні товариства або товариства з додатковою відповідальністю, так і державні страхові організації, метою яких є отримання прибутку це:*

- а) к о м е р ц і й н е с т р а х у в а н н я ;
- б) с о ц і а л ь н е с т р а х у в а н н я .

7. *Страхові виплати у особовому страхуванні здійснюються:*

- а) в о б с я з і с т р а х о в о ї с у м и (ч и її ч а с т и н и);
- б) в о б с я з і в и з н а ч е н и х д о г о в о р о м а н у і т е т і в .

8. *Фіксація страхової претензії має бути здійснена:*

- а) в п и с ь м о в о м у в и г л я д і ,
- б) в у с н і й ф о р м і .

9. *Процес врегулювання претензій складається з низки кроків (етапів):*

- а) 5 е т а п і в ;
- б) 4 е т а п і в ;
- в) 3 е т а п і в .

10. *Дія договору може бути призупинена на:*

- а) н а б у д ь - я к о м у е т а п і ;
- б) н а 4 - у е т а п і .

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

2. Виконати практичне завдання.

Розрахувати коефіцієнт відповідності кадрів профілю робіт страхової організації. Вихідні данні наведені в таблиці.

Таблиця

Вихідні дані для розрахунку

Посади	Наявна чисельність працівників	Необхідна чисельність працівників
Андерайтер з транспортних ризиків	0	1
Спеціаліст зі страхування	18	20
Директор регіонального центру	5	7
Оператор контакт центру	20	20
Агенти	58	70
Менеджер агентської групи	30	30
Разом	131	148

2. Написати реферат на тему: «Необхідність оперативності інформаційного забезпечення управлінської діяльності в страхових компаніях».

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Фінансова інформація: вимоги та зміст, важливість для ведення страхової справи»

5. Дати визначення терміну «Фінансова інформація»
6. Виділити основні складові.
7. Описати вимоги до цих складових та важливість оприлюднення страхової інформації: звітів тощо згідно чинного законодавства.
8. Звести у блок-схему.

3. Виконати практичне завдання.

На базі обласної дирекції страхової компанії діє навчальний центр, що займається підготовкою страхових агентів. Внаслідок проведення навчання зросли ЧЗСП. За наведеними в таблиці вихідними даними визначити: витрати компанії на навчання одного працівника (В), загальні витрати страхової компанії на підвищення кваліфікації страхових агентів (Вз) економічний ефект (Е) від навчання персоналу.

Таблиця.

Вихідні дані для розрахунку показників оцінювання ефективності управління кадрами страхової компанії

Показник	Умовні позначення	Кількість/сума, грн
Витрати страхової компанії на підвищення кваліфікації одного працівника з відривом від	Впк	1000

виробництва		
Заробітна плата одного працівника, що проходить підвищення кваліфікації	Зпк	45 грн/год
Тривалість навчання	Т	15 год
Кількість персоналу, що проходила підвищення кваліфікації	Чпк	20
ЧЗСП до проходження підвищення кваліфікації персоналу	ЧЗСП0	674642
ЧЗСП після проходження підвищення кваліфікації персоналу	ЧЗСП1	714842

ТЕМА 11. АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ В СТРАХОВИХ КОМПАНІЯХ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

Мета: закріпити теоретичні основи поняття та організація антикризового управління в страхових компаніях.

План

1. Повторення лекційного матеріалу та базових термінів щодо сутності, причин та наслідків фінансової кризи страховиків, процесів реорганізації та організації антикризового управління в страхових компаніях.

2. Розв'язання тестових завдань.
3. Розв'язання практичних завдань.
4. Складання есе ключових понять по темі 11.

1. Закріплення знань сутності, причин та наслідків фінансової кризи в страховій компанії. Чинники, що формують втрату фінансової рівноваги страховою компанією. Види кризи. Фази кризи. Фактори ризи.

Процес реорганізації, санації і ліквідації страхової компанії. Примусова санація. Порядок ліквідації. Порядок реорганізації. Банкрутство. Особливості проведення банкрутства страховиків. Особливості проведення санації. Відновлення платоспроможності страхової компанії.

Державний контроль за платоспроможністю страхової компанії, засоби впливу і реагування на фінансові компанії, засоби і реагування на фінансові порушення страховиків.

Організація антикризового управління в страхових компаніях. Процес антикризового управління страховою компанією. Основні пункти аналітичного звіту про кризову ситуацію. Зміст антикризових заходів в залежності від типу фінансової кризи.

2. Тестовий контроль:

1. Резюме бізнес-плану – це...

- а) документ, який містить загальну характеристику страховика;
- б) документ, в якому наводяться дані про керівника компанії;

- в) самостійний рекламний документ, який містить основні положення всього бізнес-плану;
- г) документ, в якому наводяться дані види діяльності страхової компанії.

2. Бізнес-план страхової компанії складається:

- а) Нацкомфінпослуг;
- б) страховиком;
- в) аудитором;
- г) експертами чи консультаційними фірмами.

3. До переліку вимог щодо формування асортименту страхових продуктів не входять:

- а) об'єкти страхування;
- б) страхові ризики;
- в) ціна страхового продукту;
- г) витрати на ведення справи.

4. Виробничі витрати страховика, пов'язані з залученням нових страхувальників і укладанням нових страхових договорів за посередництвом страхових агентів це...

- а) аквізиційні;
- б) ліквідаційні;
- в) інкасаційні;
- г) адміністративно-управлінські.

5. Планування характеризує...

- а) те, що може статися;
- б) те, що має статися.

6. Витрати, пов'язані з ліквідацією збитку, спричиненого страховим випадком: судові витрати, поштово-телеграфні витрати, відрахування в резерв збитків та ін....

- а) аквізиційні;
- б) ліквідаційні;
- в) інкасаційні;
- г) адміністративно-управлінські.

7. Фінансовий план це...

- а) це набір фінансових показників, які необхідно розраховувати і прогнозувати за допомогою спеціальних технологій;
- б) планування асортименту страхових послуг і формування страхового портфеля.

8. Основними функціями планування є:

- а) забезпечення ефективної ритмічної роботи всіх структурних підрозділів, ланок організації;
- б) забезпечення раціонального використання її потенціалу;
- в) пошук джерел покриття потреби у ресурсах.

9. Класифікація страхових продуктів передбачає їх поділ на:

- а) основні;
- б) додаткові;

- в) сукупні;
- г) стратегічні.

10. Бізнес-план складають на період:

- а) до одного року;
- б) на 3-5 років;
- в) на квартал;
- г) до одного місяця.

3. Практичні завдання:

Завдання 1. Страхова компанія уклала 1720 страхових договорів. Вірогідність настання страхового випадку — 0,02, середня страхова сума — 180 тис. грн., середнє страхове відшкодування — 97 тис. грн., питома вага навантаження у структурі страхового тарифу — 25 %. Визначити страховий тариф при гарантії безпеки 0,95.

Завдання 2. Підприємство «Паритет» вирішило застрахувати цивільну відповідальність водіїв транспортних засобів. Тарифні ставки залежно від стажу водіїв такі: до 1 року — 5,9 %; від 1 до 5 років — 4,2%; від 5 до 10 років — 2,3 %. Страхова сума на кожного водія — 20 000 грн. Визначить страховий внесок на рік, враховуючи, що на підприємстві працює: 2 особи зі стажем роботи до 1 року; 3 особи зі стажем роботи від 1 до 5 років; 5 осіб зі стажем роботи від 5 до 10 років.

Завдання 3. Підприємство застрахувало майно на суму 100 000 грн. Страховий тариф — 1,1 %. Після настання страхового випадку страхова компанія визначила розмір збитків в частці 10 %. Визначити страховий платіж і страхове відшкодування.

Завдання 4. Договір страхування був укладений строком на один рік. Страховий платіж сплачено страхувальником одноразово в сумі 7,2 тис грн. Через 5 місяців за бажанням страхувальника договір було достроково припинено. Визначить величину страхового платежу, які страхова компанія повинна повернути страхувальнику, якщо нормативні витрати на утримання страхової компанії складають 17 %.

Завдання 5. Договором страхування цивільної відповідальності автовласника встановлено ліміт на один страховий випадок у сумі 12 000 грн. у результаті настання страхового випадку нанесена шкода 4 особам: першій — на суму 4500 грн.; другій — на суму 3000 грн.; третій — на суму 6500 грн.; четвертій — на суму 2000 грн. Визначте розмір виплат кожній з постраждалих осіб.

4. Складання есе ключових понять по темі 11.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Написати реферат на тему: «Фінансова криза в страховій компанії: етапи подолання».
2. Підготувати міні-доповідь та зробити презентацію на тему: «Антикризові заходи страхової галузі в Україні».

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Чинники фінансової кризи страхової компанії».

1. Дати визначення терміну «Фінансова криза»
2. Виділити основні складові.
3. Описати шляхи подолання.
4. Звести у блок-схему.

2. Практичні завдання.

За вихідними даними таблиці розрахувати чистий фінансовий результат діяльності страхової компанії.

Таблиця

Вихідні дані для розрахунку чистого фінансового результату діяльності
страхової компанії

Показник	Умовні позначення	Сума, тис. грн.
Премії підписані, валова сума	П1	782313
Премії, передані у перестрахування	П2	30017
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	31	77525
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	32	-129
Адміністративні витрати	AB	209337
Витрати на збут	B3	169508
Інші операційні витрати	IOB	48180
Собівартість послуг	C	16075
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	ЧЗСВ	352075
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	Д(В)ЗСР	-4615
Інші операційні доходи	ІОД	106389
Інші фінансові доходи	ІФД	44988
Інші доходи	ІД	248809

Інші витрати	ІВ	162825
Витрати (дохід) з податку на прибуток	ПП	41303

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аберніхіна І. Г., Сокиринська І. Г. Фінанси страхових організацій : навч. посіб. Дніпро: Пороги, 2019. 198 с.
2. Базилевич В. Д., Базилевич К. С. Страхова справа : підручник Київ : Знання, 2011. 203 с.
3. Гаманкова О. О. Фінанси страхових організацій : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2007. 328 с.
4. Говорушко Т. А., Стецюк В. М., Толстенко О. Ю. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку : монографія. Національний університет харчових технологій. Київ : НУХТ, 2012. 376 с.
5. Горбач Л. М., Кадебська Е. В. Страхування : підручник Київ : Кондор-Видавництво, 2016. 544 с.
6. Кнейслер О. В. Страхування : навч. посіб. Тернопіль : «Економічна думка», 2008. 188 с.
7. Ковтун І. О., Денисенко М. П., Кабанов В. Г. Основи актуарних розрахунків : навч. посіб. Київ: «ВД «Професіонал», 2008. 480 с.
8. Михайловська І. М., Антонюк П. П., Пенкаль Н. А. Методичні вказівки до вивчення курсу «Страховий менеджмент» для студентів напряму підготовки «Фінанси і кредит» кваліфікаційних рівнів «Спеціаліст», «Магістр». Хмельницький : ХНУ, 2014. 129 с.
9. Плиса В. Й. Страховий менеджмент : навч. посіб. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 378 с.
10. Приступа Л. А., Петришина О. В. Фінанси, гроші та кредит : методичні вказівки до проведення практичних занять та самостійної роботи для студентів напряму підготовки «Менеджмент». Хмельницький : ХНУ, 2013. 74 с.
11. Страховий менеджмент: підручник / Осадець С.С. та ін.; за ред. С. С. Осадця. Київ: КНЕУ, 2011. 333 с.
12. Супрун А. А., Супрун Н. В. Страховий менеджмент: навч. посіб. Львів: «Магнолія 2006», 2016. 248 с.
13. Сокиринська І. Г., Журавльова Т. О., Аберніхіна І. Г. Страховий менеджмент : навч. посіб. Дніпропетровськ : Пороги, 2016. 301 с.
14. Страхування : підручник / Осадець С.С. та ін.; за ред. С. С. Осадця. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2002. 599 с.
15. Страховий та інвестиційний менеджмент: підручник / В.Г. Федоренко, В.Б. Запорожай та ін.; за ред. В. Г. Федоренка, В. Б. Київ : МАУП, 2002. 344 с.

16. Світлична О. С., Сташкевич О.С. Управління фінансами страхових організацій : навч. пос. Одеса : Атлант, 2015. 258 с.
17. Хрущ Н. А., Приступа Л. А. Страховий менеджмент та ризик-менеджмент у страхуванні. Ч. 2. Ризик-менеджмент у страхуванні : методичні вказівки до вивчення дисципліни для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Хмельницький : ХНУ, 2019. 102 с.
18. Шірінян Л. В. Страховий менеджмент : конспект лекцій для студентів спеціальності 7.03050801, 8.03050801 «Фінанси і кредит» денної та заочної форм навчання. Київ : НУХТ, 2014. 143 с. UKR: <http://library.nuft.edu.ua/ebook/file/48.36.pdf>
19. Шірінян Л. В. Фінанси страхових організацій: конспект лекцій для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит», у тому числі перепідготовка спеціалістів за спеціальністю 7.03050801 «Фінанси і кредит» денної та заочної форм навчання. Київ : НУХТ, 2014. 108 с.